

ÖVERSIKTSPLAN
MITT VÄRNAMO 2035
MANDATPERIOD 1

PLANFÖRSLAG
PLANERINGSUNDERLAG
KONSEKVENSBESKRIVNING

Antagen av Kommunfullmäktige 2019-05-29 § 111

1.2.3.4.5.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Inledning och bakgrund	5
1.2 Planeringsunderlagets koppling till planförslaget	6
1.3 Läsanvisning	6
1.4 Aktuella styrdokument och fördjupade översiktsplaner	7
2. Utgångspunkter och möjligheter	9
2.1 Kommunens vision	10
2.2 Globala, nationella och regionala mål	11
2.3 Jämställdhet, jämlikhet och barnperspektiv	16
2.4 Kommunens invånare och dess behov	20
2.5 En del av världen	30
2.7 En del av mellankommunal samverkan	36
2.8 Värnamos delar	40
3. Mark	44
3.1 Naturgivna förutsättningar	45
3.2 Naturmiljöer	48
3.2 Jord- & skogsbruksmark och ängs- och hagmark	51
3.3 Friluftsliv	52
3.4 Materialhushållning	53
4. Vatten	56
4.1 Statusklassning för vattenförekomster i Värnamo	57
4.2 Prioriterade vattenresurser	59
4.3 Vattendelare och avrinningsområden	60
4.4 Strandskydd, allmänt och utvidgat	61
4.5 Värdefulla vatten ur naturmiljösynpunkt	61
4.6 Sjöar viktiga för fiske	61
5. Teknisk försörjning	63
5.1 Kommunens VA-planering	64
5.2 Vattenförsörjning	64
5.3 Avloppsförsörjning	65
5.4 Enskild VA-försörjning	66
5.5 Dagvattenhantering	66
5.6 Avfallshantering	67
5.5 Energi	68
5.6 El	70
5.7 Förnybar energi	72

6.7.8.9.10.

6. Säkerhet, klimat och energi	74
6.1 Elektromagnetiska fält	75
6.2 Buller	75
6.3 Radon	77
6.4 Miljöfarlig verksamhet	78
6.5 Farligt gods	79
6.6 Översvämning/erosion/skred	81
6.7 Markföroreningar	83
6.8 Luftkvalitet MKN	85
6.9 Klimatanpassning	86
6.10 Räddningstjänsten	88
7. Näringsliv/handel	90
7.1 Näringslivet i Värnamo kommun	91
7.2 Service- och tjänstenärings	92
7.4 Besöksnäring	92
7.5 Handel	92
7.6 Areella näringar	93
8. Bebyggelse och offentlig service	95
8.1 Tätortsstruktur	96
8.2 Offentlig service	100
8.3 Skolor (för-, grund-, gymnasie- och övrig utbildning)	101
8.4 Kulturmiljöer	102
8.5 Övrig kulturell bebyggelse	103
8.6 Regleringar	104
9. Kommunikation	107
9.1 Kollektivtrafik	108
9.2 Cykel- och gångväg	108
9.3 Järnväg	109
9.4 Väg	110
9.5 Flygtrafik	112
9.6 Tele- och datakommunikation	112
10. Riksintressen	115
10.1 Riksintresse för kulturmiljövård	116
10.2 Riksintressen för naturvården	119
10.3 Naturresevat	122
10.4 Natura 2000	125
10.5 Riksintresse för friluftsliv	129
10.6 Riksintresse för vattenförsörjning och för fiske	130
10.7 Riksintresse för vindbruk	130
10.8 Riksintresse för totalförsvaret	131
10.9 Riksintresse för kommunikation	131

1. Inledning

1.1 Inledning och bakgrund

All planering i en kommun bör vara samordnad och inriktad mot gemensamma mål. För att uppnå detta krävs det att vi har gemensamma underlag att arbeta utifrån, det är dessa som översiktsplanens planeringsunderlag representerar.

Underlaget bildar en grund för de ställningstaganden och strategier som utgör kommunens översiktsplan och som presenteras i översiktsplanens planförslag. På så sätt ligger underlaget också som grund för all följande planering och allt lovgivande i kommunen.

Dokumentet (planeringsunderlaget) består framförallt av de allmänna intressen som har en geografisk koppling till kommunen. Planeringsunderlaget redogör för aktuell, grundläggande information för dem som ska planera och besluta om Värnamo kommuns framtid. Planeringsunderlaget beskriver faktiska förhållanden samt sammanfattar och hänvisar till planer, inventeringar och utredningar. Planeringsunderlaget fungerar som ett hänvisningsdokument så till vida att det redogör för var mer detaljerade underlag står att finna.

Utöver planeringsunderlag med en geografisk koppling till kommunen redovisas planeringsunderlagets inledande del övriga utgångspunkterna som inverkar på den fysiska planeringen, - nationella mål och kommunens politiska målsättningar, - tvärsektoriella hållbarhetsfrågor såsom integration jämlikhet och tillgänglighet, framtidsbedömningar, befolkningsprognos och statistik samt hur kommunen påverkas och inverkar i ett regionalt, nationellt och internationellt sammanhang.

1.2 Planeringsunderlagets koppling till planförslaget

Förslaget till en ny översiktsplan består av de tre delarna planförslag, konsekvensbeskrivning och planeringsunderlag. Planförslaget redogör för de ställningstaganden som kommunen vill att bebyggelsen, mark- och vattenområden ska utvecklas och bevaras med medan planeringsunderlaget redogör för den bebyggelse, mark- och vatten som planförslaget tar sin utgångspunkt i. De betydande konsekvenser som planförslaget bedöms resultera i redogörs för i konsekvensbeskrivning samt ett alternativ till planförslaget.

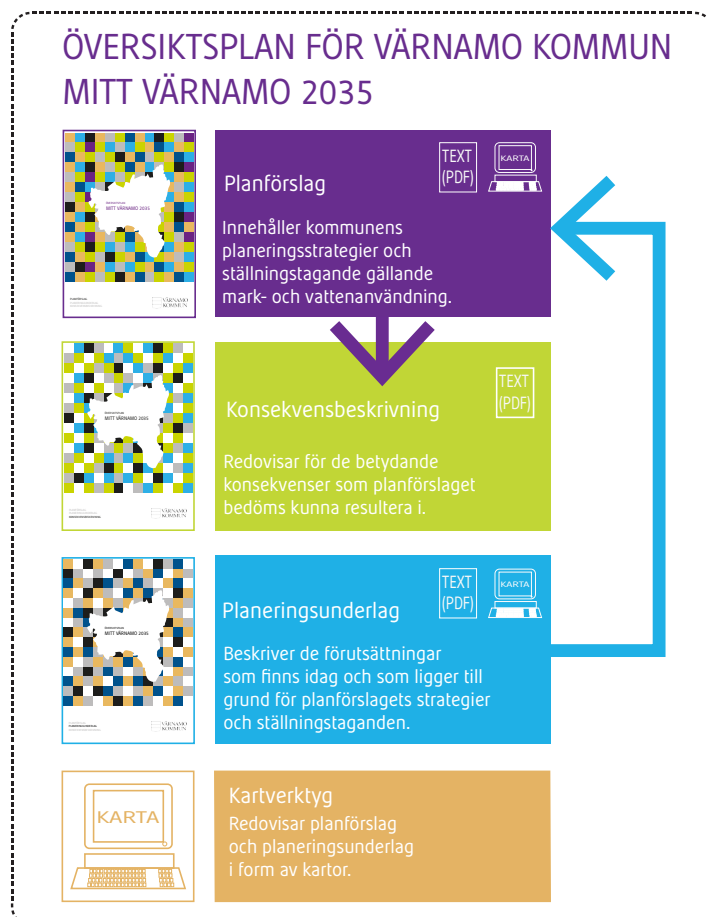
Till dessa dokument sammanställs också ett digitalt kart- och textverktyg, så kallat StoryMap som redovisar planförslaget och planeringsunderlaget.

1.3 Läsanvisning

Planeringsunderlaget är indelat i 10 kapitel. Underlaget inleds med två kapitel som dels redogör för planförslaget och underlagets upplägg och innehåll samt ett kapitel som redogör för relevanta underlag utan en tydlig geografisk koppling till kommunen men som inverkar på den kommunala planeringen. De övriga kapitlen har utifrån hur relevanta de är för respektive fokusområde i översiktsplanen tilldelats en färg.

De gröna kapitlen är således i huvudsak relevanta för de ställningstaganden man finner i fokusområdet för att Utveckla och bevara mark- och vattenresurser. De mörkt blå kapitlen redogör för det underlag som har störst relevans för fokusområdet Hållbar näringslivsutveckling, det sandfärgade kapitlet har störst relevans för fokusområdet Attraktiv kommun och slutligen de lila kapitlen har störst relevans för de ställningstaganden som förekommer i fokusområdet för Goda kommunikationer. I slutet finns nio underrubriker som har samlats i ett kapitel med en ljus blå färg som samlat tar upp de riksintressen och övriga nationella och regionala intressen som berör kommunen.

Planeringsunderlaget inleds med att redogöra för syftet och bakgrunden till dokumentet samt vilka styrdokument och fördjupningar av nu gällande översiktsplan som planförslaget ligger till grund för.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

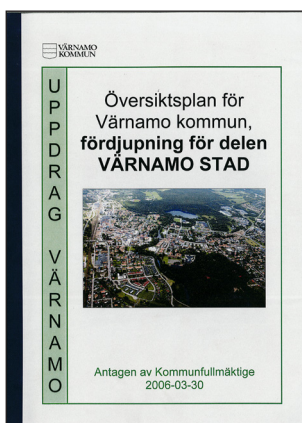
Bilden visar hur kapitlen har fått en färg i enlighet med kopplingen till planförslagets fokusområden.

1.4 Aktuella styrdokument och fördjupade översiktsplaner

Det underlag som kommunfullmäktige fattade sitt aktualitetsbeslut på.

Läs mer om aktualitetsprövningen av nu gällande översiktsplan i: Aktualiseringsunderlag KF 2017-05-24 §128

Framsida för Översiktsplan för Värnamo kommun, fördjupning för delen Värnamo stad.

Läs kommunens fördjupade översiktsplan för Värnamo stad: Fördjupning för delen Värnamo stad, KF 2006-03-30

Fördjupning för delen Värnamo stad antogs av Kommunfullmäktige den 30 mars 2006. I planen anges riktlinjer för hur staden ska utvecklas i framtiden. I samband med den aktualitetsprövning som genomfördes 2017 av den kommunomfattande översiktsplanen från 2002 beslöts att fördjupningen i sin helhet inte kan anses aktuell för ytterliga en mandatperiod och att en ny bör tas fram.

Fördjupning för Forshedaområdet antog av Kommunfullmäktige den 30 oktober 2008. Fördjupningen omfattar Forsheda tätort samt ett större område runt omkring med bland annat Fänestad, Rannäs och Torskinge byar.

Gällande fördjupningar/områdesplaner av översiktsplanen finns även för orterna:

- Bor, antagen av kommunfullmäktige den 17 december 1981 (områdesplan),
- Bredaryd, antagen av kommunfullmäktige den 20 juni 1988,
- Horda, antagen av kommunfullmäktige den 25 juni 1987,
- Hånger, antagen av kommunfullmäktige den 29 mars 1979 (områdesplan),
- Lanna, antagen av kommunfullmäktige den 30 mars 2000,
- Nydala, antagen av kommunfullmäktige den 15 december 1983 (områdesplan),
- Os, antagen av kommunfullmäktige den 15 december 1983 (områdesplan).

I samband med arbetet att ta fram kommunens nya översiktsplan inleddes parallellt arbetet med att ta fram och uppdatera befintliga kommunala styrdokument med relevans för kommunens strategiska planering. Flera av dessa kommer antas under planprocessen gång för ny översiktsplan och i något fall kommer inte antagandet att sammanfalla utan ske efter översiktsplanens antagande.

Det föreligger även gällande styrdokument och andra dokument som är av betydelse för översiktsplanen. Dessa finns redovisade i listan nedan.

VA-plan-Värnamo kommuns plan för vatten och avlopp Planen omfattar även kommunens plan och strategi för dagvatten. Antagen i kommunfullmäktige 2018-11-29

Plan för Värnamo kommuns miljöarbete, antagen i kommunfullmäktige 2018-02-22

Kommunal vattenförsörjningsplan, antagen i kommunfullmäktige 2017-05-25

Värt att Värna- Kulturmiljöutredning för Värnamo kommun, Inventering från sekelskiftet, 2000.

Plan för Kulturmiljön, antagen i kommunfullmäktige 2018-04-26

Bostadsförsörjningsplan för perioden 2016-2020, antagen i kommunfullmäktige 2016-06-16

Befolkningsprognos 2016-2026 med delområdesprognos 2016-2020

Kommuntäckande landskapsanalys för Värnamo kommun, 2011.

Vindkraftpolicy, dokumentet är antagen i kommunfullmäktige 2009. Policyn kommer att ersättas när ny översiktsplan vinner laga kraft.

Värnamo grönsplan, antagen i kommunfullmäktige 1991 samt den där till hörande grönsstrukturprogrammet för Värnamo stad, **Gröna, Sköna Värnamo** antagen av Miljö- och stadsbyggnadskontoret, 2007.

Avfallsplan, kommunens samt övriga kommuner i kommunalförbundet SÅM:s renhållningsordning, antagen i kommunfullmäktige 2018.

Materialhushållningsplan, framtagen i samarbete med Gislaved och Gnosjö, antagen i kommunfullmäktige 2003.

Översvämningssäkring Värnamo ytavrinningskartering, Rapport SWECO, 2016

2. Utgångspunkter och möjligheter

2.1 Kommunens vision: Värnamo - den mänskliga tillväxtkommunen, 40 000 invånare till 2035

Kommunens mål och vision

Det styrdokument av störst betydelse för Värnamo kommuns utveckling är *Vision och mål för Värnamo kommun 2016*. I augusti 2016 antog kommunfullmäktige en ny vision för kommunen. Visionen vill förmedla mänsklig tillväxt. Kommunen behöver fler invånare och alla behövs.

Varför 2035?

Värnamo kommun blickar i sin vision två decennier framåt i tiden. Visionsåret 2035 är valt utifrån att det ger ett tillräckligt långt tidsperspektiv för att kunna påverka, och tillräckligt kort för att ha överblick och göra prognoser. Utbyggnaden av en höghastighetsjärnväg i Sverige med stationsläge i Värnamo är en annan stark anledning till visionsåret, då målet i det förslag som redogjordes för inom Sverigeförhandlingen är att järnvägen ska vara klar för trafik 2035.

Varför ska vi vara 40 000 invånare?

Värnamo kommun likt många andra kommuner har en åldrande befolkning vilket innebär att inflyttning är viktig för att uppnå balans. Fler invånare möjliggör för en mer attraktiv kommun då fler invånare bl a ger bättre underlag för kultur, fritid, utbud av restauranger och nöjen. Fler invånare ökar underlaget för rekrytering för näringslivet och ger möjlighet att öka tjänsteproduktion samt företagsstödjande verksamhet.

Kommunens vision och översiktsplanen

Värnamo kommun vill växa men inte på vilket sätt som helst därför har kommun beslutat att visionen ska bygga på fyra kriterier: hållbarhet, attraktivitet, trygghet och tillväxt. Målkriterierna ska ses som ramar inom vilken utvecklingen ska ske, och ska prägla målskrivningar och alla beslut på olika nivåer. Visionen innebär att kommunen ska kunna växa med omkring 6 000 invånare och det kommer då att behövas fler bostäder, arbetsplatser och service. Målet

2.2 Globala, nationella och regionala mål

Av en översiktsplan ska det framgå hur kommunen tänker ta hänsyn till nationella- och regionala mål och planer av betydelse för hållbar utveckling. Under nedanstående rubriker beskrivs de mål som kommunen bedömer har betydelse för kommunens fysiska utveckling samt ett klagörande av betydelsen av hållbar utveckling.

Hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling definieras av tre dimensioner; ekologiska, sociala och ekonomiska. Begreppet hållbar utveckling bygger på uppfattningen att den ekologiska dimensionen sätter den yttersta gränsen för vad som utgör människans handlingsutrymme och att social och ekonomisk hållbarhet är omöjlig att uppnå om dessa gränser överskrids och naturresurser överexploateras. Ekonomin behöver därför fungera som ett verktyg för samhället att utveckla välfärd utan bekostnad på varken människor eller planeten. Klimatförändringarna är ett tecken på att vi agerar utanför planetens säkra gränser och är ekosystemets naturliga sätt att reagera på obalans.

De globala målen

De globala målen är en ny agenda för global, hållbar utveckling och är en efterträdare till de millenniemål som varit aktuella fram till 2015. Världens ledare har förbundit sig till 17 globala mål för att uppnå tre saker under de kommande 15 åren: -att utrota extrem fattigdom, -att minska ojämlikheter och orättvisor i världen, -att lösa klimatkrisen. Genom de globala målen för hållbar utveckling kan det här uppnås. För Värnamo kommuns översiktsplanering bedöms det främst vara delmål 11, Hållbara städer och samhällen, delmål 13, Bekämpa klimatförändringen och delmål 15, Ekosystem och biologisk mångfald som är av störst betydelse.

I december 2015 enades världens länder om ett nytt klimatavtal som binder alla länder och ska börja gälla senast år 2020. Den globala temperaturökningen ska hållas långt under 2 grader och vi ska jobba för att den ska stanna vid 1,5 grader. Avtalet trädde i kraft i november 2016 och nu fortsätter arbetet med att genomföra avtalet.

Illustration över det övergripande nationella miljömålet, generationsmålet.

De nationella miljömålen

Sverige har av riksdagen 16 antagna miljömål och ett övergripande mål som beskriver den kvalité man vill att miljön ska ha år 2020. Det övergripande målet, generationsmål är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Nationell Livsmedelsstrategi

Den nationella livsmedelsstrategin med sikte mot år 2030, antogs av riksdagen den 20 juni 2017 och är den första svenska livsmedelsstrategin som omfattar hela livsmedelskedjan. Det är en långsiktig strategi som ska bidra till att potentialen för hela livsmedelskedjan nyttjas fullt ut. Strategin verkar för ökad och hållbar produktion av mat som dessutom ska leda till fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Livsmedelsstrategin består dels av en proposition som anger riktningen för den svenska livsmedelspolitiken med långsiktiga mål för livsmedelskedjan och dels av regeringens handlingsplan som sträcker sig över mandatperioden

Regionala miljömålen

De regionala miljömålen ansvarar länsstyrelserna för. Jönköpings län har i sitt åtgärdsarbete tagit utgångspunkt i det nationella miljömålen och beslutat att 14 av dessa samt generationsmålet ska gälla för Jönköpings län. Länsstyrelsen har tagit fram fyra åtgärdsprogram som bidrar till att nå de nationella miljömålen och dessa är: Vattnets miljömål, Hälsans miljömål, Minskad klimatpåverkan och från och med 2018 Grön handlingsplan. Syftet med Grön handlingsplan är att ge ökad kunskap om värden i landskapet. Handlingsplanen är bland annat utformad så att den ska kunna användas som underlag för att kunna ta ökad hänsyn till ekologiska samband i landskapet vid beslut om markanvändning.

Utöver dessa har Jönköpings länsstyrelse valt att ta fram ett åtgärdsprogram för klimatanpassning med åtgärder som man ålägger kommunerna i länet att arbeta med. Syftet med åtgärdsprogrammet är att vara en vägledning för länets aktörer för att aktivt möta klimatförändringarna och skapa ett långsiktigt robust samhälle och en hållbar utveckling.

Den kommunala styrdokumentet, Plan för Värnamo kommuns miljöarbete sammanställer de regionala åtgärdsprogrammen och de åtgärder som kommunen har åtagit sig att genomföra.

Folkhälsomålen och mål om friluftsliv

Sverige har elva nationella folkhälsomål. Det övergripande målet för folkhälsa är att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Folkhälsa handlar om allt från individens egna val och vanor till strukturella faktorer som yttre miljöer och demokratiska rättigheter i samhället. De folkhälsomål som berörs i Värnamo kommuns översiktsplan är främst, Delaktighet och inflytande i samhället, Ekonomiska och sociala förutsättningar, Barn och ungas uppväxtvillkor och delvis Miljöer och produkter och Fysisk aktivitet.

Regeringen beslutade 2012 om 10 nationella friluftslivsmål i syfte att förbättra folkhälsan, ge en ökad naturförståelse och bidra till regional utveckling. Flera av dessa mål är relevanta ur ett fysiskt planeringsperspektiv bland annat Attraktiv tätortsnära natur och Tillgång till natur och friluftsliv. I de delar översiktsplanen berör friluftsliv är friluftslivsmålen en naturligt utgångspunkt. Översiktsplanens långsiktiga mål är att skapa förutsättningar för att uppnå dessa mål.

RUS, regional utvecklingsstrategi för region Jönköping
Värnamo kommun ingår i Region Jönköpings län. Regionen har tagit fram en Regional utvecklingsstrategi, RUS för perioden 2014-2025.

RUS har en formell status både som regionplan enligt plan- och bygglagen och som regionalt utvecklingsprogram. Regionplanen är en vägvisare för regionens, i det här fallet Jönköpings läns, samlade utvecklings- och tillväxtarbete. Den senaste utvecklingsplanen fastställdes 2013 och har två målområden: Mål för näringsliv och Mål för livsmiljön. Utvecklingsstrategin innehåller dessutom fyra delstrategier som man anser ska bidra till länets fortsatta utveckling och till att de övergripande målområdena nås. De fyra delstrategierna är: En internationellt ledande industriregion, Ett breddat näringsliv med betoning på kunskapsintensiva företag, Ett inkluderande samhälle och En global livsmiljö. Översiktsplanen berör mer eller mindre alla de fyra delstrategierna men kanske framför allt *En internationellt ledande industriregion, Ett breddat näringsliv och Ett inkluderande samhälle*. Bland annat genom flera i planen förekommande ställningstaganden för en större arbetsmarknadsregion, ökad arbetskraftsförsörjning och förbättrad kollektivtrafik. Planförslaget talar vidare om kommunens ambition att verka för att i fysisk planering bidra till

integration och jämlikhet genom att verka för blandad bebyggelse och för cykeln och kollektivtrafik som transportmedel.

Regional transportplan, Jönköpings län 2014-2025

När Trafikverket upprättar en nationell plan för transportsystemet upprättas även parallellt länstransportsplaner för den regionala transportinfrastruktur enligt de ekonomiska ramar som den nationella planen slår fast. Planerna gäller över en period av tolv år med revidering vart fjärde år. Ett nytt förslag finns framtaget för perioden 2018-2029. Länstransportsplanen upprättas i Jönköpings län av Region Jönköping och tar bland annat hänsyn till de nationella transportpolitiska målen och det regionala kollektivtrafikprogrammet. Värnamo kommuns översiktsplan förhåller sig i sin tur till dessa.

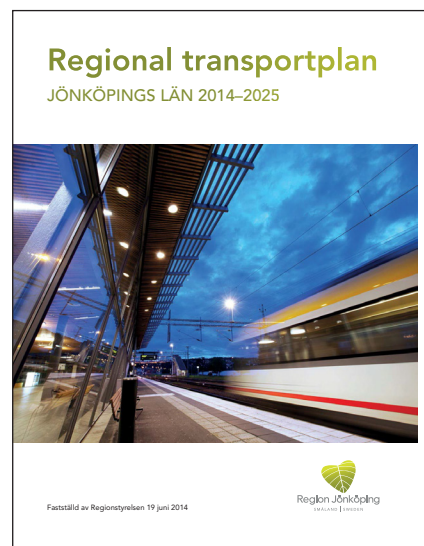
Den regionala transportplanen förhåller sig i stort till de funktionella stråk som förekommer inom regionen samt föreslår åtgärder för att förbättra dessa under planperioden. I den regionala planen finns följande två namngivna åtgärder som berör Värnamo kommun, väg 27 förbi Bor och HNJ-banan norrut från Värnamo mot Vaggeryd för att höja kapaciteten och hastigheten. I den föreslagna planen för 2018-2029, som förväntas godkännas av regeringen under sommaren 2018, har dessa åtgärder kompletterats med väg 27-sträckan mellan E4:an och förbifart Bor samt väg 27 delen Bredaryd-Anderstorp. I planen finns även med en ökad satsning på banan mot Jönköping/Nässjö med att elektrificera en sträckning in mot Jönköping, vilket förbättrar möjlighet till hållbar pendling. En del av den regionala transportplanen utgörs av vad som vanligtvis en regional cykelstrategi omfattar, nämligen underlag för investeringar, prioriteringar och utbyggnadsstrategi.

Regional cykelstrategi

En regional cykelstrategi för Jönköpings län finns inte däremot föreligger underlag i den kommande regionala transportplanen. Tre sammanhängande stråk pekas ut i länet varav sträckan Gislaved/Smålandsstenar Värnamo Bor berör Värnamo kommun, en åtgärdsvalsstudie ska tas fram för sträckan.

Jönköpings läns, Klimat och energistrategi, 2010

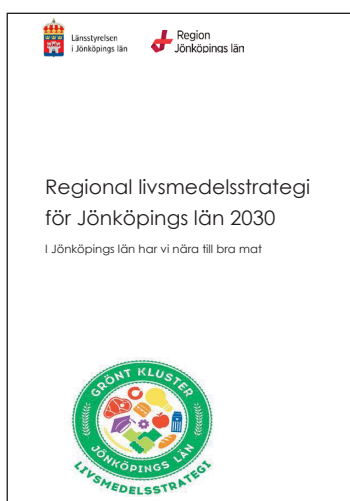
Jönköping har satt upp som regionalt mål att länet ska vara ett Plusenergi län till 2050. Det betyder att behovet av energi ska minska och att produktionen av förnybar energi ska ge ett överskott. För detta mål har man tagit fram en Klimat och

energistrategi, 2010 som utöver det övergripande målet tar upp delmål för länet avseende energi. Vägen till att förverkliga visionen är strategiskt arbete på alla nivåer i samhället för minskad klimatpåverkan och energieffektivisering. År 2020 ska Jönköpings län vara det klimatsmarta länet.

Regional livsmedelsstrategi

En ökad och hållbar produktion av mat som samtidigt leder till fler jobb och tillväxt är målet för Jönköpings läns regionala livsmedelsstrategi.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Region Jönköpings län och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) har tillsammans med Hushållningssällskapet, Elmia, Jönköping University, Smålands Turism och Jönköpings kommun tagit fram en regional livsmedelsstrategi. Den beslutades av regionstyrelsen 12 juni 2018.

Livsmedelsstrategin stödjer arbetet med att utveckla länets gröna näringsliv och ge konsumenter bättre möjligheter att göra medvetna val. Målsättningen med framtagandet av en regional livsmedelsstrategi är att bryta ner den nationella livsmedelsstrategin på regional nivå genom att se till länets unika förutsättningar.

För Värnamo kommuns översiktsplanering är strategins övergripande mål kring en ökad och hållbar produktion av mat av betydelse. Översiktsplanen innehåller både ställningstaganden kring de gröna näringarna i kommunen och ställningstaganden angående exploatering av jordbruksmark.

2.3 Jämställdhet, jämlikhet och barnperspektiv

Översiktsplanen är ett verktyg för att skapa ett hållbart, attraktivt, tryggt Värnamo i tillväxt, utifrån den kommunala visionens kriterier men även en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar kommun som plan- och bygglagen ålägger kommunerna att sträva efter i sin översiktsplanering. Det finns flera tvärssektoriella frågor som har betydelse för översiktsplanen. Dessa perspektiv vägs in i planens ställningstagande under flera av planens fokusområden. Några av dessa tvärssektoriella frågor är de som behandlar jämlikhet, jämställdhet och barns rättigheter som är frågor av betydelse för att uppnå ett socialt hållbart samhälle.

Social hållbarhet innebär att bygga ett långsiktigt stabilt samhälle med goda levnadsförhållanden för alla. Det handlar bland annat om bostäder, demokrati, mångfald, utbildning, kultur, gemenskap, trygghet, hälsa och välbefinnande.

Historiskt sett har vi utgått från aspekter som hälsa, ekonomi, estetik, säkerhet med mera vid den fysiska planeringen men idag har dessa aspekter bräddats med jämställdhet, jämlikhet och barns rättigheter - alla aspekter som är viktiga att tänka på i kommunal fysisk planering.

Jämlikhet

Plan- och bygglagen säger att kommunal planering ska främja jämlika och goda levnadsförhållanden, både för människor i dagens samhälle och för kommande generationer. Jämlikhet innebär att alla människor har samma värde och ska ha samma rättigheter oavsett etnicitet, tro, utseende, sexuell läggning, klasstillhörighet och status, åsikt, funktionsvariation, kön etc.

Jämlikhet kan vara mycket och i vår fysiska miljö så kan det handla om en god tillgänglighet för alla samhällsgrupper, genom väl utbyggd kollektivtrafik och ett funktionellt och utbyggt cykel- och gångvägsnät, god tillgång till parker och natur, offentliga platser, service och allmänna rum. En tät stad skapar bra förutsättningar för korta avstånd och färre resor samt för fler trygga stadsmiljöer och stråk vilket gynnar jämlikhet.

Jämlikhet är även viktig att beakta i själva planeringsprocessen. Hur vi väljer att genomföra processen att ta fram en översiktsplan kan sätta stor prägel på vidare planering och i slutändan på hur jämställt samhälle Värnamo kommun är. Det är därför av stor vikt att en så representativ grupp för kommunens invånare som ges möjlighet att påverka under processen.

Segregation och integration

Två viktiga frågor för att uppnå jämlikhet är dem om segregation och integration. Dessa har även tydliga fysiska kopplingar och därmed även en koppling till fysisk planering. Målet för svensk integrationspolitik är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Segregation är framförallt en fråga om boendet, medan integration är en vidare fråga om delaktighet i samhället i stort. Det är viktigt att olika befolkningsgrupper som är socioekonomiskt och etniskt olika, har möjlighet att mötas i det vardagliga livet. Möten mellan människor leder till ökad förståelse och respekt mellan olika grupper. Segregation i boendet minskar förutsättningarna för möten. Att försöka minska boendesegregationen kan därför ha positiva effekter för en ökad integration. Även om integration handlar om så mycket mer än boende och mötesplatser så är det vad i första hand kan påverkas med fysisk planering.

Många bostadsområden erbjuder idag bara bostäder av en

byggnadstyp och upplåtelseform, t.ex. hyresrätter i flerbostadshus eller villa med eget ägande. Människor ska ha möjlighet att välja var de vill bosätta sig. Detta kan uppnås på lång sikt med en aktiv bostadspolitik och en spridning av olika upplåtelseformer och byggnadstyper i kommunens olika delar.

Effekter av socioekonomisk boendesegregation kan minskas med bra lokaliseringar av mötesplatser, god tillgång till fritidsaktiviteter, närhet till arbete samt frånvaro av mentala och fysiska barriärer.

Jämställdhet

Jämställdhet innebar jämlikhet mellan könen. Det övergripande målet för Sveriges jämställdhetspolitisk är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Både kvinnor och mäns vardagsliv ska främjas när vi bygger och planerar vårt samhälle. En förutsättning är att jämställdhet integreras i kommunens fysiska planering är att frågan finns med i översiktsplanen som är kommunens avsiktsförklaring för framtidens fysiska miljö. Den fysiska planeringens resultat kan underlätta för människor att leva ett jämställt liv.

Det bör i planeringssammanhang tidigt föras en diskussion om fördelningen av resurser till olika slags anläggningar, infrastruktur och projekt i samhället, och hur stor del av investeringar som kommer män, kvinnor, pojkar och flickor tillgodo.

Eftersom män och kvinnor idag har delvis olika levnadsmönster och levnadsförhållanden använder de stadens fysiska platser och miljöer på olika sätt. Ett exempel på detta är att det för en kvinna kan upplevas otryggt att vistas i en park under kvällstid. Många kvinnor väljer att gå en omväg för att undvika sådana miljöer när det är mörkt. För en man kanske det inte innebär några restriktioner i att vistas i parken vare sig det är ljus eller mörkt ute.

Det är också viktigt att väga in jämställdhetsaspekten i själva planeringsprocessen, t ex bör arbetsgrupper utgöras av en blandning av kvinnor och män. Vid samråd och möten med allmänheten bör inbjudan, tid, plats och forum utformas så att både män och kvinnor lockas och ges möjlighet att delta och lämna synpunkter.

Barnperspektivet

FN:s konvention om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989 och ratificerades av Sverige 1990. Enligt konventionens fyra grundprinciper ska alla barn behandlas lika, barns bästa beaktas liksom barns rätt till liv och utveckling samt barns rätt att få komma till tals. Det finns tydliga krav på kommunen att utveckla barns och ungdomars inflytande och delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen samt att tydliggöra barnperspektivet i det kommunala arbetet

Det är viktigt att vara medveten om att det finns två olika synsätt på barnperspektivet - de vuxnas perspektiv på barn och vad de vill ha, eller barnets egna perspektiv. Beroende på vilket perspektiv man väljer kan svaret skilja sig åt.

Enligt barnkonventionen räknas man som barn till och med arton år. Dock skiljer sig barns behov och önskningar åt beroende på ålder, något som är viktigt att ha i åtanke. Gemensamt är dock att både mindre barns och ungdomars boende och närmiljö spelar en viktig roll för utveckling och hälsa. Deras hälsa och livskvalitet påverkas positivt av en fysisk planläggning som motverkar segregation och med närhet till miljöer som stimulerar fysisk aktivitet. Leken innebär att barn använder den offentliga miljön på ett helt annat sätt än vuxna.

Barn- och ungdomar kan ha andra referensramar än vuxna för vad de vill med sin närmiljö eller på vilket sätt de vill ta del i samhället. Därför är det viktigt att barn och ungdomar är delaktiga i den fysiska planeringen.

2.4 Kommunens invånare och dess behov

Bakgrund

För att skapa en önskvärd och hållbar utveckling av kommunen måste man känna till och lära känna Värnamos kommuninvånare i form av siffror och statistik. Det är genom dessa siffror som man kan se vilka behov befolkningen har och kommer ha i framtiden och planlägga för dessa. Behov vad gäller bostäder, service, skola och omsorg kan se olika ut runt om i kommunen beroende på befolkningssammansättning och åldersstruktur.

Befolkningsstatistik och befolkningsutvecklingen över tid kan delvis ge svar på hur framtidens befolkning kan komma att se ut. Med hjälp av denna empiriska data kan en prognos göras, men på längre sikt ökar osäkerheten eftersom det finns många osäkra faktorer som spelar in och som påverkar utvecklingen och utfallet. Kommunen kan genom översiktsplanen skapa en viss handlingsberedskap utifrån prognoserna, vilket vägleder planeringen.

I Värnamo kommun

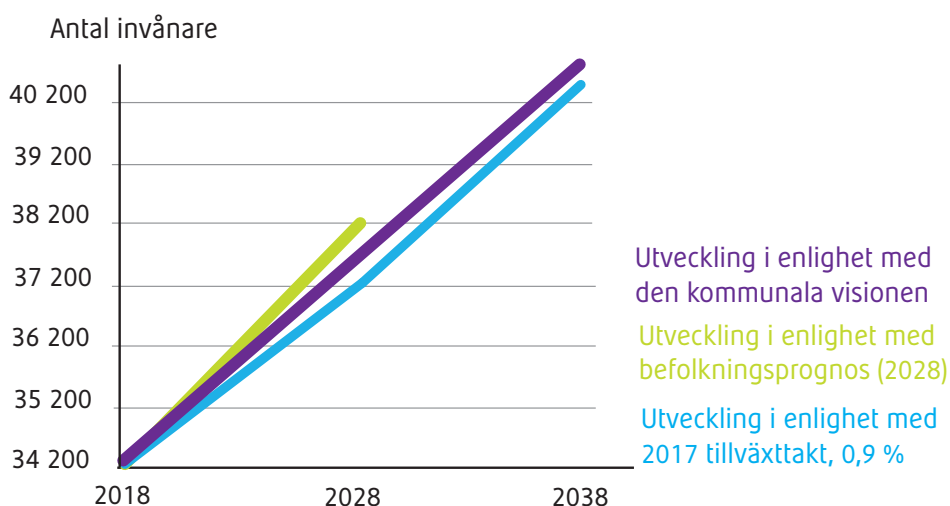
Kommunen och har sedan 2008 haft en positiv befolkningsutveckling även om denna inte har skett jämnt fördelat över kommunen. Befolkningstillväxten har främst ägt rum i Värnamo stad – här bor idag över hälften, 19 300 av kommunens drygt 34 000 invånare (2016 SCB).

Befolkningsutvecklingen har varit svagare i övriga tätorter och för vissa delar i kommunen gått något tillbaka. Sammantaget har befolkningsutvecklingen varit stadigt växande med en takt på i snitt 0,35 %, eller 135 invånare per år. Även framöver förväntas befolkningen att öka och i högre grad än tidigare. Ökningen förväntas stabiliseras på en högre nivå än den nuvarande ökningstakten.

Den kommunala visionen som lyder, *Värnamo den mänskliga*

Läs mer om kommunens befolkningsutveckling: Befolkningsprognos 2018-2028 med delområdesprognos 2018-2022

tillväxtkommunen - 40 000 invånare till 2035 visar på en kommunal vilja att vi ska bli ännu fler i framtiden. Visionen innebär en befolkningsökning på omkring 5600 personer under en 17 års period vilket innebär i genomsnitt 330 personer per år. Kommunprognosen visar att till 2028 kommer finnas ca 38 200 invånare i kommunen vilket innebär att kommunen på 10 år kommer växa med cirka 3 800 invånare eller 380 invånare per år. Osäkerhetsfaktorer såsom en orolig omvärld och höghastighetsjärnvägen förväntas kunna påverka befolkningsutvecklingen och framförallt inflyttningstalet i en positiv riktning.

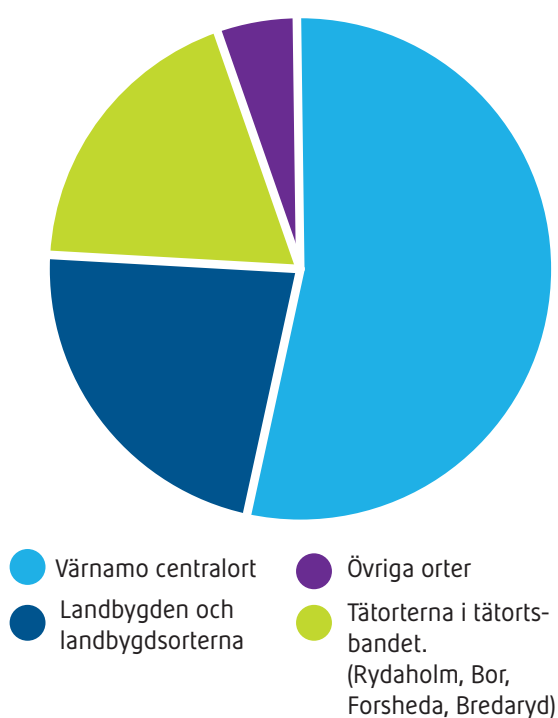
Befolkning i tätorterna och de olika kommundelarna

Av Värnamo kommuns befolkning är mer än hälften - 57% , bosatta i centralorten Värnamo. De största tätorterna i kommunen ligger utefter riksväg 27 och är från söder Rydaholm, Bor, Forsheda och Bredaryd. De fyra orterna har tillsammans cirka 6000 invånare vilket motsvarar 18% av kommunens befolkning. Invånarantalet är relativt jämnt fördelat över orterna men störst tätort i antal invånare är Rydaholm med cirka 1630 invånare. Rydaholm tillsammans med Bredaryd är även de tätorter som ökat invånarantalet mest sedan 2010. I övriga orter, Horda, Hånger, Kärda, Lanna Tännö och Åminne finns av 5% kommunens invånare bosatta. Omkring 6 810 invånare vilket motsvarar 20% bor på landsbygden respektive i kommunens mindre landsbygdsorter, med en koncentration runt Värnamo stad och kring sjön Vidösterns norra stränder.

Tätorterna i tätortsbandet

Kommunens befolkningsutveckling har de senaste 10 åren (2007-2017) till stor grad, 83 % ägt rum i Värnamo stad. Om trenden kvarstår betyder det att av den prognostiserade befolkningsökningen på omkring 3800 invånare de kommande 10 åren så kommer 3154 av dessa bosätta sig i Värnamo stad. Kommunens prognos grundar sig bland annat på antaganden kring bostadsbyggandet. En spridning av bostadsbyggandet även till övriga tätorter i kommunen skulle fördela befolkningstillväxten, förutsatt att inflyttningstryck till dessa orter finns.

Kommunen bedömer det som önskvärt om cirka 75 % av den prognostiserade befolkningsökning de kommande 10 åren, kommer att ske inom Värnamo tätort. Värnamo stad skulle i så fall att öka sin befolkning med cirka 2850 invånare under en tio-års-period.

För Bredaryd och Rydaholm tätorter har det under den senaste tio-års-perioden skett en positiv befolkningsutveckling på 6 % respektive 3,5% vilket motsvarar en befolkningsökning med 85 respektive 55 personer. Utvecklingen har varit svagare i Forsheda och negativ i Bor. För Bredaryd, Forsheda och Rydaholm förväntas befolkningsutvecklingen att fortsätta i samma omfattning som tidigare medan för Bor spås en ökande trend bl. a. i och med närheten och god tillgänglighet till Värnamo stad samt det planerade stationsläget för höghastighetsjärnvägen.

Illustrationen visar befolkningsutvecklingen för kommunens landsbygdsområden de senaste 10 åren.

Kranstätorterna

Kärda, Åminne, Tännö och Hörle utgör kranstätorter till Värnamo stad.

Befolkningsutvecklingen för Kärda har visat på en svagt ökande trend de senaste 10 åren. I Tännö, Hörle och Åminne befolkningsökningen i princip stått stilla. För landsbygden kring dessa orter har trenden varit ökande.

För kranstätorterna förväntas befolkningsutvecklingen i framtiden att öka i och med närheten till Värnamo stad och i takt med att staden växer. Idag råder brist på enskilt boende, villor i stadsnära lägen. Bl a denna brist medför en förväntad ökad attraktivitet för boende i kranstätorterna i framtiden.

Landsbygden med landsbygdsorterna

Befolkningstillväxten på landsbygden har sammantaget under senare tid stått stilla men förväntas totalt sett utvecklas i en positiv trend i framtiden. Kommunen bedömer att cirka 10-12 % vilket motsvarar cirka 400 invånare av befolkningsökningen kommer att ske på ren landsbygd och i landsbygdsorterna (Fryele, Nydala, Ohs, Gällaryd, Dannäs, Hånger och Torskinge). Bedömningen grundar sig på hur befolkningsutvecklingen sett ut över de senaste tio åren.

Utvecklingen ser olika ut för olika delar av kommunens landsbygd. Kommunen har, i Kommunprognosen, delats in i sex olika landsbygdsområden. Landsbygdsområdet kring Bor, Gällaryd och Ohs och landsbygdsområdet kring Värnamo, Hörle och Åminne, landsbygdsområdet kring Horda och Rydaholm har under de senaste 10 åren (2007-2017) haft en ökad

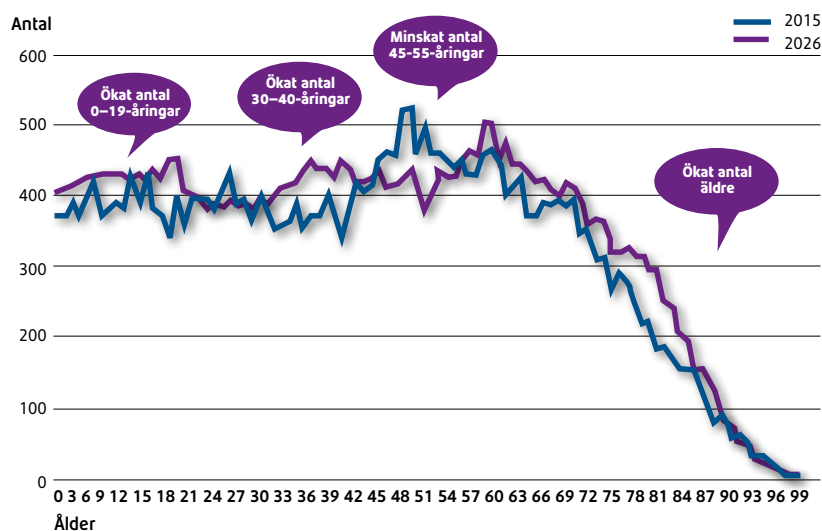
befolkningsutveckling medan landsbygden kring Bredaryd, Lanna och Forsheda samt Hånger och Dannäs visar på en svagt minskad eller stillastående befolkningsutveckling. För landsbygdsområdet kring Nydala och Fryele har befolkningsutvecklingen varit negativ.

Totalt sett ser befolkningsutvecklingen för kommunens landsbygd ut att stå still men man ser även en tydlig ökande trend för bosättning på landsbygden kring Värnamo stad och vid sjön Vidösterns stränder. Vidare kan man utläsa att den positiva befolkningsutveckling för Borområdet sker på landsbygden och inte i tätorten, medan det omvända gäller för Bredaryd och Forshedaområdet där den utveckling som sker äger rum i tätorterna och inte på landsbygden.

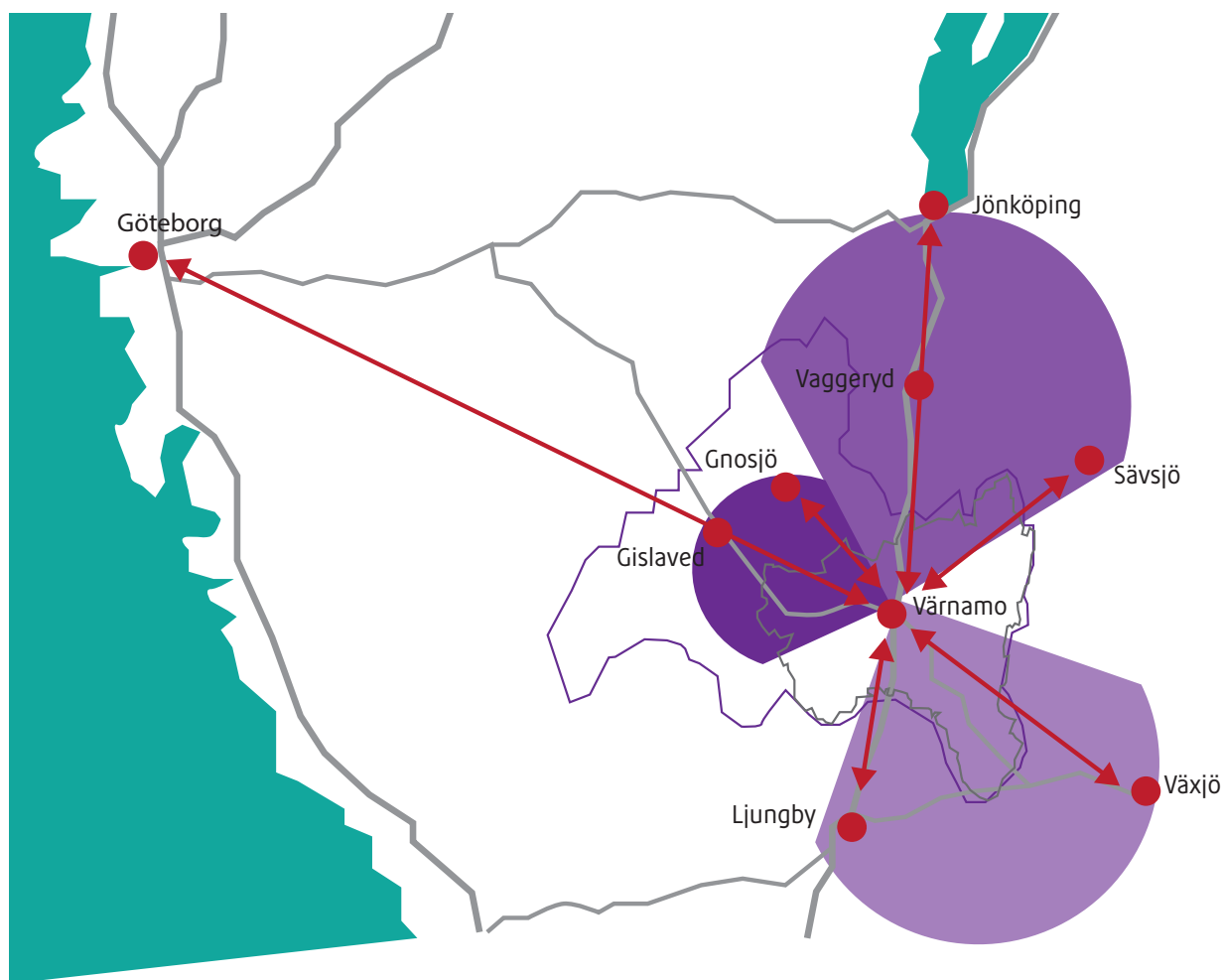
Befolkningsökningen på landsbygden där det finns större bebyggelsegrupper bedöms för landsbygdsområdet kring Värnamo samt för landsbygdsområdet kring Bor att öka och för övriga landsbygdsområden fortsätta i samma takt som idag.

Befolkning i olika åldrar

Värnamo kommuns befolkningsutveckling fördelat på olika ålderskategorier visar på vilka behov vi i framtiden kommer se för skola och omsorg. Under perioden 2018-2028 visar befolkningsutvecklingen att antalet förskole- och grundskolebarn kommer öka med 9 % (170) respektive 11 % (470). Den största ökningen för perioden står dock gruppen av gymnasieungdomar för, som kommer att öka med omkring 24 % (285 stycken fler).

Den yrkesverksamma grupperna i kommunen (20-64 år) som för övriga Sverige kommer i framtida att försörja en allt större grupp. Under prognosperioden 2018-2028 förväntas andelen arbetsföra minska i kommunen trots att denna grupp förväntas bli större. Detta på grund av att andelen av grupperna under 20 och över 65 kommer att öka mer under perioden. En annan demografisk utmaning som Värnamo kommun delar med stora delar av landet, är att den befolkningsandel som bland annat utgör 40-talisterna under prognosperioden kommer göra avtryck i de äldre åldersgrupperna. Den största demografiska

förändringen under prognosperioden står dock gruppen 80-89 år för. Denna grupp ökar med 650 personer, vilket motsvarar hela 39 % under prognosperioden. Helt klart är att åldersstrukturen kommer att förändras, vi kommer att bli fler och vi kommer bli äldre.

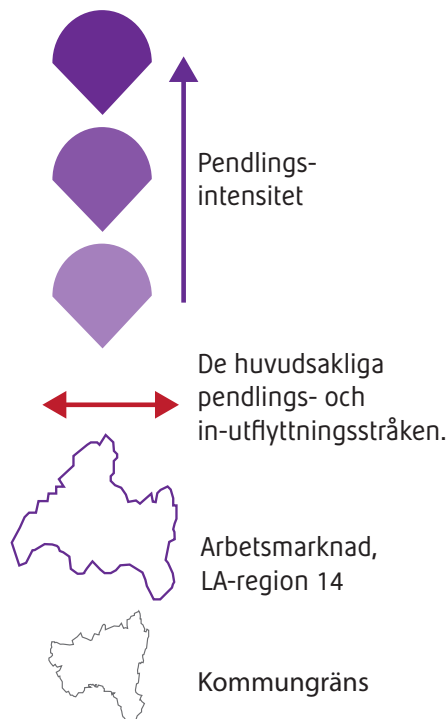
In och utflyttning

Flyttningsbenägenheten ökar i allmänhet, vi flyttar allt oftare. Geografiskt sker flyttningen från mindre till större regioner och från landsbygd till städer. De som är mest flyttbenägna är framförallt yngre och högutbildade personer. En större funktionell arbetsmarknadsregion med längre möjliga avstånd för arbetspendling skulle i framtiden kunna ge en ökad stabilitet i boendet och fler skulle kunna välja att bo kvar i kommunen och fortfarande ha möjlighet att arbeta och studera.

Antalet yngre människor som flyttar till Värnamo för att studera förväntas öka i framtiden tack vare Campus Värnamo positiva utvecklingstrend med bland annat fler utbildningar. 2016 erbjöds 11 olika utbildningar som cirka 215 studenter deltog i. Verksamheten planerar för ännu fler utbildningar och 400 studenter i framtiden.

Värnamo kommun har ett positivt flyttningsnetto. Utflyttningsmönstret visar framför allt strömningar mot storstäderna Göteborg och Jönköping. In-flyttningen sker främst från

Teckenförklaring

Gislaved, Gnosjö men även från Göteborg och Jönköping.

Befolkningsprognosernas avvikelser kan till viss del förklaras av invandringen och utvandringen då det finns stora osäkerhetsfaktorer för dessa företeelser i framtiden exempelvis för migration på grund av krig och klimatförändringar.

I Värnamo finns år 2017, människor från alla delar av världen. Cirka 19% av Värnamos folkbokförda invånare har utländsk härkomst. Störst andel kommer från det forna Jugoslavien och Bosnien Hercegovina. Andra stora ursprungsländer är Vietnam, Finland och Rumänien. Gruppen invånare med ursprung i Syrien förväntas öka i och med den pågående konflikten och bl a med denna utveckling i åtanke kan andelen med utländsk bakgrund förväntas öka i framtiden.

Arbetsmarknad

Kommunen har en högre andel förvärvsarbetande än rikssnittet, 83% jämfört med 77% i riket. I jämförelse med riket är dubbelt så många som riksgenomsnittet, 28% sysselsatta i tillverkningsindustrin. Vård- och omsorgssektorn sysselsätter 19% av kommunens invånare och handeln 13 %. Utbildningsnivån i kommunen är relativt låg i förhållande till riket. I stort har 29% av befolkningen en eftergymnasial utbildning i jämförelse med i riket där 40% har utbildning. Av kommunens medborgare äldre än 16 år är 9% i kommunen under utbildning, varav en betydande andel är kvinnor.

Värnamo är del av den företagaranda benämnd som Gnosjöandan som är karaktäristisk för en del av Jönköpingsregionen. I Värnamo är andelen medelstora (10-49 anställda) företag och stora (50-249 anställda) företag, relativt rikssnitt stort, 13,3% respektive 3, 1% av antalet sysselsatta i kommunen. Rikssnittet är 10,7% respektive 2,2%.

I kommunen sker omkring 60% av alla arbets- och studieresor inom kommunen och pendlingsmönstret för kommunen visar vidare på en positiv netto-inpendling. Inpendling sker främst från Gislaved, (9 % av resorna görs till och från Gislaveds kommun), Gnosjö, (6 %) och till Vaggeryd (3%). Utpendlingsmönstret är liknande och sker främst mot Gnosjö, Gislaved, Jönköping och Vaggeryd men även söderut mot Ljungby och Växjö.

Värnamo kommun ligger strategiskt beläget mellan de båda

högskoleorterna Växjö och Jönköping, vilket ger goda möjligheter att bo kvar i kommunen under studietiden. 2016 är det ca 330 studenter från Värnamo kommun som studerar vid högskolan i Jönköping varav cirka 150 är skrivna i Värnamo.

Även de närliggande högskolorna i Borås och Halmstad har betydelse för kommunen.

Behov av bostäder

Behovet av bostäder i kommunen ser olika ut men man kan se att behovet av en ökad variation av boendetyper ökar och att ensamboende i likhet med landet i stort är en hushållstyp som ökar mest bl a då samhällsgrupperna med äldre och unga vuxna förväntas öka. Barnfamiljen kan inte längre vara den enda normen för bostadsplaneringen eftersom den enbart utgör en av flera hushållstyper. I kommunen idag är 50 % av bostäderna småhus vilket är i linje med riksgenomsnittet.

För att klara och ge förutsättningarna för den prognostiserade befolkningstillväxten behöver det byggas omkring 1600 nya bostäder till 2026, varav ca 1200 i Värnamo stad. Under planperioden till visionssåret 2035 kommer det behövas byggas 3600 nya bostäder i hela kommunen om vi ska kunna nå upp till målet om 40 000 invånare. Men att ta fram de resterande drygt 1700 nya bostäderna inom samma tidsperiod kommer kräva stora satsningar hos såväl kommunen som privata byggherrar. Förutom att ta fram nya bostadsområden i och kring Värnamo stad måste kommunen arbeta för att öka attraktiviteten i samtliga tätorter genom satsningar på service och kommunikationer. Det är uppenbart att Värnamo centralort inte ensamt kan bereda plats för samtliga nya bostäder som behövs för att uppnå visionen.

Kommunens bostadsförsörjningsplan för åren 2016-2020 anger att bostadsbyggandet måste öka till 125 bostäder per år, vilket är en markant ökning i jämförelse med 69 bostäder under perioden 2004-2014.

Värnamo centralort lider i dag av brist på både lägenheter och tomtmark för enskilt byggande. Detta i kombination med en förväntad positiv befolkningsutveckling som främst beräknas äga rum i staden, kommer innebära ett underskott av tomter för enskilt byggande. För Värnamo stad kommer en utveckling behöva att ske mot en tätare bebyggelse i form av

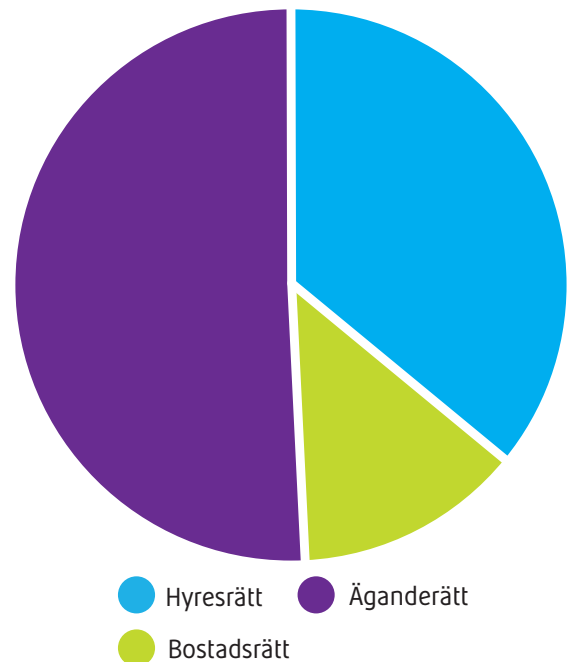

Diagram som visar kommunens bostadsbestånd fördelat på upplåtelseformer från 2015.

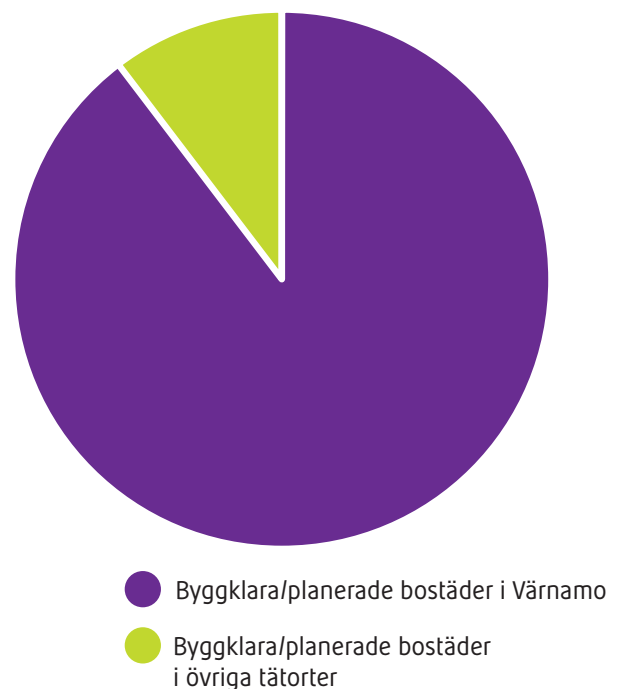

Diagram som visar andel byggklara/planerade bostäder enligt gällande bostadsförsörjningsplan 2016-2020

radhus, grupphus för enskilt ägande och i en större utsträckning behöver flerbostadshus dominera nybyggnationen i de centrala delarna.

Behov av bostäder för nyanlända förväntas öka i framtiden. Nyanlända är en heterogen grupp bestående både av familjer med behov av billiga större lägenheter och av ensamkommande barn med behov av gruppboende och därefter behov av mindre billiga lägenheter. Kommunen måste möta detta behov och kommer i framtiden att planera för nya gruppboenden.

De äldre åldersgrupperna behov av boende kommer att kräva insatser och planering då de äldre under de kommande 10 åren kommer att öka betydligt i såväl andel som antal. Kommunen räknar att det är gruppen äldre än 75 år som kan ha behov av särskilda insatser i hemmet. Byggnation av mellanformer såsom små marklägenheter, trygghetsboende och seniorboende kan vara en del av insatsen men även anpassning av det befintliga bostadsbeståndet och hög tillgänglighetsstandard för nybyggnationer möjliggör goda bostäder för denna grupp.

Behov av billiga små lägenheter för unga som väljer att bo kvar i kommunen förväntas öka till viss del på grund av den ökade möjligheten att bo kvar och studera genom förbättrade möjligheter att pendla till studier. Det kommunala bostadsbolaget har idag ett 50-tal studentlägenheter och planerar för ytterligare.

Behov av skola och förskola

Idag råder det brist på förskoleplatser i kommunen och en akut brist i Värnamo stad. Situationen för låg- mellan- och högstadieskolorna i staden är likaså ansträngd och delar av verksamheten bedrivs i temporära paviljonger. Det finns alltså redan idag ett stort behov för utbyggnad och framförallt ett behov av att försörja de västra stadsdelarna med fler skolplatser.

Behovet av skola och förskola i staden beräknas öka i takt med den prognostiserade befolkningsutvecklingen och i och med inflyttningstalet. Idag pågår det arbete i kommunen för att öka antalet förskolor och likaså en omfattande ombyggnad av Trälleborgsskolan som man delvis hoppas ska förbättra situationen för stadens västra stadsdelar. Fler åtgärder kommer dock att krävas både på kort och på långt sikt under planperioden för att möta framförallt stadens ökande befolknings behov av förskola och skola.

I övriga tätorter är behovet inte lika angeläget och behovet är än mer oberäkneligt. Även om det för en del tätorter är fullbelagt för tillfället, anser kommunen i linje med befolkningsprognosen att behovet av en utbyggnad inom en tioårsperiod inte är nödvändigt. För att nå visionsmålet om 40 000 invånare krävs dock sannolikt en utbyggnad av skola och förskola även i fler av kommunens tätorter.

Antalet gymnasieungdomar, åldersgruppen (16-18) beräknas öka inom en 10-årsperiod med ca 220 stycken. Idag finns i kommunen i huvudsak en gymnasieskola, Finnvedens gymnasium med cirka 2000 elever. Idag räcker gymnasieskolans lokaler till för verksamheten men framtidens behov är svårt att föreslå bland annat beroende på utvecklingen för närbelägna gymnasieskolor i angränsande, mindre kommuner.

Idag är kommunens verksamhet för vuxenutbildning (SFI, svenska för invandrare, grundskola och gymnasial utbildning) ansträngd bl a på grund av den stora gruppen nyanlända. Det framtida behovet för nya lokaler är osäkert och beroende av världssituationen samt internationell och nationell politik.

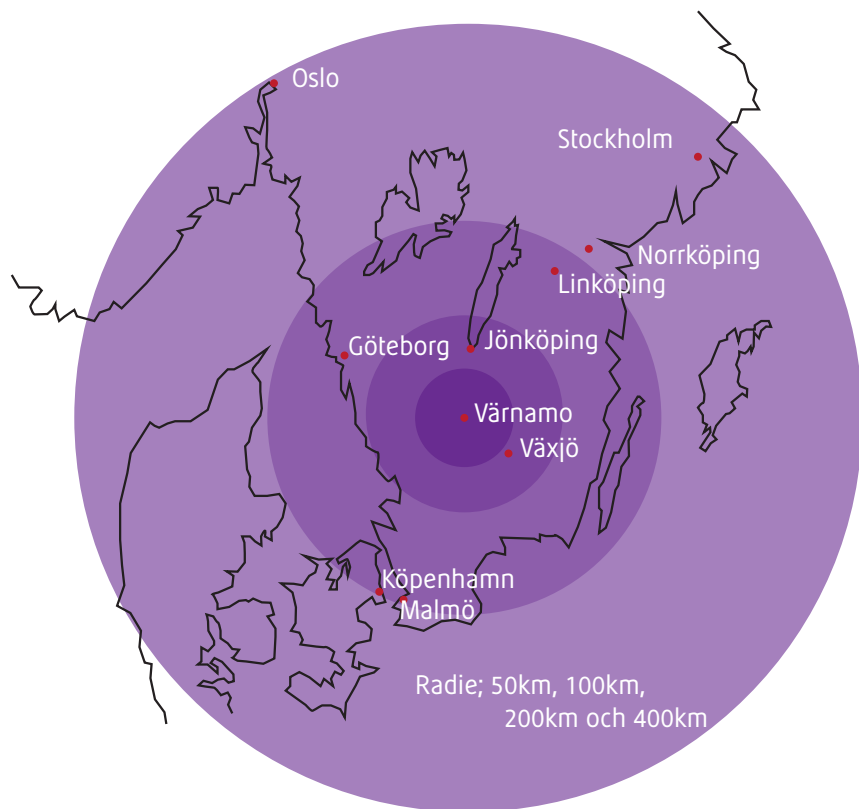
Behov av äldreomsorg och särskild boende

I takt med att den allmänna folkhälsan blir bättre ökar andelen äldre kommunmedborgarna. Grupperna i de äldre åldersklasserna ökar visserligen men behovet av äldreomsorg och särskilt boende beräknas inte öka i motsvarande grad. Den tekniska och digitala utvecklingen samt bättre medicin och sjukvård är orsaker till att äldreomsorgsbehovet ändå minskar. Den kategori som även i framtiden kommer kräva intensiv omsorg och särskilt boende är gruppen med demenssjukdom som spås öka i takt med att befolkningen blir allt äldre. Därav föreligger det ett behov av att bevaka utvecklingen och behovet av boende för demenssjuka.

Kommunen kommer inom den närmsta tiden behöva planera för den stora gruppen som kommer att önska ett anpassat boende på olika sätt och möjliggöra för fler boendemöjligheter anpassade för äldre. Om kommunen lyckas öka andelen tillgänglighetsanpassade lägenheter, seniorbostäder och trygghetsboende kommer behovet av särskilt boende fortsätta att vara lågt, vilket är det mest fördelaktiga alternativet både ur social och ekonomisk synvinkel.

Det är svårt att göra prognoser för att förutse behovet av boende med särskild service för funktionsnedsatta, LSS-boende. Kommunen bedömer att behovet av bostäder för denna grupp inte kommer att öka under planperioden. För gruppen önskar man från kommunen sida att på lång sikt ersätta befintliga gruppboendestäder med fler servicebostäder integrerat i det ordinarie fastighetsbeståndet.

2.5 En del av världen

Globalisering och migration

Handeln är drivkraften bakom globaliseringen. Sverige är en liten ekonomi med en stark export, vilket gör oss beroende av vår omvärld. Handeln ses som nyckeln för en fortsatt svensk tillväxt. Basnäringarna (skog och andra råvaror) kommer att vara fortsatt viktigt men av störst betydelse kommer högteknologiska näringar vara för den svenska tillväxten (transportmedel, läkemedel, IT och telekomprodukter). Kombinationen av nya innovationer, högt tekniskt kunnande, industriell produktion och högteknologiska produkter kommer stå för basen av Sveriges tillväxt.

En ändrad maktfördelning, från väst till öst märks av där nya handelspartners växer fram bland annat i spåret av finanskriser och skuldkriser.

Ökad handel och minskad klimatpåverkan kan ses som motsättning eller utmaning. Ökad export och handel kommer kräva produktion utan utsläpp, resurseffektivitet, återanvändning och kunskapsspridning.

Krig, oroligheter och klimatförändringar i vår omvärld kommer innebära en fortsatt ökning av migration till Sverige. Sverige och Värnamo kommer även fortsättningsvis att behöva ta ansvar i denna utveckling.

Möjligheter och utmaningar för Värnamo kommun

Globaliseringen innebär för Värnamo kommun förbättrade möjligheter för kommunens befintliga näringsliv då handel och export med omvärlden förväntas öka.

Ett ökat mottagande av flyktingar och en ökad invandring kommer för Värnamo kommuns del generera en ökad befolkning bland annat i små orter där bostadsmöjligheter kan erbjudas. Utvecklingen kommer innebära utmaningar exempelvis för skola och omsorg. Värnamo kommun kommer behöva effektivisera sitt integrationsarbete för att kunna ta tillvara på denna möjlighet. Samhällsplaneringen spelar en stor roll i detta arbete genom att exempelvis möjliggöra för mötesplatser och förbättrad kollektivtrafik.

Digitalisering

Tillgången till bra internetuppkoppling och kommunikation både på landsbygden och i staden är en förutsättning för bibehållen utvecklingen av Sveriges välfärd. I vårt framtida samhälle är vi lika beroende av digital kommunikation som av el och vatten. Internet och ständigt nya användningsområden innebär ändrade köpmönster och ändrade förutsättningar för såväl arbetsliv, studier som privatliv.

Utvecklingen kräver god digital infrastruktur och hög utbildningsnivå för att ta till sig och tillämpa ny teknik och dess möjligheter.

Möjligheter och utmaningar för Värnamo kommun

Digitaliseringen ger möjligheter för landsbygdsutveckling då möjligheten att arbeta hemifrån och att driva näringar på landsbygden förbättras. Utvecklingen kommer möjliggöra många önskan om att kombinera sin bostadsmiljö med en aktiv fritid i exempelvis olika former av livsstilsboende.

Urbanisering

Sveriges befolkning lever längre, det föds fler barn och invandringen är fortsatt hög. Detta i samband med den fortsatta trenden med urbanisering medför att allt fler bor i storstadsregioner medan befolkningsutvecklingen står stilla eller går tillbaka på landsbygden. Tillväxt sker även på landsbygden, företrädesvis nära knutpunkter, i stationsnära lägen eller i de så kallade pendlingsstråken. Generellt bosätter sig unga i storstäder med god tillgång till arbete, mångfald och kultur. Familjen värdesätter närheten till skola, omsorg och grönområden. De

flesta värdesätter möjligheten att kombinera det urbana livet med ett fritidshus på landet.

Den förväntade, kraftiga folkökningen i Sveriges tre storstadsområden, Mälardalen, Skåne och västra Götaland kommer så småningom att följas av befolkningsökning i sydöstra Sverige (Östergötland Småland, Öland, Blekinge Gotland). Folkmängden i sydöstra Sverige förväntas öka med 9000-10 000 invånare om året 2020-2030.

Möjligheter och utmaningar för Värnamo kommun

Urbaniseringen innebär att Värnamo stad kommer att växa och utmaningen för kommunen blir att denna tillväxt ska ske på ett hållbart vis. Utvecklingen bör styras till förtätningslägen samtidigt som man bör verka för att bevara grönstrukturen, stadens ytmässiga expansion bör ske med beaktande av tätortsnära natur, jordbruksmark med mera. Värnamo kommun måste effektivisera redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur för att kunna uppnå önskvärd, hållbar utveckling.

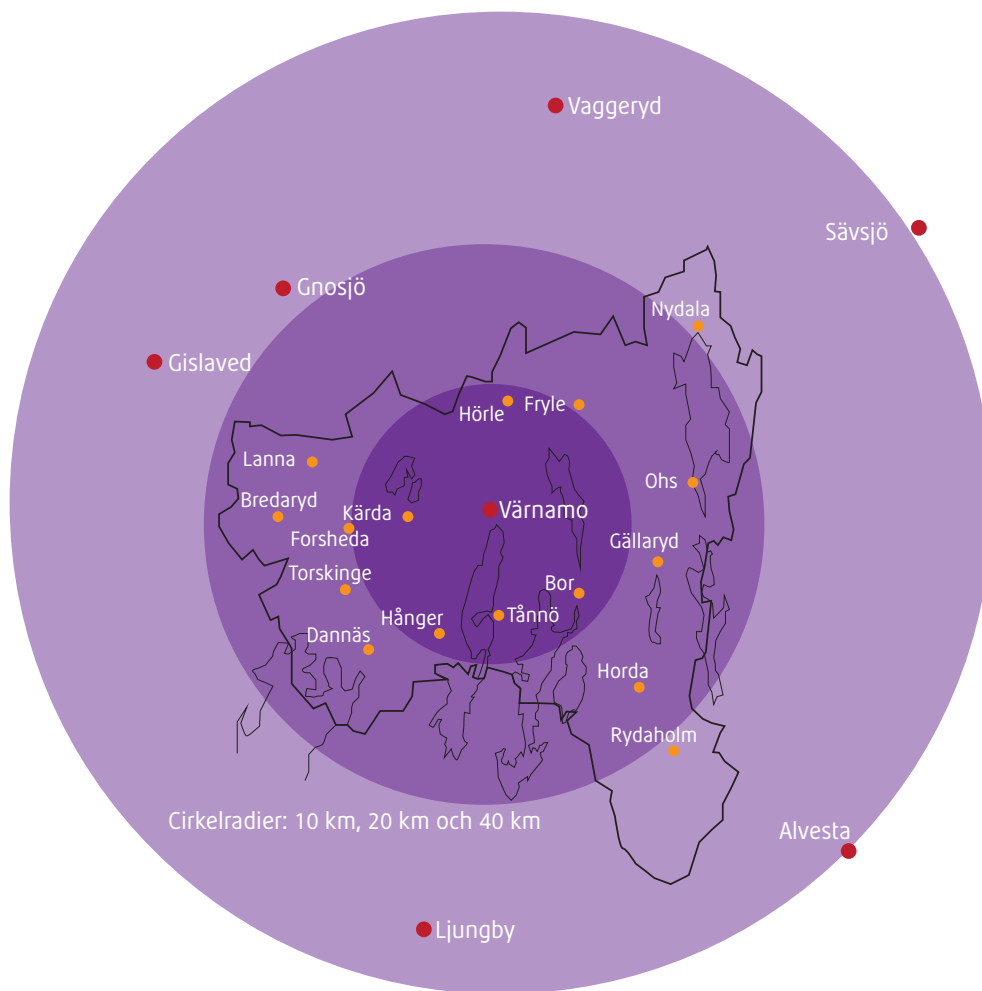
Klimatförändring

Fram till år 2100 beräknas temperaturen stiga med 1,5-7 grader och nederbörden öka med 10-20%. Temperaturökningen kommer innebära minskade istäckor på polerna, förändrade vattennivåer och att nederbörden, främst i Sveriges sydvästra delar kommer att öka. Detta leder till ökad risk för översvämningar, ras och erosion längs vattendrag och sjöar med där tillhörande risker för vår dricksvattenförsörjning. För Sveriges del kommer klimatförändringen betyda även positiva följder. Temperaturökningen kommer leda till minskade kostnader för uppvärmning, ökad vattenkraft periodvis och ökad produktivitet för jordbruket och eventuellt en ökad turistattraktivitet. Klimatförändringarna kräver både en anpassning av samhället till nya klimatförhållanden och en minimering av utsläpp för att hindra ytterligare klimatpåverkan.

Möjligheter och utmaningar för Värnamo kommun

Klimatförändringarna med förväntad ökad nederbörd kommer innebära utmaningar för Värnamo kommun. Ett underdimensionerat ledningsnät för dagvatten, ökad nederbörd och därmed ett ökat flöde i Lagan ger en större risk för översvämning av Värnamo stad och en ökad risk för urlakning av markföroreningars med ökad risk för dricksvattenförsörjningen till följd.

Perioder med torka och därav låga grundvattennivåer påverkar redan idag enskilda brunnar i kommunen och spås i framtiden utgöra en allt större utmaning för kommunen.

2.6 En del av regionen

Region Jönköping har en stark strategisk position i Sverige och Skandinavien. Regionen är belägen i goda kommunikationsstråk mellan Sveriges tre storstadsregioner men också mellan tre av de skandinaviska huvudstäderna (Köpenhamn, Stockholm och Oslo). Regionen har tradition av mötesplats, är centrum för kreativitet och skaparkraft och är erkänd som en dynamisk småföretagarregion.

En av regionens viktigaste utmaningar är ökade krav på goda och hållbara kommunikationer. Ett ökat behov av arbetskraft med olika spetskompetenser gör att regionen måste knyta sig till och anpassa sig till en geografiskt större och gemensam arbetsmarknad, vilket kräver möjlighet till kommunikation och arbetspendling.

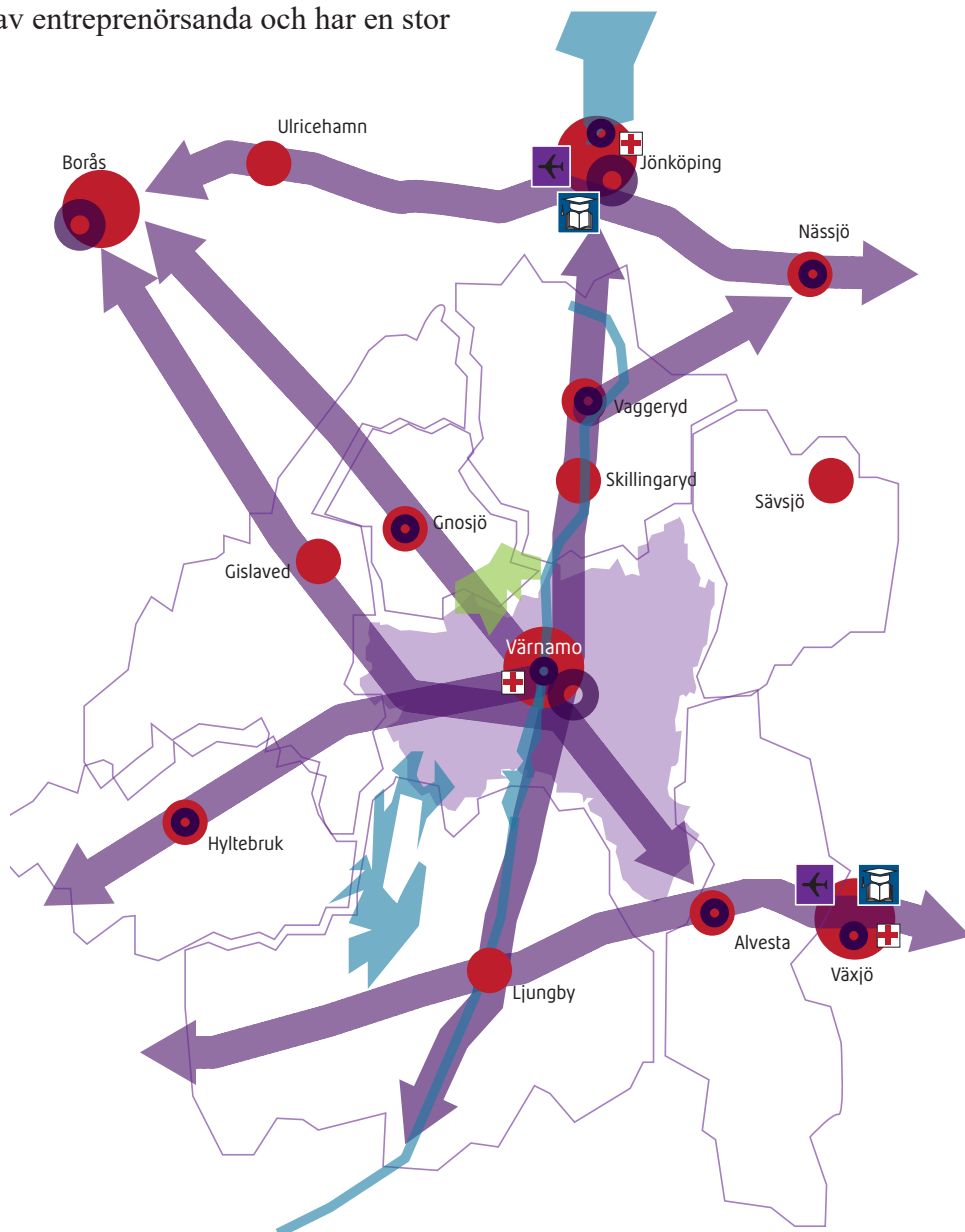
Regionen är en industritung region där 26 % är sysselsatta inom industrin (i riket som helhet är siffran ca 14 %). I framtiden spås kunskapsintensiva verksamheter inom forskning, utveckling, teknik, kommunikation, information och tjänster utgöra en stor del av regionens sysselsättning (RUS, Jönköpings region, 2014-2025). Detta innebär en omställning för regionen och utöver en konkurrenskraftig industri ett behov av breddning av det befintliga näringslivet med mer kunskaps-

intensiva företag. Omställningen kommer kräva regionsamarbete kring utbildning och samarbete med befintligt näringsliv samt ny välutbildad arbetskraft som i sin tur kräver attraktiva arbetsplatser och livsmiljöer. Utmaningen för framtiden är utveckla det befintliga industrisamhället och ta dess positiva sidor in i det framtida kunskapssamhället.

Större krav ställs på bostadsorten. Viljan att flytta tillbaka eller stanna på uppväxtorten beror på bostadsortens möjlighet att erbjuda intressant arbetsmarknad och dynamiska, attraktiva, trygga bostads, fritids- och livsmiljöer.

Möjligheter och utmaningar för Värnamo kommun

Värnamo kommun kommer i framtiden behöva bredda och utveckla sitt näringsliv med fler kunskapsintensiva företag. Det finns goda förutsättningar för detta då kommunen kännetecknas av entreprenörsanda och har en stor andel små och medelstora företag.

Det finns således en drivkraft och flera samarbetspartners inom det befintliga näringslivet, vilket ger goda möjligheter att omsätta idéer till verksamheter. En förutsättning för denna näringslivsutveckling är möjligheten att attrahera välutbildad arbetskraft till kommunen och ett led i detta är ökad samverkan med de närliggande högskolorna i Växjö och Jönköping. Det finns redan idag en god infrastruktur och möjligheter för mellankommunalt samarbete kring näringslivet och näringslivsutveckling där dessa frågor samordnas i GGVV, Gnosjöregionen och Entreprenörsregionen.

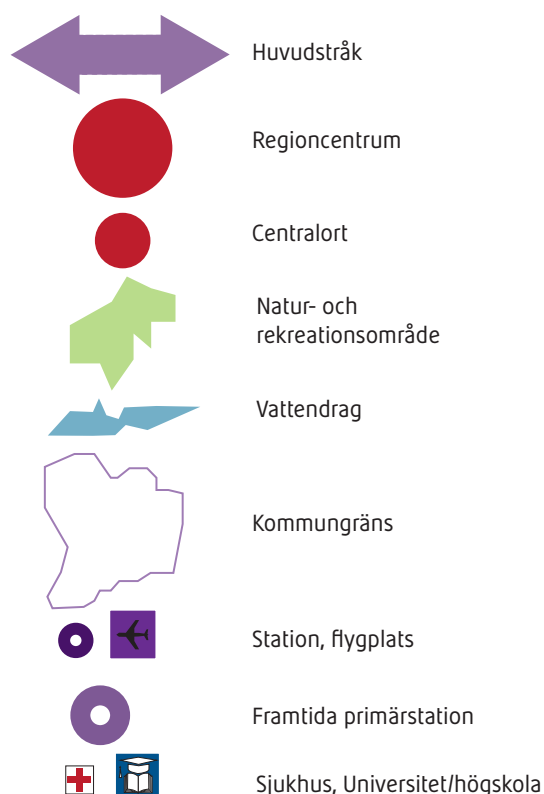
Värnamos läge i det så kallade ”Sydsvenska krysset”, i vägkrysset mellan E4 och v. 27, ger kommunen en central position med goda infrastrukturförbindelser, samtidigt som avståndet är relativt långt till de närmast förekommande större städerna såsom Växjö, Jönköping, Malmö och Göteborg. Kommunens förhållandevis avskilda läge i sydvästra Småland i kombination med infrastruktur som E4 och järnväg gör kommunen till ett nav och en delregionsmotor för tillverkningsindustri, service och handel. För att utvecklas som regioncentrum behövs bland annat ytterliga satsningar på kommunikationer för att binda samman och minska restider.

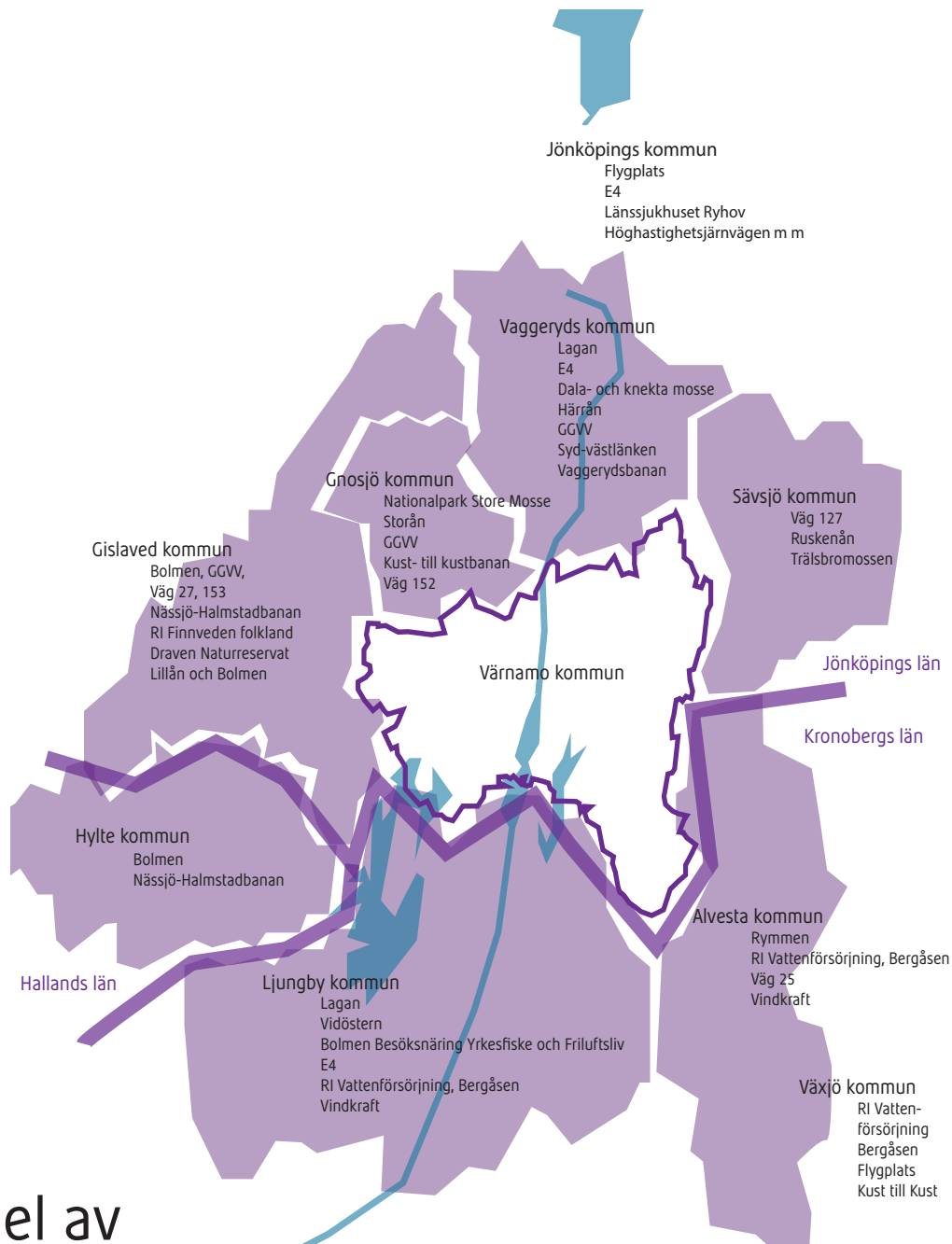
Med förbättrade kommunikationer ökar kommunens attraktivitet som bostadsort och kommunen kommer kunna bidra till regionen som attraktiv boendeort och som följd med arbetskraft för kommunen men även för regionen.

Även kommunikationerna inom kommunen behöver förbättras för att tillgängliggöra och göra de mindre tätorterna mer attraktiva. Likaså måste kommunikationerna i tätorterna förbättras bland annat genom ett utbyggt, attraktivt cykelnät och kollektivtrafik. För att minska klimatbelastningen bör kommunen arbeta för att öka de hållbara transporternas andel av resandet.

Ett starkt och växande kommuncentrum i Värnamo stad genererar även en utveckling för kommunens landsbygd. Landsbygdsutvecklingen utanför Värnamo stads influensområde ser inte samma utveckling och det är en utmaning för kommunen att ge näring till hela sin landsbygd. Det finns goda möjligheter att inom näringar som besöksnäring och matproduktion skapa arbetstillfällen på landsbygden. Bland annat digitaliseringen skapar möjligheter för dessa landsbygdsnäringar, men kräver då ett väl utbyggt och kapacitetsstarkt digitalt kommunikationsnät.

Teckenförklaring

2.7 En del av mellankommunal samverkan

Värnamo gränsar till sju kommuner: Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd, Sävsjö, Alvesta och Ljungby och ligger dessutom i länsgränsen till två län, Jönköping och Kronobergs län. Flera frågor i den översiktliga planeringen kräver samordning över kommungränserna.

Gnosjöregionen, GGV

Värnamo kommun ingår i en rad olika nätverk för samarbete. I regionen, ingår fyra kommuner, Gislaved, Gnosjö Vaggeryd och Värnamo, GGVV, som har en lång tradition av samarbete kring en rad frågor, exempelvis kring infrastruktur, avfall samt näringslivsutveckling.

Business Gnosjöregion AB, BGR är en gemensam utvecklingsplattform för att förbättra näringslivets konkurrensmöjligheter för regionen.

Entreprenörsregionen

Nätverket är ett samarbetsprojekt mellan 10 kommuner i Hallands, Kronobergs och Jönköpings län. Ett samarbete som syftar till att skapa tillväxt i regionen. Inom ramen för samarbetet har bl a kommunikation lyfts som ett prioriterat område. Kommuner som ingår i Entreprenörsregionen är Hylte, Halmstad, Laholm, Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd, Värnamo, Ljungby, Älmhult och Markaryd.

Kommunikationer, kollektivtrafik

Vägarna och järnvägarna binder samman Värnamo kommun med grannkommunerna och i förlängningen med omvärlden. För att utveckla och effektivisera kommunens kommunikationer hållbart krävs regional och nationell samverkan. Kommunen ser behov av att kollektivtrafiken behöver utvecklas för regionen. För att Värnamo ska fungera som ett delregionalt centrum i Jönköpings sydvästra del är E4 och väg 27 samt Kust- till Kustbanan av stor betydelse, men även Nässjö-Halmstad-järnvägsbanan är av strategisk betydelse för kommunens förbindelse till det småländska höglandet och till kommunerna i Hallands län. Idag är det relativt goda kollektiva förbindelser mellan GGVV-kommunerna medan förbindelserna till övriga grannkommuner såsom Sävsjö, Ljungby och Alvesta ser sämre ut och till Sävsjö saknas alternativ helt.

Förbindelsen till Jönköping stad är av stor vikt för kommunen bl a då staden är länshuvudstad. Det är av stor betydelse att Vaggeryds-järnvägsbana rustas upp och effektiviseras.

Den största framtidsfrågan för länet inom tågtrafiken är det eventuella förverkligandet av det svenska höghastighetskonceptet med Jönköping som huvudsaklig knutpunkt och Värnamo som stationsort i regionen. Denna utveckling kommer innebära ett behov av mellankommunal samverkan.

Båramo godsterminal i Vaggeryd utgör en betydelsefull mellan-kommunalt intresse för kommunen bland annat då det i Värnamo kommun inte finns en terminal.

Handel, Arbetsmarknad, näringsliv

Handel av olika slag finns inom kommunen och i omkringliggande kommuner. De påverkar och kompletterar varandra. Beslut om nya etableringar och god samverkan mellan kommunen och olika aktörer inom näringslivet krävs för att få

en positiv utveckling av kommunens handel.

Pendlings- och transportmöjligheterna behöver utvecklas för att vi ska kunna kompetensförsörja kommunens näringsliv. Samverkan mellan kommunerna för att utveckla möjligheten att pendla för arbete och utbildning i andra kommuner och i regionen är av stor betydelse för kommunen.

Vatten

Vatten saknar administrativa gränser vilket innebär att mellankommunal samverkan är ytterst viktigt i arbetet att förbättra vattenkvaliteten i kommunens yt- och grundvatten. Kommunerna måste förhålla sig till vattenkvaliteten och verka för att denna inte försämras vilket kräver åtgärder och samverkan med flera olika aktörer bland annat grannkommunerna.

Flera av kommunens stora sjöar gränsar till andra kommuner bl a Bolmen. Det finns många olika intressen kopplat till Bolmen som bl a är dricksvattentäkt och Värnamo kommun samverkar med kommunerna kring sjön i en rad frågor.

Vidöstern, Flåren, Furen och Rymmen är andra stora mellankommunala intressen. Vattendragen Härrån, Lagan, Storån, Lillån och grundvattenförekomsten Ekeryd-Värnamo utgör andra.

Vindkraft

Grannkommuners planering för vindkraft i gränsområdena visar på några områden där mellankommunal samverkan är viktig vid eventuell planering och genomförande av större vindkraftsetableringar. Främst är det av betydelse med samverkan med Alvesta och Ljungby kommuner (men även delvis Gnosjö och Gislaved) som har utpekade områden lämpliga för större vindkraftsetableringar vid kommungränsen. I Alvesta kommun förekommer det ett område på kommungränsen av riktintresse för vindbruk.

Försvarsmaktens stoppområde för höga objekt gör att stora delar av Värnamos kommun inte är aktuella för vindkraftsetableringar.

Stora opåverkade och tysta områden

Grannkommunernas planering för opåverkade områden och tysta områden visar på några områden som är av mellankommunalt intresse för Värnamo kommun. Store Mosse

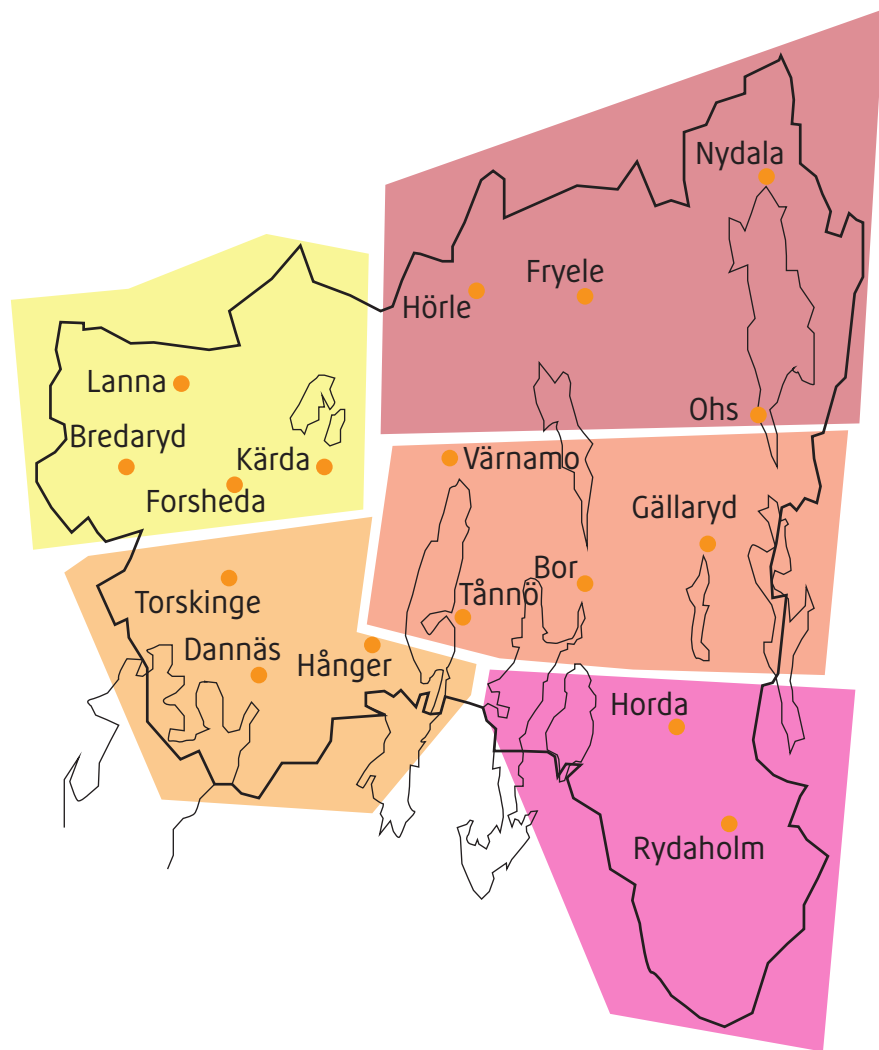
nationalpark är utpekad som stort opåverkat område i både Gnosjö och Värnamo kommun.

Besöksnäring, natur- och kulturintressen och friluftsliv

I gränsområdena mot grannkommunerna finns många intressanta områden för friluftsliv och besöksnäring. Ett utökat samarbete mellan kommunerna kring dessa områden kan ge ett bredare utbud av upplevelser och service. Bolmen utgör ett mellankommunalt intresse både för friluftsliv och besöksnäring som vi har gemensamt med främst Ljungby och Gislaveds kommuner. Store mosse nationalpark är ett mellankommunalt intresse med Gnosjö kommun. Draven naturreservat och Finnvedens folkland, kulturmiljöintresse är mellankommunala intressen som vi delar med Gislaveds kommun. Trälsbomossen är ett riksintresse för naturmiljön som vi delar med Sävsjö kommun.

Riksettan, den f d banvallen mellan Markaryd och Värnamo samt vattendragen Härrån och Storån är av mellankommunala intressen för besöksnäringen för flera kommuner utmed stråken.

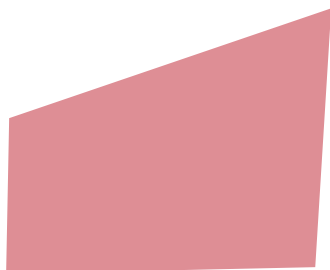

2.8 Värnamos delar

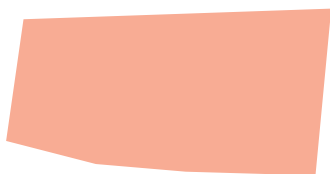
Värnamo kommun landskap kan delas in i olika typer allt från det småskaliga kulturlandskapet med naturbeten och stengärdesgårdar - en landskapstyp som är känslig för exploatering, till enhetliga, storskaliga och rationella jordbruk- och skogsbrukslandskap - en landskapstyp som är mer tålig för exploatering och ingrepp.

Värnamo kommun är en sjörik kommun. Strandområden för sjöar och vattendrag är generellt känsliga områden för exploatering. Dessa platser har ofta flera allmänna intressen knutna till sig såsom kulturhistoriska lämningar och goda förutsättningar för friluftsliv. Utöver sjöar förekommer det inom kommunen flera stora myr-, moss- och kärrområden. Dessa är generellt olämpliga för exploatering på grund av sina känsliga hydrologiska förhållanden.

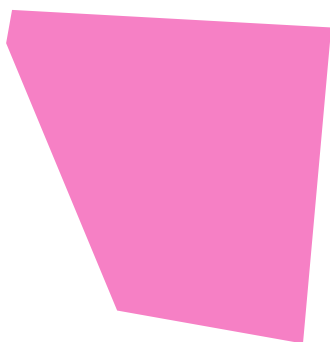
Nordöstra Värnamo med Fryele, Hörle, Ohs och Nydala tätorter.

Trakten kännetecknas av vidsträckta skogs-, moss- och sjölandskap. Sjöarna Rusken och Hindsen utgör två av områdets större sjöar och Dala-, Knekta-, och Store Mosse utgör de större myr- och mossmarkerna. Området har flera inslag av mer kuperad, småskaligt kulturlandskap men är i övrigt generellt enhetligt och flackt. Nydala klostermiljö, Fryele kvarn, militärflygfält och golfbana är för området betydelsefulla och utmärkande objekt.

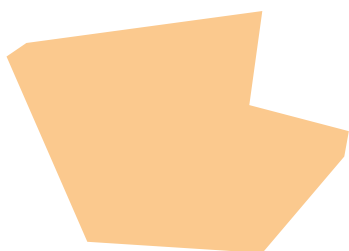
Mellersta Värnamo med Värnamo, Bor, Tånnö och Gällaryd tätorter.

Landskapet är i huvudsak skogbeksatt med flack terräng och med vissa inslag av moränhöjder och åsar, exempelvis getryggarna och Högåsen. Det förekommer småskaligt, varierat kulturlandskap vid mindre odlingsbygder. Borområdet med dess sjöar har höga rekreativvärden och utgör attraktiva boendemiljöer.

Sydöstra Värnamo med Horda och Rydaholms tätorter.

Området har flack terräng väster om Helgeå och allt mer kuperad öster om denna. Landskapet domineras av storskaligt skogslandskap som bryts av ett småskaligt mosaikartat landskap med ensamgårdar och mindre byar. Skogslandskapet består i huvudsak av barrskog med inslag av blandskog och många mindre sank- och mossmarker. Väster om Rydaholm förekommer en högplåtå med ett öppet jordbrukslandskap. Rydaholm är största serviceorten för trakten.

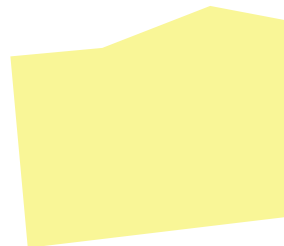

Sydvästra Värnamo med Dannäs, Torskinge och Hånger tätorter.

Landskapet kännetecknas av sjön Bolmens norra strand och av bördiga jordbruksmarker samt flacka, vidsträckta mossmarker. Runt Torskinge och Gummarp förekommer ett mosaikartat kulturlandskap. Jordbruksmarken förekommer i huvudsak i ett zonerat landskap som bryts av vattendrag såsom Storån och Kylahovsån. Landmärken utgörs i landskapet av Hånger, Torskinge och Dannäs kyrkor.

Nordvästra Värnamo med Forsheda, Bredaryd Lanna och Kärda tätorter.

Dominerar i området gör barrskogsområden och mossmarker. Öppen jordbruksmark förekommer kring större gårdar och herrgårdar. Det förekommer flera natursköna och betydelsefulla områden bland annat vattendragen Storån och Lillån och Store Mosse. I huvudsak är trakten låglänt. Kyrkorna i Bredaryd Kärda Lanna samhälle utgör landmärken. I området förekommer del av kärnområdet för riksintresset, Finnvedens folkland, som man brukar kalla Värnamos vagga. Bland annat på grund av områdets gamla historia finns många fornlämningar inom området. Forsheda och Bredaryd är största serviceorter inom området.

Möjligheter och utmaningar för Värnamo kommun

Värnamos landskap har ett flertal kvalitéer att erbjuda för såväl boende, besökare som företag. Alla markområden är dock inte lämplig för exploatering. Hänsyn måste tas till skyddsvärda områden. Utveckling i landskapet bör ske varsamt och i liten skala inom det småskaliga kulturlandskapet, medan större exploaterbarhet råder i de homogena, storskaliga skogs- och jordbrukslandskapen. Samtidigt bör allmänna intressen såsom jordbruksmark och lågexploaterade områden värnas från exploatering.

De landskapliga förutsättningarna ger gott om plats för och gott om möjligheter till utveckling av turismnäring och diverse landsbygdsnärningar såsom lokal matproduktion. Tillgången till tätortsnära rekreationsområden och ostörd natur är god i kommunen. Kommunens landsbygd ger förutsättningar för attraktiva boendalternativ och möjlighet till fritidsboende i natursköna och ofta sjönära lägen. Landsbygden erbjuder goda möjligheter för alternativa bostadsmöjligheter så kallade livsstilsboenden med möjlighet till odling, båt, jakt och fiske, och häst-/djurhållning. Kommunens sjöar och vattendrag kan även utgöra kvalitativa bostadsmiljöer i de fall detta är lämpligt och önskvärt. Sjöar och vattendrag är en resurs som vi har gemensamt med våra grannkommuner, vilket kräver samverkan och samarbete kring exploatering i strandnära lägen och kring miljökvalitetsnormer.

Landskapet har även goda möjligheter för att öka Värnamo kommuns grad av självförsörjning av mat, el och energi genom exempelvis biobränsle, vindkraft och solenergi.

Analysen av kommunens utmaningar och möjligheter ur ett globalt, regionalt och lokalt perspektiv pekar på översiktsplanens fyra viktigaste frågor. Dessa utgör översiktsplanens fyra fokusområden som man från politiskt håll särskilt vill beakta för att uppnå en hållbar utveckling för kommunen.

3. Mark

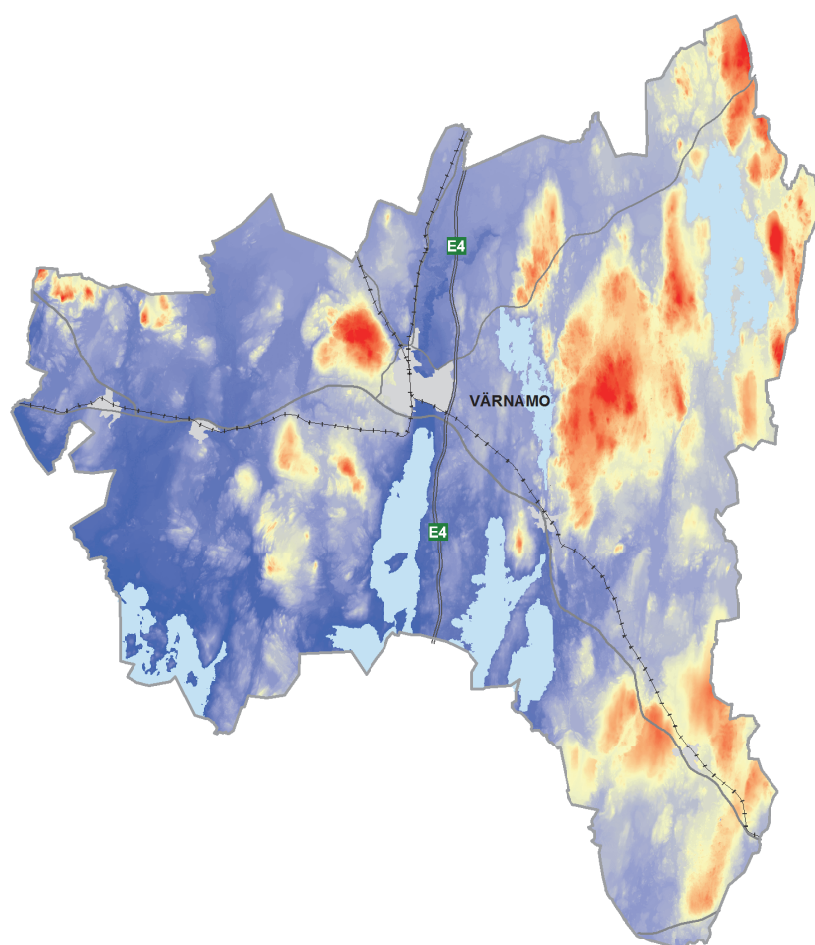

3.1 Naturgivna förutsättningar

Landskapet och dess topografi bestäms i stora drag av berggrunden. Över berggrunden finns jordlagren med större eller mindre mäktighet och i en variation av strukturer. Det är jordlagrets egenskaper som ger landskapets detaljer i form av öppna jordbrukslandskap eller skogsmarker och det är berggrunden som i huvudsak ger upphov till landskapets nivåskillnader, topografi.

Västra delarna av kommunen tillhör den sydvästra småländska gnejsregionen. Området är obetydligt kuperat och ligger på omkring 150 m ö h. Öster om sjöarna Hindsen och Furen föreligger en förskiffringszon av berggrunden. Området är beläget omkring 200 m ö h. Topografin karaktäriseras av smala nordsydliga dalgångar och ryggar. I övrigt förekommer det två huvudsakliga stråk av höjdpartier i kommunen som särskiljer sig. Alandsryd mellan Värnamo, Nästasjö och Maramö på 270 m ö h och Högåsen och Hyatåget norr om sjön Flåren som är beläget på ca 235 m ö h.

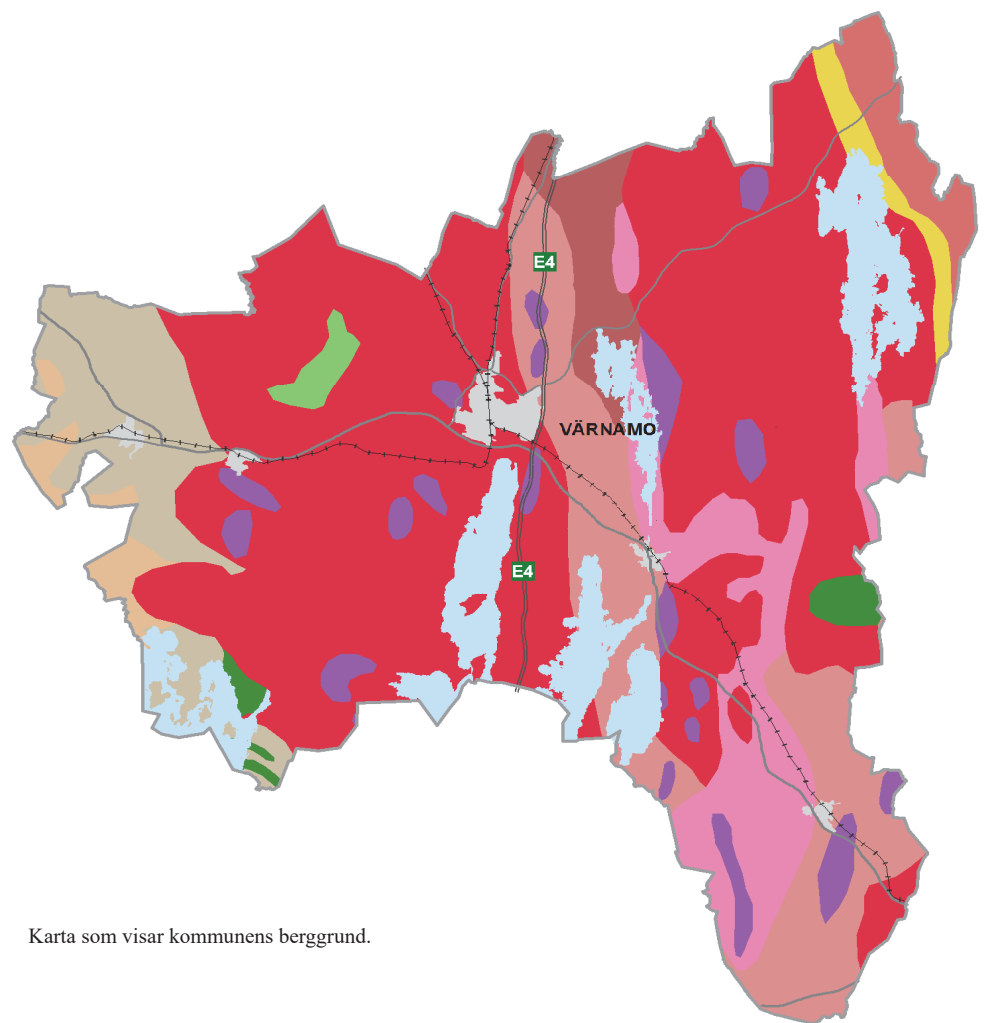
I sin helhet tillhör Värnamo kommun det sydsvenska moränområdet. Morän är en osorterad jordart bestående av allt från finkorniga fraktioner till sten och block. Österut i kommunen är jordlagren i huvudsak bestående av morän och stundtals av berg i dagen. De västra delarna av kommunen präglas av flacka sandavlagringar.

Karta som visar på kommunens topografi.

N

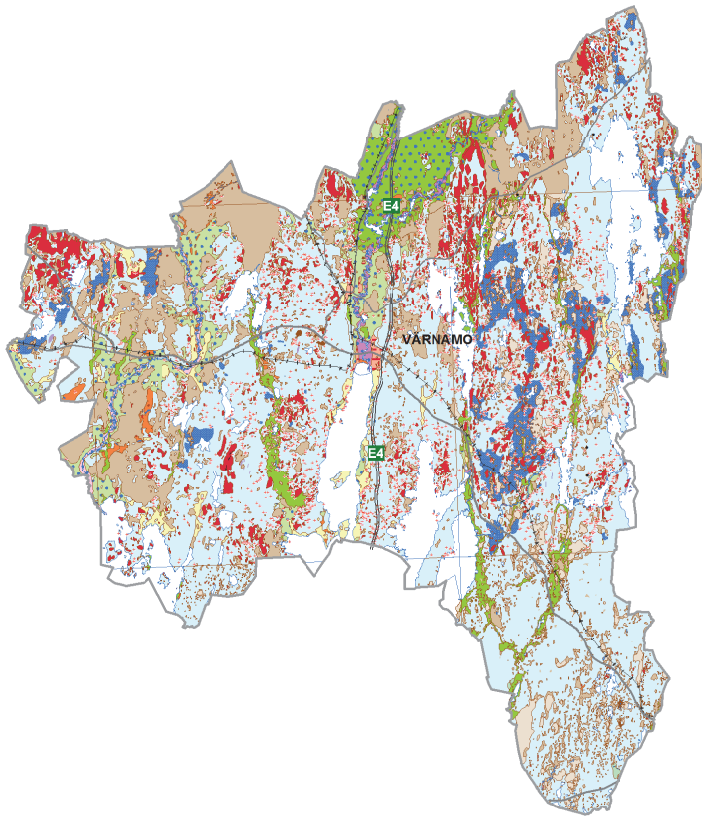
Postglaciala bildningar i form av områden med torv har generellt stor utbredning i kommunen. Dessa områden utgörs av olika former av myrmarker där kärr och mosse är två exempel. Mossarnas torvbildningar är så mäktiga att de saknar kontakt med fast mark och grundvatten. Därför karakteriseras dessa som artfattiga och av att vara trädlösa. De största mossarna förekommer norr om Bolmen och i nordöstra delen av kommunen, Dala-mossekomplexet. Store Mosse nationalpark ligger delvis inom kommunen och utgör ett betydelsefullt exempel på högmosse.

Karta som visar kommunens berggrund.

0 5 10km

Karta som visar jordartstäcket för kommunen

Kommunen är sjörik och ingår i den småländska sjöplatån. I de lägre och flackare delarna av landskapet finns de flesta sjöarna och vattendragen. De största sjöarna i kommunen är Bolmen, Vidöstern, Rusken, Hindsen, Furen och Flåren. De största vattendragen utgörs av Lagan, Härån och Storån. I Värnamo kommun finns idag ca 150 sjöar och vattendrag av varierad storlek och betydelse.

Det förekommer flera större grundvattenförekomster i kommunen varav Värnamo-Ekeryd är den största och som idag försörjer mer än halva kommunens befolkning med vatten.

Lagan rinner genom centrala Värnamo och har sitt utlopp i Laholmsbukten. Härån är ett av Lagans större biflöden som förekommer i kommunens nordöstra del. Storån rinner genom Forsheda och utgör ett av sjön Bolmens tillflöden.

3.2 Naturmiljöer

Begreppet naturmiljö är vidsträckt och innefattar bland annat berggrund, jordlager, vattenförekomster och alla organismer. Begreppet inkluderar även landskapsbilden. Att värna om naturmiljön handlar om att skydda områdets ekosystem och arter i ekosystem samt att värna om allmänhetens möjlighet och behov av att använda naturområden för friluftsliv och rekreation. Rekreation och friluftsliv är två exempel av ekosystem-tjänster som naturmiljön ger oss, andra exempel på tjänster är bioenergi, pollinering, livsmedel, klimat- och vattenreglering.

Naturvärden är områden som enligt miljöbalken har betydelse ur naturvårdssynpunkt exempelvis ett rikt fågelliv eller ovanlig flora. Enligt miljöbalken ska kommunen ur naturvårdshänseende eftersträva goda lokaliseringar av infrastruktur och bebyggelse för att upprätthålla de grundläggande bestämmelserna för hushållning av mark- och vattenområden. I miljöbalkens 7 kapitel behandlas de olika skydd av naturområden som kan användas i detta syfte. Det förekommer en rad olika naturvärdesobjekt inom kommunen, klassade som värdefulla naturmiljöer med och utan skydd.

Olika former av **våtmarker** är vanligt förekommande inom kommunen och totalt täcker ungefär 23 % av kommunens landareal av våtmarker. I 25 års tid har de svenska våtmarkstillgångarna inventerats i Våtmarksinventeringen (VMI). De inventerade våtmarkerna har klassats utifrån 4 naturvärdesklasser, klass 1 höga naturvärden till klass 4 med bedömda låga naturvärden.

En annan vanligt förekommande våtmarkstyp i kommunen är **sumpskogar**. Dessa områden har inventerats och resultatet av den Svenska Sumpskogsinventeringen visar att av de inventerade objekten så bedöms ungefär 10% ha så höga naturvärden att dessa bör bevaras orörda.

Majoriteten, ungefär två tredjedelar av sumpskogsområdena i inventeringen är av sådan karaktär att de kan brukas med anpassade skogsskötselåtgärder. Sumpskogsområdena är likt våtmarkerna i VMI klassade i fyra klasser, från klass 1 höga naturvärden till lägst bedömda klass 4, sumpskogar som starkt påverkats av ingrepp.

I myrskyddsplanen för Sverige som kom 1994 återfinns några objekt för kommunen med klass 1 enligt VMI och ett objekt i Sumpskogsinventeringen av klass 1. Dessa är Dala- och Knektamosse samt Store mosse nationalpark och Labbramsängarna, södra Sveriges största sumpskogsområde.

Inom Värnamo kommun ligger en del av Store Mosse **nationalpark** som är en av Sveriges 29 nationalparker. Nationalparken är ett våtmarksområde med flera olika typer av våtmarker och även sjöar. Delar av parken ligger i Gnosjö och Vaggeryds kommun och parken är således ett mellankommunalt intresse. Parken är även av riksintresse för naturvården, friluftslivet och utpekad som Natura 2000-område och ingår i Europas nätverk av skyddsvärda naturtyper. I södra delarna innefattar parken ett fågelskyddsområde. Store Mosse är ett hänsynsområde över internationellt viktiga våtmarker, utpekad av våtmarks-konventionen, ett s.k. Ramsar-område.

Natura 2000 är skyddade naturområden vars syfte är att bevara den biologiska mångfalden i Europa. Natura 2000 omfattar värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. Några av Natura 2000-områdena är även skyddade som nationalpark eller naturreservat. Bestämmelser om Natura 2000-områden finns i miljöbalkens 7 kapitel. Områdena innehåller antingen prioriterade arter eller livsmiljöer som finns återgivna i fågeldirektivet eller art- och habitatdirektivet. I Värnamo kommun finns 22 områden i enlighet med art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Verksamheter eller åtgärder som kan skada naturvärdena kan kräva tillstånd som hanteras av länsstyrelsen. Se särskild beskrivning vilka dessa är under avsnittet Riksintressen.

Områden som är utpekade som **naturreservat** omfattas både restriktioner och reglering av markanvändningen. Naturreservat utgör den största andelen skyddad natur i Sverige och det är ett starkt skydd. Bestämmelser kring naturreservat finns i miljöbalkens 7 kapitel. Både länsstyrelsen och kommunen har möjlighet att bilda naturreservat. I Värnamo kommun finns 19 stycken naturreservat varav en är kommunal, Lundsbo bokskog. Se särskild beskrivning vilka dessa är under avsnittet Rikintressen.

Nyckelbiotop och biotopskyddsområde, är ett mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter. De kan antingen vara beslutade av länsstyrelsen, skogsstyrelsen, kommunen eller omfattas av ett generellt biotopskydd. Alléer, källor i våtmark, odlingsrösen- stenmurar och åkerholmar i jordbruksmark är några exempel på biotoper som omfattas av det **generella**

biotopskyddet och som är vanligt förekommande i kommunen. De naturvärden som utgör biotopen får inte skadas. Dispens får endast ges om det finns särskilda skäl. Inom kommunen finns utöver generella biotopskydd ett flertal nyckelbiotopsområden vilka till största del utgörs av skogliga nyckelbiotoper. Det finns även 20 skyddade biotopsområden runt om i kommunen. Dessa biotoper finns i såväl skogs- och jordbrukslandskapet som i sjöar och vattendrag.

Inom ett **djur- och växtskyddsområde** gäller föreskrifter, i syfte att skydda en särskild djur- eller växtart. Föreskrifterna kan exempelvis begränsa möjligheten för jakt inom området eller inskränka rätten att uppehålla sig inom området. Det finns ett fågelskyddsområde i kommunen vid Herrestadssjön norra del, Furubergsö.

Ett särpräglad naturföremål som behöver skydd får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som **naturminne** i enlighet med miljöbalken. I Värnamo är 12 naturobjekt, mestadels träd, skyddade som naturminnen.

Jätteträd, mycket gamla träd och grova hålträd räknas som särskilt **skyddsvärda träd**. Dessa träd har stor betydelse för bevarandet av biologisk mångfald. I Jönköpings län har skyddsvärda träd inventerats sedan 2004. Enligt miljöbalkens 12 kapitel ska en anmälan göras när en verksamhet eller åtgärd väsentligt kan ändra naturmiljön. Anmälan om samråd ska göras då verksamhet eller åtgärd inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken. Begreppet naturmiljö omfattar allt från ett enskilt träd till hela landskapsbilden.

Områden av **riksintresse för naturvård** ska representera huvuddragen i svensk natur, belysa landskapets utveckling och representera mångfalden i naturen. Naturvårdsverket beslutar om vilka områden i Sverige som är av riksintresse för naturvården i enlighet med miljöbalkens 3 kapitel. Kommunen ska visa att påtaglig skada inte uppstår vid planläggning inom eller i närheten av området och det är länsstyrelsen uppgift är att bevaka detta. I Värnamo kommun finns 18 områden av riksintresse för naturvården. Se särskild beskrivning vilka dessa är under avsnittet riksintressen.

3.2 Jord- & skogsbruksmark, Ängs- och hagmark med mera.

Enligt miljöbalkens 3 kapitel är jord- och skogsbruksmark av nationell betydelse. Brukningsvärd **jordbruksmark** får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall i enlighet med miljöbalken så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Konflikter med jordbruksintresset uppstår för det mesta vid bebyggelseutveckling i tätortsnära lägen. Detta då den mest produktiva jordbruksmarken oftast sammanfaller med tätorternas lokalisering. De brukningsvärda jordbruksmarkerna inom Värnamo kommun är i huvudsak koncentrerad kring centralorten och i anslutning till de större tätorterna i tätortbandet. Övriga särskilt värdefulla områden finns främst i kommunens västra delar, i Bröttjestad, Slättö samt öster om Vidöstern kring Tännö. Kommunen äger en del jordbruksmark i anslutning till tätorterna. Detta av främst strategiska skäl och denna mark arrenderas ut.

De småskaliga jordbruksmarkerna med stora ekologiska och kulturella värden som det äldre odlingslandskapet, **ängs- och betesmarker** förekommer spritt över kommunen. Sveriges ängs- och betesmarker har inventerats i, Ängs- och betesmarksinventeringen. Detta för att se var markerna finns och vilka speciella naturvärden och kulturlämningar som finns där, till exempel speciella växter eller gamla byggnader. Syftet med inventeringen är att denna ska kunna utgöra underlag för diverse miljöersättningar men också vid samhällsplanering.

Skogen är en av Sveriges viktigaste naturresurser. Skogen spelar en viktig roll i ett ekologiskt hållbart samhälle då virkesresursen är förnyelsebar och växtgasreglerande. **Skogsmarken** har även stor betydelse för friluftsliv, rekreation och naturupplevelser och speciellt är skogsområden i anslutning till tätorterna av stor betydelse ur rekreativhänseende.

Värnamo kommun domineras av skogsmark och verksamheter

Läs om kommunens ställnings- taganden för jordbruksmark i planeringsstrategierna, Bevara och utveckla jord- & skogsbruk- smark sid 114, och Plats för och näring till näringslivet sid 128.

knutna till skogen är en viktig del av näringslivet. Värnamo kommun äger och förvaltar större skogsmarksområden nordväst om Bredaryd och öster om Bor. Kommunen äger även en del skogsmark i anslutning till vissa av tätorterna. Syftet med marken är bland annat att användas som byte, ersättning vid behov av strategiska markinköp.

Skogsbeståndet i kommunen består till störst del av barrblandskog, som förutom gran och tall innehåller växlande inslag av lövträd. Hedtallskogen som förekommer på sandområdena norr om Bolmen och i Lagadalen är en skogstyp av naturintresse för kommunen. Högt naturvärde har även de bokskogsrester som förekommer runt om i kommunen varav Lundbo och Carlsnäs utgör två exempel.

3.3 Friluftsliv

Kommunen har generellt sett mycket goda förutsättningar för ett omväxlat friluftsliv. Det stora antalet sjöar och vattendrag och ostörda skog- och naturområden borgar bland annat för detta. Utöver dessa naturgivna förutsättningar förekommer det en rad fritidsanläggningar såsom idrottsplatser/fotbollsplaner, ishall, badhus, sporthallar, friluftslivbad elljusspår, vandringsled, cykelleder, kanotled, skytteanläggningar, golfbanor, ridanläggning i Sörsjö samt friluftsgård med bland annat skidanläggning i Alandsryd.

Det finns tre områden av riksintresse för friluftsliv i Värnamo kommun. Dessa är nationalpark Store Mosse, sjöarna Vidöstern och Bolmen. Alla områden är mellankommunala intressen som Värnamo delar med våra grannkommuner. Naturvårdsverket beslutar om vilka områden som av riksintresse i enlighet med miljöbalkens 3 kapitel. Se särskild beskrivning av vilka dessa är under avsnittet Riksintressen.

Det finns två lite längre iordningställda kanotleder i kommunen, Storåns kanotled som startar vid Håkansnäs i norr och mynnar ut i Bolmen i söder. Leden är drygt 44 km och flyter genom en omväxlande natur och en bygd med flera intressanta kulturmiljöer. Härråns kanotled är cirka 42 km lång och startar i Svenarum i Vaggeryds kommun och slutar vid Lagans mynning i Vidöstern strax söder om Värnamo.

Läs om kommunens ställnings-
taganden för riksintressen för
friluftsliv och friluftsliv i plane-
ringsstrategin, Naturmiljön som
resurs sid 104.

Vid Nydala Klosterkyrka möts tre pilgrimslederna, Nydalaleden, Västra Sigfridsleden och Munkaleden. Alla leder är märkta med skyltar. På Munkaleden arrangeras även guidade vandringar. I Store Mosse nationalpark finns mer än 40 km vandringsleder på stigar och spångar, raststugor, fågeltorn, grillplatser och två vandrarhem. Det förekommer flera motionscykelrundor i kommunen varav en är runt sjön Rusken och är skyltad.

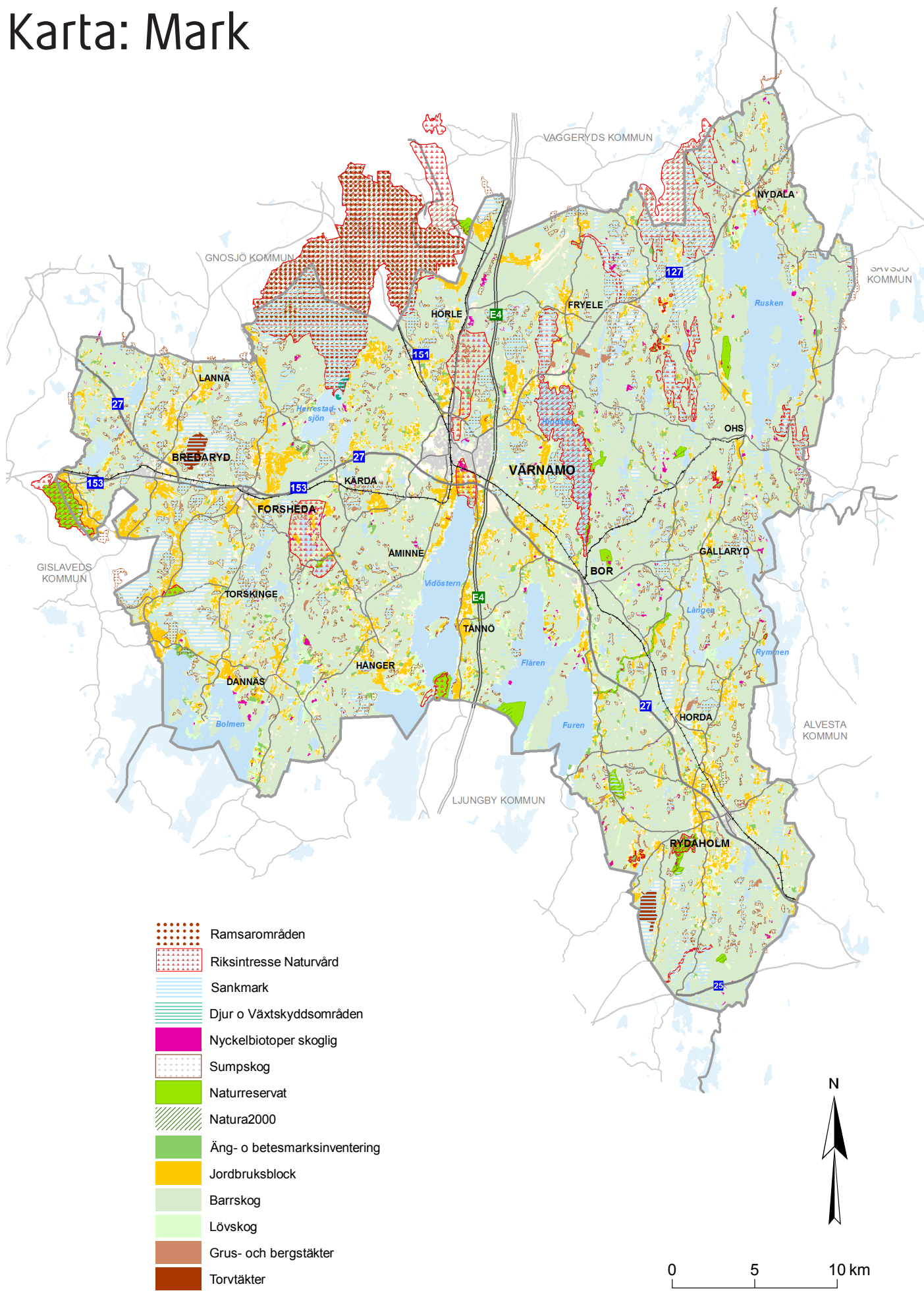
Fritidsfiske har en stor betydelse både för kommuninvånare och för besöksnäringen, alla större sjöar i kommunen är införlivade i fiskevårdsområden, med fiskekortsförsäljning. Fritidsfiske ingår i riksintresset för friluftsliv för sjöarna Vidösterns och Bolmen. För ytterliga information se även kapitel om vatten, Sjöar av betydelse för fiske.

3.4 Materialhushållning

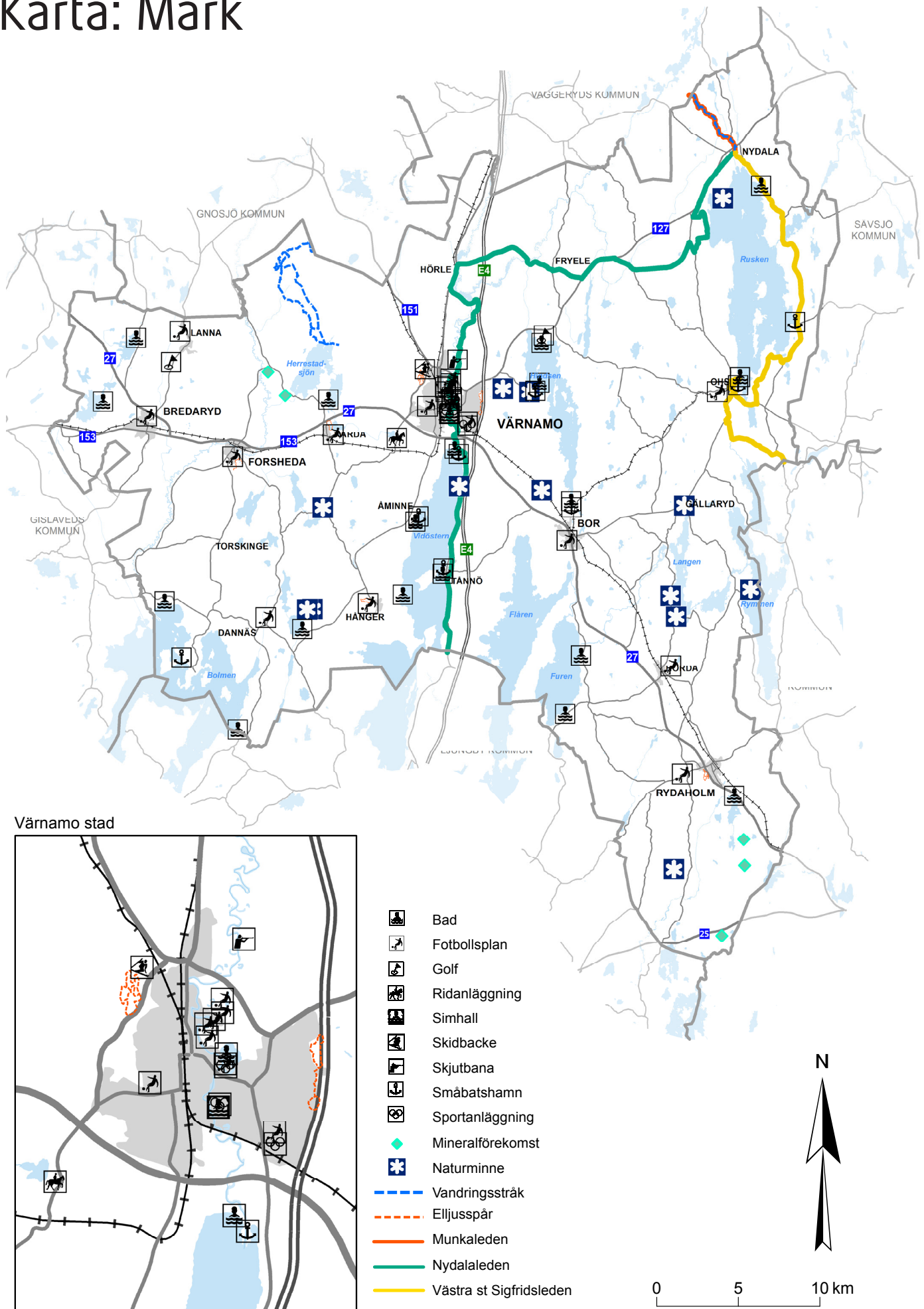
Värnamo kommun har tillsammans med Gnosjö, Gislaved tagit fram en materialhushållningsplan, 2003. Planens syfte är att hushålla med naturresurstillgångarna i de tre kommunerna. Delmål i den är bl a att materialanvändningen i huvudsak ska bestå av återvinningsmassor och bergkross, transportavstånd ska minimeras, täktverksamhet i naturgrusåsar undvikas, begränsa torvbrytning och kända mineralförekomster skall skyddas mot annan exploatering.

Planen pekar ut de två aktiva bergtäkterna Fryele och Näsbyholm utmed väg 127 samt Hjortsjöområdet skrotstensupplag och Önnesås som möjliga bergtäkter. Avseende mineralförekomst pekar planen ut fem förekomster, två väster om Herrestadssjön Hökhult och Herrestad och tre i kommunens allra sydöstliga delar Bredakärr, Boleken och Högåsa. Vidare omnämner planen två torvtäkter, en växtodlingstorvtäkt sydväst om Rydaholm och torvkoncession, energitorv söder om Lanna som betydelsefulla för kommunen.

Karta: Mark

Karta: Mark

4. Vatten

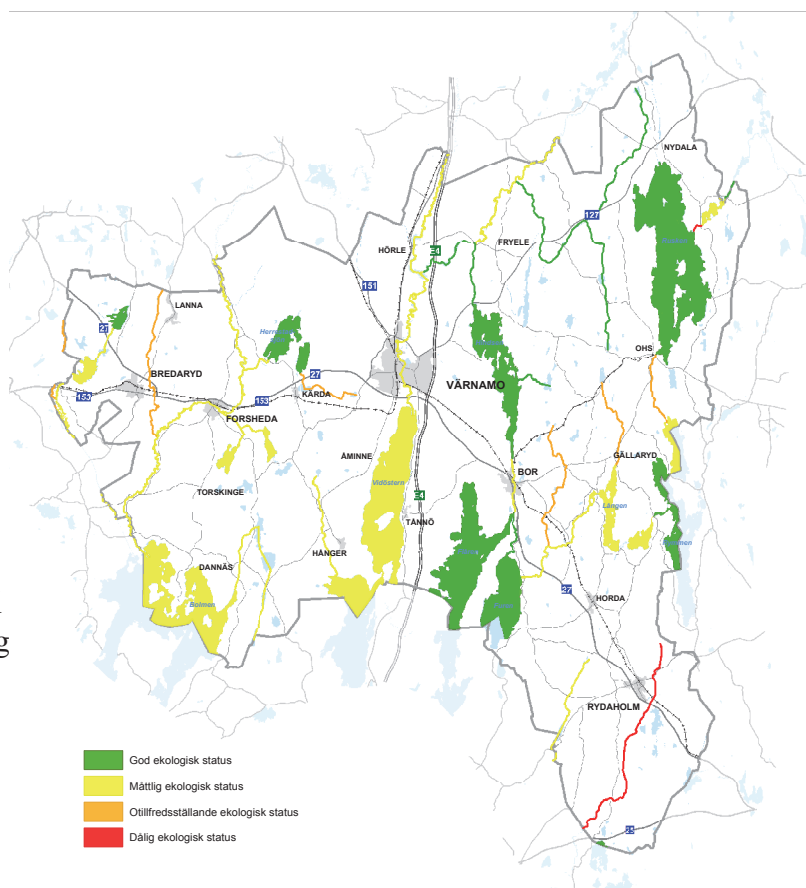
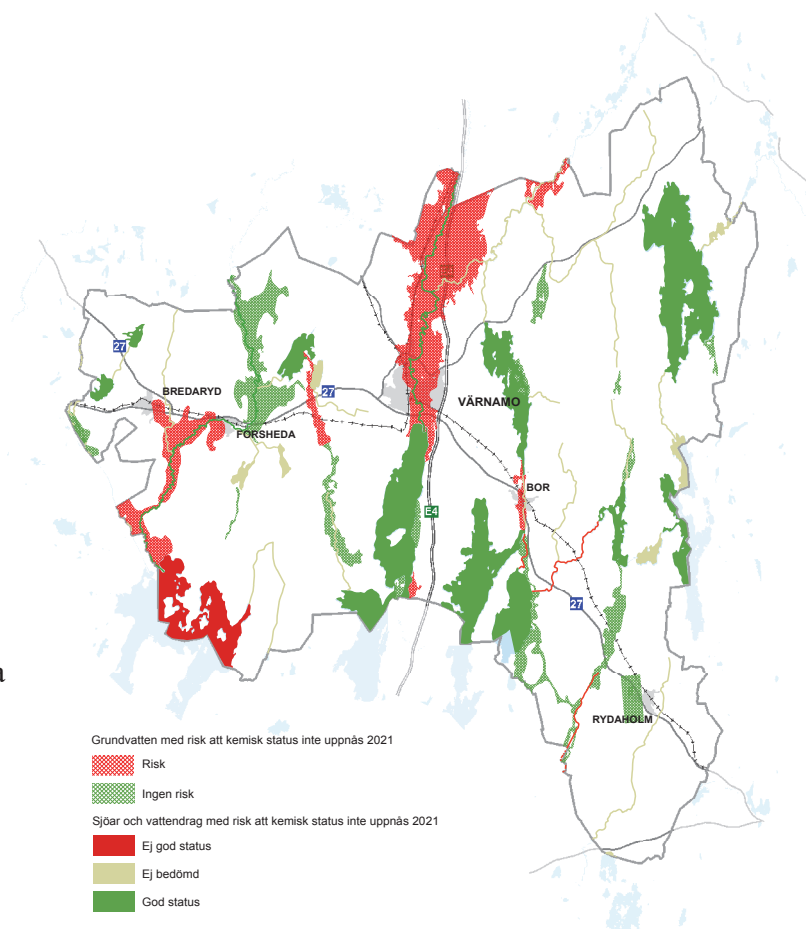
4.1 Statusklassning för vattenförekomster i Värnamo

Inom den europeiska unionen finns det sedan år 2000 ett gemensamt ramdirektiv för vatten, det så kallade vattendirektivet. Det övergripande målet för direktivet är att god vattenstatus ska uppnås i alla vattenförekomster. För arbetet att åstadkomma detta har vattenförvaltningar skapats. Arbetet med vattenförvaltning drivs i cykler om sex år, där olika arbetsmoment återkommer. Den nuvarande cykeln avslutas 2021. En cykel inleds med att vatten kartläggs. Underlaget används sedan för att bedöma påverkan och klassificera vattnets tillstånd, för att fastställa miljökvalitetsnormer (MKN) och vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå god vattenkvalitet.

För att ange MKN för ytvattenförekomster klassificeras sjöar och vattendrag utifrån ekologisk och kemisk status. Grundvattenförekomster klassificeras utifrån kvantitativ och kemisk status. Aktuella statusklassningar och MKN för kommunens vattenförekomster och annan värdefull information återfinns i Vatteninformationssystem Sverige (VISS).

Kommunen ska i enlighet med vattendirektivet verka för att alla sjöar och vattendrag i kommunen uppnår och bibehåller en god kemisk och ekologisk status och för alla grundvatten en god kemisk och kvantitativ status. Särskilt fokus ska ges de vattenförekomster som riskerar att inte uppnå god status, men det föreligger även ett "icke-försämringskrav" i ramdirektivet vilket innebär att ingen statusklassning får bli sämre.

När det gäller kemisk status finns det inga vattenförekomster i Värnamo, eller i Sverige som uppnår god status då kvicksilverhalten samt halten av bromerad difenyleter överskrider i samtliga

Läs om kommunens ställnings-
taganden för vattenförekom-
sters MKN i planeringsstrategin,
Miljö och hälsosäker kommun,
sid 92

ytvattenförekomster. I Värnamo har alla ytvattenförekomster bedömts ha en god kemisk status (utan överallt överskridande ämnen) förutom Bolmen, på grund av förhöjda halter av nickel och nickelföreningar.

För grundvattenförekomsten Söder om Herrestad är det närvaron av trikloreten som ger grundvattnet en otillfredsställande kemisk status. Grundvattenförekomster i kommunen idag bedöms samtliga ha en god kvantitativ status. Osäkerheten kring bedömningen är dock stor då underlaget för bedömningen har brister.

När det gäller ekologisk status har flera vattendrag och sjöar bedömts inte uppnå god ekologisk status i kommunen. Flertalet på grund av olika former av fysisk påverkan på vattenförekomsten såsom vandringshinder, upprättning, reglering och rensning av vattendrag och sjöar.

Lagan, Hindsen, Herrestadsjön Fläskabäcken och Rammsjöbäcken är några exempel på förekomster som inte uppnår god ekologisk status på grund av ovan nämnd miljöproblematik. Annan problematik som bidragit till klassningen, otillfredsställande och måttlig ekologisk status är miljöproblemen övergödning och försurning. Övergödningsproblematik råder för Helgeå, Vidöstern, Källundasjön och Bolmen och försurningsproblematik föreligger bland annat för Draven, Storån, Rannäsasjön och Havridaån.

Läs om kommunens ställnings-
taganden för dricksvattenför-
sörjningen i planeringsstra-
tegierna, Miljö & hälsosäker
kommun sid 92 och Långsiktig,
hållbar teknisk försörjning
sid 77.

Förhöjda metallhalter har länge varit ett problem i Storån och i början av 2000-talet genomfördes ett större projekt där man försökte hitta de största källorna till de höga metallhalterna i ån. Några betydelsefulla källor identifierades och åtgärdades. Idag är halterna lägre, men de fortsatt förhöjda jämfört med andra vattendrag. Längs med hela ån finns många förorenade områden och även verksamheter i drift som har utsläpp till ån.

I den senaste statusklassningen bedöms ån ha god status idag, men att det finns risk för försämring. Zinkhalterna i ån varierar stort under året och årsmedelhalten ligger nära det gränsvärde som finns inom vattenförvaltningen och som inte får överskridas. Det är därför viktigt att inte öka utsläppen av metaller i ån och att jobba för en minskning av tillförseln av metaller i ån.

Länsstyrelsen jobbar med flera förorenade områden i närheten av Storån.

4.2 Prioriterade vattenresurser för dricksvattenförsörjningen

Värnamo kommun kan anse sig väl försedd med sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster och har därigenom historiskt haft god kvantitativ och kvalitativ tillgång på dricksvatten. Men flera av dessa vattenresurser utsätts idag för potentiella risker, dagvatten, vägar, markföroreningar, bergtäkter, jordbruksmark utgör alla exempel på markanvändning som riskerar att skada potentiella dricksvattenresurser. Förutom dessa negativt påverkande faktorer möter vi också idag stora förändringar i klimatet som påverkar tillgång och kvalitet på vattnet. För att förekomma problem och skapa förutsättningar för en hållbar dricksvattenförsörjning har en kommunal vattenförsörjningsplan tagits fram, Värnamo kommuns vattenförsörjningsplan. Planen hanterar de naturgivna vattenresurserna i kommunen.

Eftersom grundvatten förutsägs kunna bli en bristvara i framtiden har de flesta av länsstyrelsen utpekade grundvattenförekomster i kommunen prioriterats som viktiga för framtida vattenförsörjning. Allt råvatten i kommunens grundvattenförekomster antas kunna bli dricksvatten genom mer eller mindre processande i vattenverket. För att underlätta för politiker och tjänstemän att kunna planera runt dessa förekomster och undvika risker har följande prioritering gjorts:

Prioritet 1, Grundvattenförekomster med vattentäkt och skyddsområde eller som har mycket god kapacitet.

Prioritet 2, Övriga prioriterade grundvattenförekomster (större än 1 km²)

I kommunen finns flera stora vattendrag men eftersom vattendrag oftast rör sig mellan flera olika kommuner och intressenter skapar detta problem för hanteringen. Om vattendrag ska prioriteras inom kommunens vattenförsörjningsplan krävs ett större grepp på hur kommunen samarbetar med de kommuner som ligger upp- eller nedströms

våra delar av vattendragen. Därför har inte vattendragen prioriterats i vattenförsörjningsplanen, bortsett från Lagan som finns utpekad i Regional vattenförsörjningsplan för Jönköpings län.

Värnamo kommun har god tillgång på större ytvattenförekomster. Trots otillfredsställande värden för vattnets kemiska förhållanden finns det goda möjligheter att rena ytvattnet i vattenverk. Allt vatten går att rena, med olika stor mängd insatser. Ytvattenförekomster som finns i kommunen utgör idag en stor reserv för kommunens dricksvattenförsörjning både för kommunen och för andra delar av Sverige. Prioriteringen av ytvatten har gjorts i två olika klasser:

Prioritet 1, Stora ytvattenförekomster med nog kapacitet för att vara av vikt för dricksvattenförsörjningen i stor skala och över lång tid.

Prioritet 2, Övriga ytvattenförekomster som kan vara av vikt för dricksvattenförsörjningen.

4.3 Vattendelare och avrinningsområden

Kommunen berörs till störst del av Lagans huvudavrinningsområde med undantag av kommunens sydöstra del som är del av avrinningsområde för Helge å. I sydost vid kommungränsen förekommer det även ett mindre område som är del av avrinningsområde för Mörrumsån.

Huvudavrinningsområdena är av rådande topografiska förhållanden indelade i mindre delavrinningsområden. Ett delavrinningsområde är således en del av ett vattendrags huvudavrinningsområde. Större delen av avrinningen från varje delområde samlas så småningom i ett vattendrag, recipient.

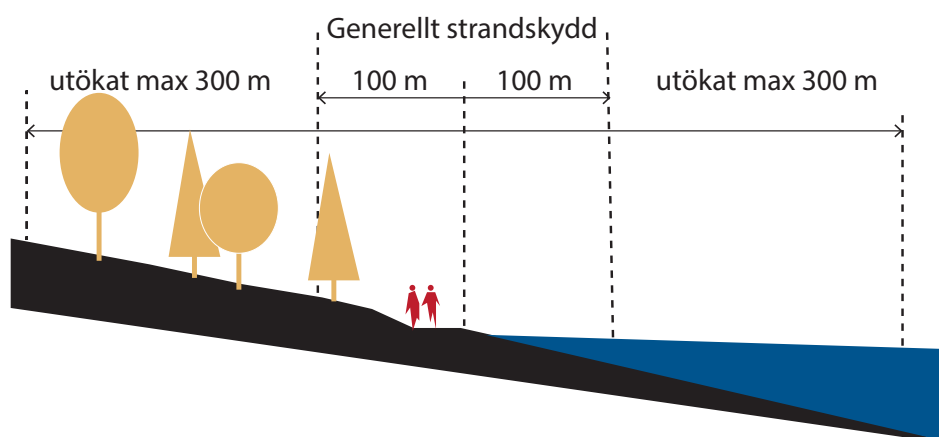

4.4 Strandskydd, allmänt och utvidgat

Vid sjöar och vattendrag gäller generellt strandskydd. Strandskyddet omfattas av 100 meter på ömse sidor av strandlinjen. Strandskyddsområdet kan utvidgas upp till 300 meter. Strandskyddets syfte är att trygga allmänhetens tillgång till stränder och bevara goda livsmiljöer för djur- och växter i strandnära lägen. Strandskyddet regleras i miljöbalkens 7 kapitel. Inom strandskyddet får man inte ändra förutsättningarna för naturvärdena på något sätt.

I Värnamo kommun råder det utvidgat strandskydd om 200 m från strandlinjen för tre stycken sjöar, Bolmen, Hindsen och i vissa delar för Vidösterns strandlinje. Strandskydd kan upphävas /ges dispens från om det föreligger särskilt skäl för detta.

Strandskyddet kan således vara upphävt för ett område i en detaljplan om det har funnits särskilda skäl. Länsstyrelsen kan även i tidigare beslut ha upphävt strandskyddet för vissa av länets mindre vatten.

4.5 Värdefulla vatten ur naturmiljösynpunkt

Inom ramen för det nationella miljömålet Levande sjöar och vattendrag, har man ur ett regionalt och nationellt perspektiv pekat ut värdefulla sjöar och vattendrag.

I Värnamo rör det sig om följande sjöar och vattendrag: Härån, Lagan, Vidöstern, Draven, Bolmen, Flåren, Årån, Hindsen, Rusken och Osån.

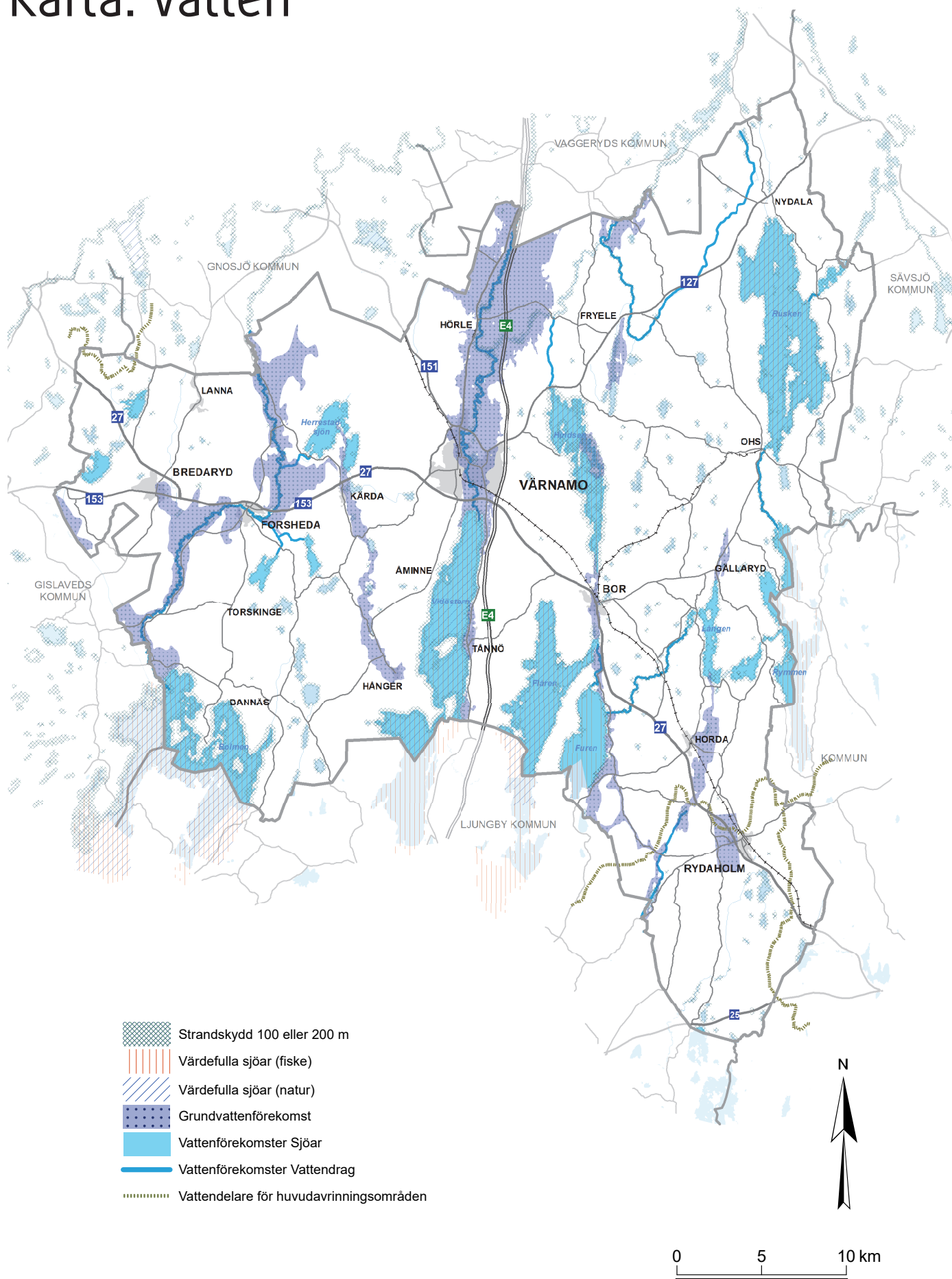
4.6 Sjöar viktiga för fiske

Inom ramen för det nationella miljömålet Levande sjöar och vattendrag, har värdefulla sjöar och vattendrag ur fiskesynpunkt pekats ut.

Av nationell betydelse är sjöarna Bolmen Vidöstern och Rusken av betydelse. Av regional betydelse är sjöarna: Flåren, Furen, Lyen, Rymmen och Hindsen. Avseende vattendrag är två vattendrag utpekade som värdefulla för fiske: del av Lagan och Årån.

För sjön Bolmen föreligger ett riksintresse för yrkesfiske. Det förekommer idag inga yrkesfiskare som utgår från kommunen.

Karta: Vatten

Även mindre sjöar och vattendrag som inte kartan redogör för kan vara strandskyddade.

5. Teknisk försörjning

5.1 Kommunens VA-planering

I Värnamo tätorter ansvarar kommunen för det allmänna vatten- och avloppssystemet. Med avlopp menas både dagvatten och spillvatten.

Kommunen har tagit fram en plan för kommunens vatten- och avloppsförsörjning, VA-plan, Värnamo kommuns plan för vatten och avlopp. I planen har man satt upp ett övergripande mål, Värnamo har som mål med kommunens vatten- och avloppsförsörjning att säkerställa ett rent och friskt vatten idag och i framtiden.

Planen hanterar de tekniska anläggningar, system och skydd som krävs för att upprätthålla friskt dricksvatten och vattenmiljöer i kommunen. Planen har delats in i fyra delar. VA-plan, VA- Översikt, Dagvattenhantering och VA-Strategi och i en till planen kopplad åtgärdsplan.

5.2 Vattenförsörjning

Läs om kommunens ställningstaganden vattenförsörjningen i planeringsstrategin, Långsiktig & hållbar teknisk försörjning, sid 77.

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. Till skillnad från många andra livsmedel är vatten ett livsmedel som ingen klarar sig utan. I Värnamo kommun finns 10 vattentäkter som dagligen levererar vatten till kommunens 10 vattenverk. Värnamo kommun använder enbart grundvatten för dricksvattenproduktion.

Inom vattenskyddsområden gäller föreskrifter till skydd för vattnet så att dess framtida funktion som vattentäkt inte hotas. Det kan gälla restriktioner vad gäller schaktningsarbeten, bergvärme, spridning av gödsel och bekämpningsmedel med mera. Det finns 12 stycken vattenskyddsområden, VSO i kommunen. Samtliga VSO är beslutade efter äldre lagstiftning, den äldsta är från 1978 och gäller för Rydaholms vattentäkt och den senaste är från 1996 och är gällande VSO för Hordas vattentäkt. Det pågår ett arbete att se över och revidera alla skyddsområden i enlighet med Miljöbalkens 7 kapitel. Först ut är översynen av VSO för Forshedas vattentäkt som pågår.

Ett grundvatten håller ofta en bättre kvalitet och är mindre känslig för påverkan av olika föroreningar. När grundvattnet väl blir förorenat så är det ofta svårt och tar mycket lång tid att bli

kvitt föroreningarna.

Det pågår ett arbete med att bygga ut överföringsledningar och försörja Kärda, Forsheda och Bredaryd med vatten från Ljusseveka Vattenverk i Värnamo. Anslutning av Kärda beräknas ske under 2016 och Forsheda under 2017 samt Bredaryd under 2018. Vattentäkterna i Forsheda och Bredaryd planeras då att bli reservvattentäkter, medan skyddsområdet för Kärda vattentäkt av allt att döma inte kommer att behållas. Planer finns även att bygga överföringsledning och ansluta Lanna.

Ljusseveka vattentäkt har stor kapacitet och försörjer snart en stor del av Värnamos kommuninvånare med vatten. Vattenförekomstens, Värnamo-Ekeryd, nuvarande kemiska och kvantitativa status är god. Det bedöms finnas risk för att förekomsten inte uppnår god kemisk status. Totalt finns det 266 förorenade områden inom förekomsten. Att E4:an går genom hela förekomsten samt att den passerar under tre större tätorter (Vaggeryd, Skillingaryd och Värnamo) bidrar till riskbedömningen.

Reservvattentäkt till Ljusseveka är sjön Hindsen, arbete pågår med att färdigställa utbyggnaden av vattenverk och ledningar för att vid behov möjliggöra ett uttag från sjön. Kommunen håller på att ta fram en Reservvattenplan som kommer redogöra för framtida alternativ för kommunens huvudsakliga vattentäkt/dricksvattenförsörjning. Likaså pågår arbetet med att ta fram en Nödvattenplan, den plan som ska redogöra för hur olika delar av kommunens verksamhetsområden ska försörjas med dricksvatten vid händelse att vattnet blir otjänligt eller att vattenbrist uppstår vid långvarig torka.

5.3 Avloppsförsörjning

Målsättningen med kommunens avloppsvattenhanteringen är att avloppsvattnet störningsfritt ska kunna avledas från abonnent (verksamheter och privatpersoner) till respektive avloppsreningsverk. I avloppsreningsverken ska avloppsvattnet renas från framförallt fasta partiklar, fosfor, organiskt material och kväve innan det släpps ut i recipienten.

I Värnamo finns 10 avloppsreningsverk som tar emot

Läs om kommunens ställnings-
taganden för avloppsförsörj-
ning i planeringsstrategin,
Långsiktig & hållbar teknisk
försörjning, sid 77.

avloppsvattnet från abonnenter i kommunen. Påslunds avloppsreningsverk är kommunens största reningsverk. Verket togs i drift 2015. Här renas avloppsvattnet från Värnamo samt de mindre samhällena Hånger, Åminne, Tännö, Nederby, Lindstad och Hörle samt bebyggelsen utefter Vidöstern. Här renas ca 70 % av allt avloppsvatten i Värnamo kommun. Under 2016 kommer Kärda att anslutas till Påslunds. Under 2017 kommer avloppsvattnet från Forsheda och under 2018 avloppsvattnet från Bredaryd att via överföringsledningar avledas till Påslund i Värnamo. Överföringsledningar till Bor planeras 2019 och Lanna efter 2020.

5.4 Enskild VA-försörjning

De fastigheter som ligger utanför kommunens verksamhets- och avtalsområden har enskild VA-försörjning. Där verksamhetsområde inte är inrättat är det fastighetsägarens skyldighet att ordna VA-försörjningen. Enligt Lag om allmänna vattentjänster har kommunen skyldighet att inrätta verksamhetsområde för VA om det behöver anordnas i större sammanhang med hänsyn till människors hälsa eller miljön. Dåligt fungerande avlopp leder till risker för smittspridning till yt- och grundvatten samt utsläpp av övergödande ämnen till våra sjöar och hav.

VA-försörjningen kan ordnas för varje enskild fastighet eller som samfällighet då flera fastigheter går ihop och bildar en gemensamhetsanläggning.

5.5 Dagvattenhantering

Läs om kommunens ställnings-
taganden för dagvattenhan-
tering i planeringsstrategin,
Långsiktig & hållbar teknisk
försörjning, sid 77.

Dagvatten bildas av nederbörd i form av regn och smältvatten vilket rinner på mark, i diken eller genom ledningar till recipient. Det som speciellt karaktäriserar dagvattnet är att flödena varierar kraftigt beroende på väderförhållandena. Målsättningen med hur dagvattnet ska hanteras är att undvika översvämningar och skador i byggnader samt att föroreningsutsläppen till recipienterna begränsas. Dagvatten från hårdgjorda ytor inom kommunalt verksamhetsområde för dagvatten avleds till det allmänna dagvattensystemet eller tas omhand lokalt inom fastigheter eller genom samfällighetsanläggningar. Kommunen som huvudman är ansvarig för

dagvattenhanteringen inom verksamhetsområde.

En del av kommunens VA-plan utgörs av dagvattenhantering. Handboken redogör för ansvar och rollfördelning kring dagvattenfrågan samt för kommunens planering och exploatering avseende dagvattenfrågan inom befintlig bebyggelse såväl som för exploatering och planering av nya områden.

Det är viktigt att kunna hantera dagens extrema nederbördstillfällen, skyfall och den ökande nederbörd som kan förväntas i framtiden. Att planera för och anordna särskilda ”vattenvägar” och översvämningsbara platser där vattnet kan avledas till vid mycket kraftiga regn utan att orsaka skador på bebyggelsen är nödvändigt. En skyfallskartering har för detta ändamål gjorts för Värnamo stad och liknande kommer tas fram för övriga tätorter i kommunen.

5.6 Avfallshantering

Kommunen ansvarar för att samla in och ta hand om hushållsavfall och jämförligt avfall från verksamheter, för människors hälsa och för miljön. Kommunen ska besluta om en renhållningsordning (avfallsplan, föreskrifter) som ska innehålla uppgifter om åtgärder för att minska avfallets mängd och farlighet. För detta får kommunen ta ut avgifter (taxa) och dessa får tas ut på sådant sätt att återanvändning, återvinning eller annan miljöanpassad avfallshantering främjas. Såväl renhållningsordning som avgifter ska beslutas av kommunfullmäktige.

Värnamo kommun har under 2017 för avsikt att ingå i ett avfallssamarbete med kommunerna GGVV (Gnosjö Gislaved Vaggeryd och Värnamo) och bilda ett kommunalförbund, Kommunalförbund - Samverkan Återvinning och Miljö (SÅM). Förbundets ändamål är att bära det kommunala renhållningsansvaret inom medlemskommunerna och på så sätt bidra till en hållbar utveckling i regionen. Syftet är vidare att möjliggöra för ökad service och en hållbar verksamhet då förbundet möjliggör stordriftsfördelar, bättre kunskap och kompetens vilket kan bidra till bättre ekonomi och i det långa loppet till en god miljö. Gislaved och Gnosjö startar den nya avfallshanteringen vid halvårsskiftet 2018, Värnamo under 2019 och Vaggeryd 2021. Anledningen till att genomförandet sker vid olika tidpunkter är för att respektive kommun har avtal om

Läs om kommunens ställnings- taganden kring avfall i plane- ringsstrategin, Långsiktig & håll- bar teknisk försörjning, sid 77.

sophanteringen som måste fullföljas. I Värnamo 2019 - 2020 beroende på att nuvarande entreprenad går ut 2019-03-31.

Kommunal plan för avfallsförebyggande och hållbar avfallshantering 2018-2022, avfallsplanen avser att skapa en gemensam plattform för kommunalförbundet och dess medlemskommuner.

Under planperioden avses källsortering av matavfall införas samtidigt som fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper via så kallade fyrpackssystem. Fastighetsnära insamling (FNI) innebär att förpackningar och tidningar samlas in hos hushållen. Detta innebär utökad service för hushållen då de inte längre behöver åka till en återvinningsstation för att lämna sina förpackningar och tidningar.

Återvinningscentralerna (ÅVC) har utvecklats till att bli en av kommunens mer besökta platser där grövre avfall samt farligt avfall kan lämnas. Det finns tre ÅVC i Värnamo kommun. ÅVC finansieras av hushållens avfallstaxa. Vid de flesta ÅVC kan även verksamhetsavfall lämnas från mindre företag mot avgift. I Bredaryd och Rydaholm är öppettiderna begränsade och man kan lämna 10 fraktioner avfall. För kommunens största ÅVC, Stomsjö som är lokaliserad 5 kilometer väster om Värnamo kan 20 fraktioner lämnas samt farligt avfall.

Det finns 16 återvinningsstationer i kommunen där förpackningar samt returpapper samlas in. Det är Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI AB) som ansvarar för dessa och för omhändertagandet av insamlat material.

Återvinningsstationer finns i Värnamo tätort, Forsheda, Rydaholm, Bor, Gällaryd, Horda, Bredaryd, Hånger och Lanna. Införandet av FNI kommer sannolikt att minska betydelsen av återvinningsstationerna i kommunen men de befintliga kommer behövas även i framtiden då processen att införa FNI kommer vara lång och då alla hushåll inte kommer anslutas.

5.5 Energi

Det finns idag i kommunen i huvudsak två uppvärmningsalternativ för bostäder och verksamheter. Anslutning till fjärrvärme eller uppvärmning genom egen anläggning vilken idag i mycket i stor utsträckning utgörs av

värmepumpar. En liten del av fastigheterna i kommunen idag värms upp enbart av olja eller direktverkande el.

Det förekommer tre olika former av värmepumpar i kommunen, bergvärme som är den vanligaste, jordvärme och i en liten utsträckning även sjövärme. De två förstnämnda är anmälningspliktiga då det föreligger en ökad risk att förorena grundvatten vid anläggning av värmepump. Inga anläggningar tillåts därav inom vattenskyddsområden. Detta innebär bl a att man inte tillåter berg- och jordvärme för flera fastigheter i Värnamo stad eftersom stora delar av staden är inom vattenskyddsområde för Ljusseveka vattentäkt.

Det kommunalägda bolaget Värnamo Energi svarar för produktion och distribution av fjärrvärme och fjärrvärmenätet i Värnamo.

Stora delar av Värnamo stad är utbyggt med fjärrvärmenät. Nätet i Värnamo stad försörjs av olika biobränsle-eldade pannor och ett kraftvärmeverk, Värnamoverket som eldas med biobränsle. Tillkommande förtätningar, framförallt flerbostadshus och industrietableringar kopplas i stor grad till fjärrvärmenätet. I Rydaholm finns sedan tidigare ett utbyggt fjärrvärmenät på östra sidan om riksväg 27.

Som ett steg mot ett fossilfritt samhälle gör Värnamo Energi, satsningar på att utveckla ett så kallat närvärmenät i ett antal tätorter i kommunen. Närvärme kallas det nät utanför Värnamo stad där det finns en egen produktion från en lokal värmepanna, ofta pellets.

Närvärme är ett effektivt och klimatsmart uppvärmningsalternativ av såväl bostäder såsom för industrifastigheter. För Lanna kommer närvärme att tas i drift under 2017 och kommer initialt att försörja ett flertal industrifastigheter med närvärme. I Bor, Forsheda, Bredaryd planeras driftsättning av närvärme under 2018, ett antal industrifastigheter och villor utmed kulvertsträckningen planeras inledningsvis att försörjas av närvärme. Trenden med att nya hus blir alltmer energisnåla och alternativa uppvärmningsmetoder gör att vissa områden, framför allt ny villabebyggelse inte kommer kunna anslutas till fjärrvärme på grund av bristande lönsamhet.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring energi i plane-
ringsstrategin, Kommun med
Fokus på förnyelsebar energi,
sid 82.

På senare år har enstaka fastigheter framförallt på landsbygden i Värnamo valt att installera solfångare som producerar värmeenergi. En utveckling som troligtvis kommer öka och många tak kommer troligtvis i framtiden nyttjas för energiproduktion.

5.6 El

Läs om kommunens ställningstaganden kring elförsörjning i planeringsstrategin, Långsiktig & hållbar teknisk försörjning sid 77.

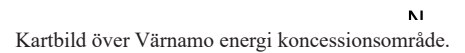
Regionnätet som försörjer kommunen med el består av 130kV luftledning vars ledningskoncession E.ON elnät AB svarar för idag. Regionnätet matar kommunen från Anderstorp i väster och från Ljungby i söder till fördelningsstationen, Värnamo norra. Delvis sker matning av kommunen även med 50 kV ledning söderifrån, från Rydaholm och från Lagan. Från fördelningsstationen Värnamo norra transformeras strömmen ned och förs ut på de lokala elnäten.

Värnamo kommun består i huvudsak av två nätkoncessionsområden, Värnamo Elnät AB och för övriga kommunen E.ON. Elnät AB. Värnamo Energis nätkoncessionsområde matas från station Värnamo NÖ, Värnamo Ö samt Värnamo V. Från dessa fördelningsstationer matas el ut på lokalnäten och transformeras ner till kund. I kommunen är E.ON Elnät AB och Värnamo Elnät AB de stora aktörerna när det gäller eldistribution. Det kommunalägda bolaget Värnamo Energi har som ambition att producera egen förnybar elkraft. Förutom den el som producerar i det egna bioeldade kraftvärmeverket i Värnamo som stod klart i december 2014 producerar man även vindenergi i två vindkraftverk i Vallerstad och två utanför Reftele.

Det lokala elnätet består i huvudsak av markkabel. Regionnätet består i huvudsak av luftledning men dragningen av dessa tangerar inte i huvudsak bostadsbebyggelse eller annan känslig bebyggelse och man ser idag inget behov av att markförlägga kablarna med ett undantag för luftledningen 50 kV Lagan. Ledningen har tidigare gett upphov till konflikt vid utbyggnadsplaner för staden vilket har lett till att ledning har flyttats. I framtiden kan det finnas ett behov av att gräva ner ledningen för sträckan förbi och genom Värnamo stad. Kommunen ingår i elområde 4 på gränsen till nätområde 3 i norr. Stamnätet ansvarar och förvaltar Svenska kraftnät för och

Sydvästlänken kommer vid färdigställandet vara en betydelsefull kraftledning i det svenska stamnätet. Svenska kraftnät bygger och förvaltar ledningen. Den kommer vid driftsättning binda samman mellan-Sverige med södra-Sverige. Sträckan mellan Nässjö-Värnamo är en 400 kV växelströms luftledning i befintlig ledningsgata. Sträckan mellan Värnamo och Hurva/Skåne kommer förläggas som markkabel. Ledningen som helhet planeras att tas i drift under 2018. För Värnamo kommuns del innebär utbyggnaden att den matning som man tidigare haft från Nässjö genom 220 kV ledning inte längre finns kvar.

Solceller omvandlar solenergi till el. Att installera solcellspaneler på eget tak blir allt populärare som komplement till att köpa hela sin elförbrukning av elbolag. Fler väljer att solcellspaneler på tak för att i större grad vara självförsörjande och då det föreligger en ekonomisk vinning. Även i Värnamo kommun har intresset ökat för solceller och flera anläggningar har byggts. Kommunen har även i det kommunala husbeståndet valt att installera solcellspaneler, bland annat på Gummifabriken, Nylunds förskola, FIGY Finnvedens gymnasieskola och äldreboendet Linneberg. Allmänt utgör taken i den befintliga bebyggelsebeståndet i kommunen en outnyttjad potential för en solcellsutbyggnad.

5.7 Förnybar energi

Jönköping har satt upp som regionalt mål att länet ska vara ett Plusenergi län till 2050. Det betyder att behovet av energi ska minska och att produktionen av förnybar energi ska ge ett överskott. För detta mål har man tagit fram en Klimat och energistrategi, 2010 som utöver det övergripande målet tar upp delmål för länet avseende energi.

Det finns 2017 två upprättade vindkraft-verk i kommunen och två ytterliga är under etablerande vid Ruskens syd östra del, Skuggebo.

Energimyndigheten har pekat ut ett område i kommunen som av riksintresse för vindkraftsetablering, vindbruksriksintresse. Området är i stora delar beläget på den landtunga som skiljer sjöarna Furen och Flåren åt.

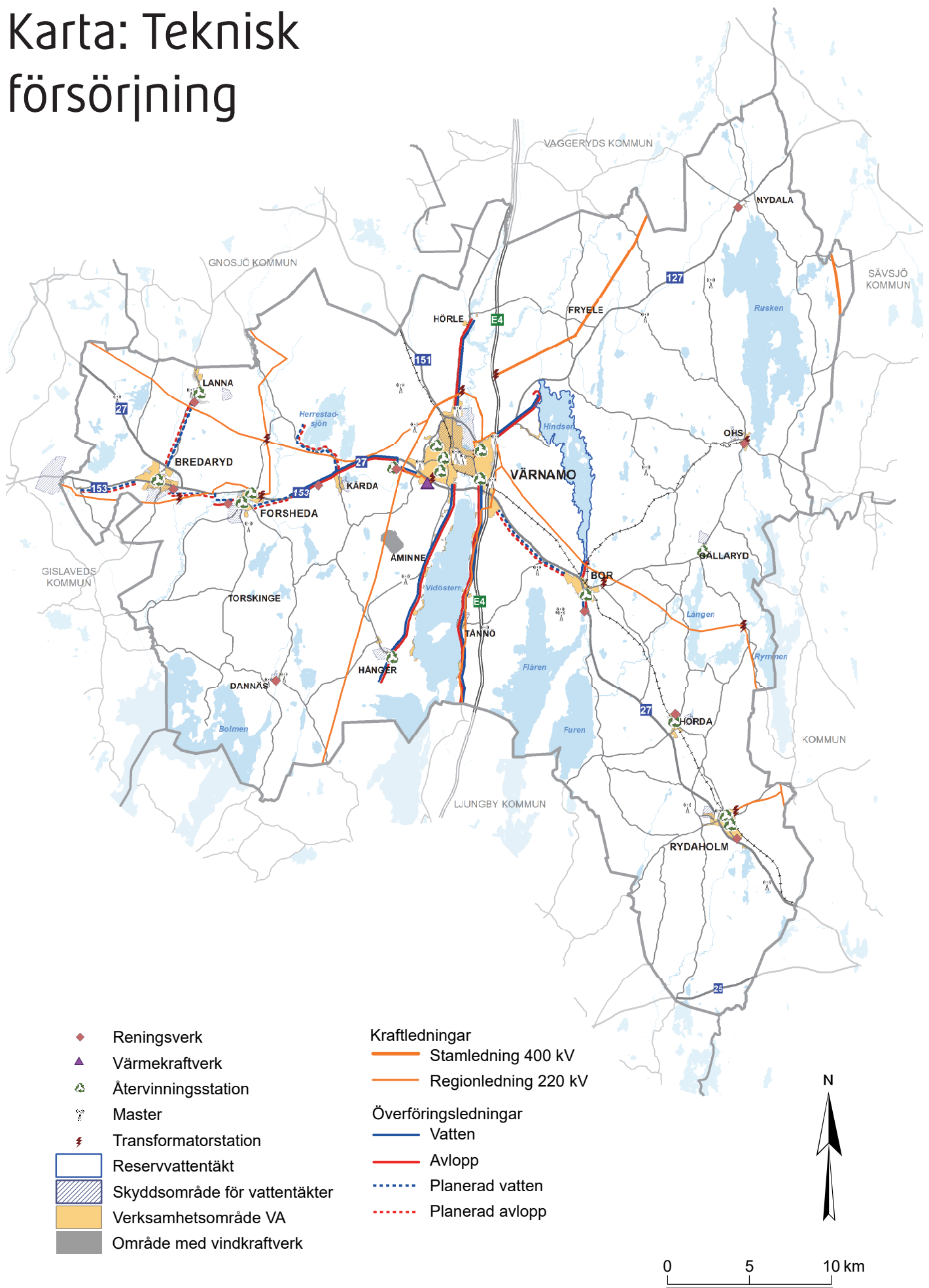
All el som det kommunalägda bolaget Värnamo Energi:s säljer är redan idag förnyelsebar sådan. Den el man förmedlar är främst vattenkraftsproducerad men även i viss del vindkraftsproducerad och producerad från bioeldad kraftvärmeverk. För fjärrvärmesystemet har Värnamo energi som mål att bibehålla andel förnybar värme som idag ligger på 99%.

Den energi som solen ger oss, solenergi och som vi idag utvinner energi från med hjälp av i värmepumpar/solceller/paneler spelar idag en roll i kommunens energiförsörjning. I framtiden förväntas den spela en än större roll. Troligtvis kommer utveckling främst ske småskaligt för enskilda fastigheter och verksamheter vilket inte innebär att mark behöver tas i anspråk för energiförsörjning från solen.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring energi i plane-
ringsstrategin, Kommun med
Fokus på förnyelsebar energi,
sid 82 & i Kommun med plats
för vindkraft, sid 84.

Karta: Teknisk försörjning

6. Säkerhet, klimat och energi

Kommunen är vid planläggning skyldig att se till att marken är lämpad för den föreslagna markanvändningen utifrån bland annat hälsa, risk och säkerhet. Enligt 11 kap PBL ska länsstyrelsen upphäva kommunens beslut att anta en detaljplan om beslutet kan antas innebära att bebyggelse blir olämplig med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor.

6.1 Elektromagnetiska fält

Vid exponering för låga nivåer av elektromagnetiska fält, under myndighetens referensvärden finns inga säkerställda hälsorisker. Detta har ett flertal sammanställningar av forskningsresultat konstaterat. Därför har flera myndigheter, däribland folkhälsomyndigheten, strålsäkerhetsmyndigheten och arbetsmiljöverket, i Sverige enats om en försiktighetsprincip som innebär att man långsiktigt bör undvika förhöjd exponering för lågfrekventa elektriska och magnetiska fält. Myndigheternas rekommendationer avseende magnetfält från kraftledningar som gäller samhällsplanering och nybyggande är att om det kan göras till rimliga kostnader bör följande beaktas:

Sträva efter att utforma eller förlägga nya kraftledningar och elektriska anläggningar så att exponering för magnetfälten begränsas. Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära befintliga elanläggningar som ger förhöjda magnetfält, om det finns alternativa placeringar. Sträva efter att begränsa fält som avviker starkt från vad som kan anses normalt i befintliga hem, skolor och på arbetsplatser.

Strålskyddsinstitutet rekommenderar dessutom ett gränsvärde under 0,4 uT vid vilket värde man inte ser någon rikshöjning.

6.2 Buller

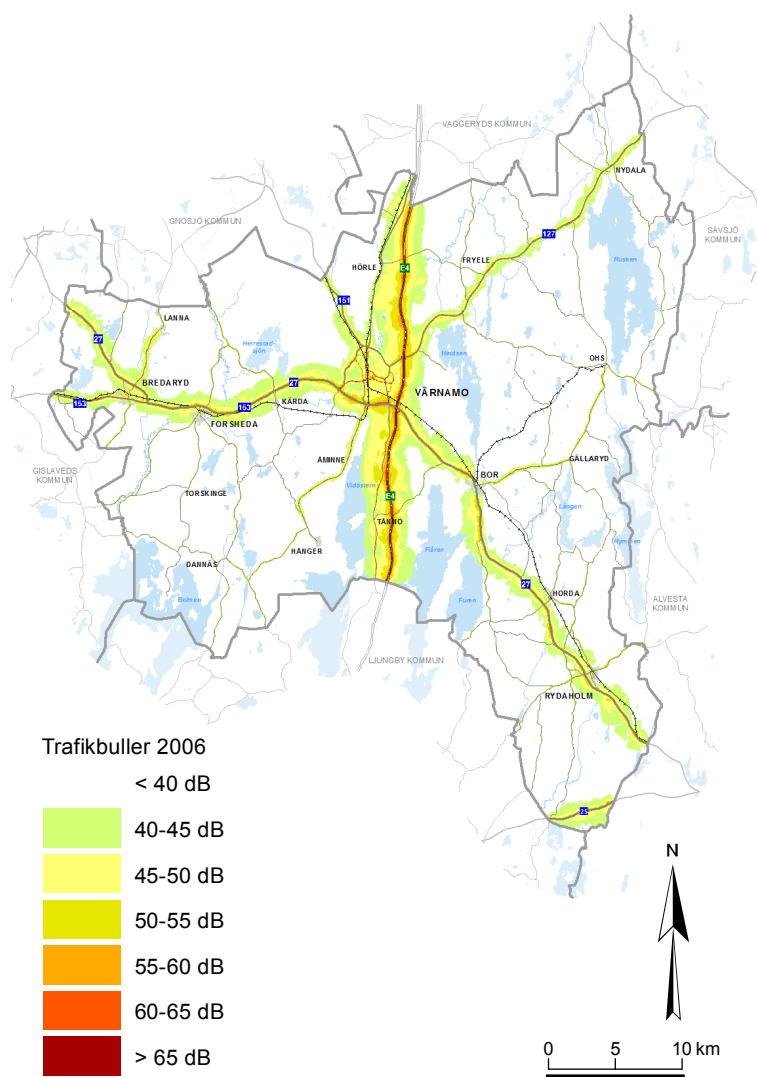
I dagens samhälle är buller ett stort miljö- och folkhälsoproblem. Med buller menas oönskat ljud som påverkar hälsa och livskvalitén. Studier visar att en längre tids exponering för höga bullernivåer har stora effekter för hälsan och därmed också för samhället. Två exempel på bullerrelaterade effekter är sömnstörningar och nedsättning av förmåga till inläring och prestation. Buller kan komma från olika källor som till exempel

Läs om kommunens ställningstaganden kring strålning i planeringsstrategin, Miljö & hälsosäker kommun sid 92.

Läs om kommunens ställningstaganden kring buller i planeringsstrategin, Miljö & hälsosäker kommun sid 92.

industriverksamhet, tågtrafik och biltrafik eller som en oavsiktlig biprodukt i mekaniska utrustningar som fläktar. Buller mäts vanligen i enheten dBA.

Trafiken är den största bullerkällan i Värnamo kommun. Det finns en övergripande kartläggning från 2006 som redogör för buller från trafik på vägar. Det föreligger ett stort behov av att aktualisera kartläggningen och se över kommunens underlag och verktyg för buller vid planering. Buller kommer främst från E4 och väg 27. Även järnvägstrafiken genom kommunen ger upphov till buller och den omlastning av gods som sker på den i Värnamo stad centralt belägna rangergården.

Från och med 2015 har en ny förordning (SFS 2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader trätt i kraft. Förordningen innehåller bestämmelser om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader. Bestämmelserna ska tillämpas vid bedömningen av om kravet på förebyggande av olägenhet för människors hälsa i plan- och bygglagen är uppfyllt i planläggning, bygglov och förhandsbesked.

60 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad, och 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden.

En ny vägledning har getts ut med riktvärde för buller från trafik på skolgård. På ny skola, förskola och fritidshems gårdar som exponeras för buller från väg- eller spårtrafik bör den ekvivalenta bullernivån 50 dBA, räknat som årsmedeldygn, underskridas på delar av gården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet. På äldre skolgård som exponeras för buller från väg- och/eller spårtrafik bör den ekvivalenta bullernivån 55 dBA underskridas på de delar av gården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet.

Förutom trafikbuller har kommunen en rad olika verksamheter som ger upphov till buller. De verksamheter som idag utgör ett problem är främst ett antal spridda skjutbanor, en motorbana vid

Stomsjö och två verksamheter som sysslar med flisning i Värnamo stad, Stena recycling samt Värnamo energi AB. Naturvårdsverket har en vägledande roll för olika former av verksamhetsbuller såsom buller från skjutbanor, vindkraft, motorbanor och byggplatser. Naturvårdsverket har ansvar för att samordna myndigheternas arbete med omgivningsbuller och myndigheten har tagit fram nationella riktvärden som bland annat kommunen ska förhålla sig till vid planering.

6.3 Radon

De geologiska förutsättningarna i Värnamo medför generellt normala till höga radonrisker. Radon utgör en olägenhet för människors hälsa då radon är skadligt för lungorna. Om radonhalten inomhus överstiger 200 Bq/m³ anses den utgöra olägenhet för människors hälsa enligt Miljöbalken och Folkhälsomyndigheten.

SGU, Sveriges geologiska undersökningar, rekommenderar att kommuner har en karta som visar på områden med särskilt hög radonrisk (högriskområden). Hög risk föreligger i bl a i kommunens sydvästra del, i Värnamo stad, i Bor och söder ut längs med sjön Furen, i kommunens sydöstra del samt utmed sjön Ruskens östra del.

Det finns några olika källor till att förhöjda halter av radon, föreligger, jordart, berggrund, byggnadsmaterial och vatten. Radon finns naturligt i jordlager och berggrund och radongas kan tränga in i en byggnad. Hur mycket radon som kommer in beror på vilken mark byggnaden står på och på byggnadens konstruktion. Radon kan också komma från byggnadsmaterialet. Alla byggnadsmaterial av sten innehåller radium och avger radongas, men ofta i mycket små mängder. Ett undantag är en särskild lättbetong, så kallad blå lättbetong, som avger radongas i större mängder. Grundvatten kan innehålla höga halter av radon som följer med vatten från sprickor i berget. Ytvatten innehåller däremot nästan inget radon alls.

Det kommunala dricksvattnet i Värnamo kommun som genomgående är grundvatten innehåller inte radon, men vatten från egna bergborrade brunnar eller från kalkkällor kan innehålla radon som med vattnet följer med in i bostaden.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring radon i plane-
ringsstrategin, Miljö & hälsosä-
ker kommun sid 92.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring risker i plane-
ringsstrategin, Miljö & hälsosä-
ker kommun sid 92.

6.4 Miljöfarlig verksamhet

Miljöfarlig verksamhet är all användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan ge upphov till utsläpp till mark eller vatten eller medföra andra störningar för människors hälsa eller miljön. Vad som är miljöfarlig verksamhet definieras i miljöbalken. Inom kommunen finns ett flertal verksamheter såsom bensinstationer, gjuteri, gummiindustri, golfbana och lantbruk som räknas hit och som kommunen har tillsyn över. Från de flesta miljöfarliga verksamheter bör ett riskavstånd upprätthållas både för riskhänsyn för människor och miljö men även för att inte riskera respektive företags möjligheter att bedriva sin verksamhet. Det förekommer idag inga allmänna riktlinjer för riskavstånd att förhålla sig till vid planering utan vad som utgör ett tillräckligt avstånd får avgöras från fall till fall.

Några verksamheter inom kommunen omfattas av **Seveso**-lagstiftningen då dessa hanterar kemikalier som är förenade med stora risker för miljö och människor. Värnamo energi AB har två gasolstationer, Norregård och Västra i Värnamo stad som omfattas av lagstiftningen. Det förekommer även ett par bergtäkter där omfattande sprängning sker med sprängämne som därav omfattas av Seveso-lagstiftningen.

Kommunens har gjort en enkel inventering av kända **riskobjekt** som vid händelse skulle innebära en risk för sin omgivning. Inventeringen gör inte anspråk på att vara komplett utan behöver kompletteras och hållas aktuell. Förteckningen ger en indikation vid planering och exploatering att risk föreligger och hänsyn kan behövas tas.

Definitionen för kommunens bedömda riskobjekt är att en händelse på detta objekt skulle kunna påverka omgivningen, 100 – 150 meter från objektet och föranleda ett varningsmeddelande. Riskobjekten är indelade i följande slag:

- Brand (bensinstationer med hänsyn till när tankbilen är där)
- Kemikalier (ytbehandlingsindustrier)
- Gasol (gasol och gasflaskor)
- Rök (plastindustrier, stora lager och upplag med mycket brännbart. Observera att ett möbelvaruhus kan ge mycket rök vid en brand)
- Övrigt (risk för sprängolycka)

Drivmedelsstationer är viktiga för befolkningen och för näringslivet i kommunen. I Värnamo finns 2017, 10 stycken drivmedelsstationer fördelade främst till kommunens större tätorter. Tillräckliga ytor måste avsättas i samhällsplaneringen för detta viktiga samhällsbehov, med hänsyn taget till framtida drivmedelsstandarder för förnybara, gasformiga drivmedel likväl som för alkoholer och el med nya eller förändrade säkerhetsaspekter. MSB har tagit fram riktlinjer avseende ny bebyggelse i anslutning till drivmedelsstation. Riktvärdet för avstånd mellan objekt (där människor stadigvarande vistas) och utrustning vid hantering för brandfarliga vätskor ska vara minst 25 m. Vid ny etablering ska utredning av risker alltid göras.

Djurhållning kan innebära olägenhet i form av lukt, buller, flugor m m och i vissa fall vara jobbigt för allergiker. Plan- och bygglagen (PBL), reglerar frågan om djurhållning vid bebyggelse då fråga är om nybyggnad. Vad avser just djurhållning i närhet av bebyggelse träder även miljöbalken (MB) och dess bestämmelser in. PBL och MB kan därmed sägas komplettera varandra genom att PBL möjliggör exploatering medan MB reglerar hur verksamheten får bedrivas. Det saknas uttryckliga lagstöd och därmed tydliga avståndsangivelser för hur nära djurhållning ny bebyggelse får uppföras.

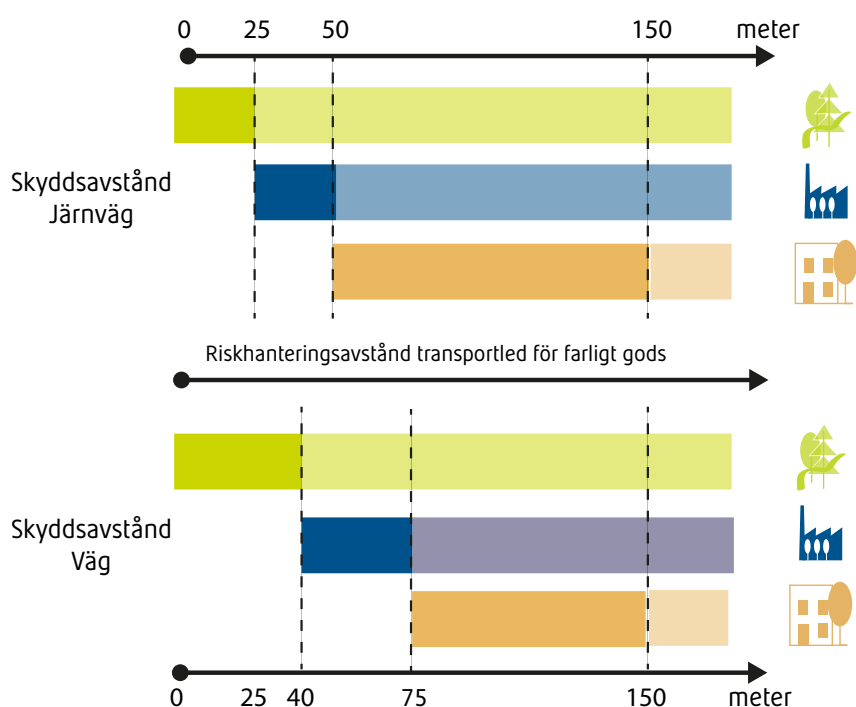
Den kraftiga och snabba ökningen av antalet hästar och det faktum att hästarna nu i allt större utsträckning finns i tätortsnära miljöer har skapat problem för tillämpningen av PBL och MB. Denna utveckling ställer och har ställt stora krav på bedömningar inför detaljplanering och bygglovsgivning, men framförallt visat att vägledning och andra lagtolkningsdokument utgivna av centrala myndigheter behöver omarbetas.

6.5 Farligt gods

Transporter av farligt gods är en nödvändig del av samhället som bland annat innefattar drivmedel, visst sjukvårdsmateriel och sprängmedel som används till byggprojekt med mera. En växande befolkning medför även en ökad förbrukning av farligt gods och ett ökat behov av transporter. Den mängd mark som är lämplig bygga bostäder på minskar och i dagsläget ligger en del av den mark som är tillgänglig i närheten av vägar och järnväg där det transporteras farligt gods.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring farligt gods i
planeringsstrategin, Miljö &
hälsosäker kommun sid 92.

Tabell som redogör för länsstyrelsernas rekommendationer avseende avstånd från farligt godsled för olika typer av markanvändning. För avstånd från markanvändning motsvarande odling, friluftsliv, trafik och parkering se grön färg, för markanvändning motsvarande industri, kontor och lager se blå färg och för mer känslig markanvändning såsom bostad, och verksamhet där människor stadigvarande uppehåller sig se sandfärg.

Det finns idag inga tydliga nationella riktlinjer för farligt gods inom planeringsområdet och sedan hälsa- och säkerhetsbegreppet fördes in i PBL finns ett behov av en gemensam inriktning i framför allt vad gäller risk och säkerhetsfrågor. Länsstyrelsen i Stockholms län anser i rapport framtagen 2016, Riktlinjer för planläggning intill vägar, järnvägar där det transporteras farligt gods, att riskerna ska beaktas vid framtagande av detaljplaner inom 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods. Avses bebyggelse eller verksamheter lokaliseras inom 150 meter från en väg eller järnväg som används för transporter av farligt gods eller från bensinstationer och om risk föreligger

ska en riskanalys vara ett av underlagen vid planering. I vilken utsträckning och på vilket sätt riskerna ska beaktas beror på hur riskbilden ser ut för det aktuella planförslaget. Länsstyrelserna i Norrbotten, Västra Götaland och Skåne använder samma principer som rapporten i rekommendationer för respektive län.

Länsstyrelsen kan besluta om så kallad vägvalsstyrning. Det innebär att Länsstyrelsen ger rekommendationer på vilka vägar inom länet som ur trafiksäkerhetssynpunkt anses lämpliga att använda för farligt gods. I samverkan med angränsande län har Länsstyrelsen i Jönköpings län fastställt rekommenderade vägar för transporter av farligt gods. Bestämmelserna avser genomfartstrafik med farligt gods på det statliga vägnätet i länet. Primära transportvägar för farligt gods genom kommunen är E4, riksväg 25, riksväg 27, väg 127 och väg 153. Stora mängder farligt gods transporteras dagligen genom kommunen. Större delen av transporterna sker på de primära transportlederna och på järnvägen, liten andel går genom tätorterna. Det är på järnvägslinjen, kust- till kustbanan som det idag sker transport av farligt gods genom kommunen.

Kommunen kan även välja att för kommunens behov besluta om vägvalsstyrning genom att besluta om sekundära transportvägar. Värnamo kommun har idag inga rekommenderade vägar för farligt gods. Det innebär att kommunen har transport av farligt

gods på alla våra genomfartsvägar och att flödet följer ”normalt lastbilsflöde”. Det transporteras utan jämförelse mest olja och bensin inom kommunen men även övriga farliga ämnen och där transport av gas innebär störst risker för människors hälsa. Gröndalsleden som ger tillträde till Norregård och Margretelund verksamhetsområden i norra Värnamo samtidigt som leden avlastar trafik på Malmö vägen och Lagastigen är en lämpad transportled för farligt gods likaså Ljussevekaleden som förbinder väg 127 i öster och väg 151 norr om Värnamo samt avlastar trafiken på Lagastigen.

Utöver att utgöra en risk för miljön medför farligt gods risker för kommuninvånarna särskilt vid passager igenom tätbebyggda områden och förbi byggnader med många människor. För kommunen föreligger en särskilt risk att dricksvattnet för våra tätorter kan bli förorenat. Flera av kommunens vattenskyddsområden, VSO förekommer utmed primära transportvägar för farligt gods. Risk föreligger främst för vattentäkterna för Värnamo, Bredaryd och Rydaholm. Passager över Lagan samt E4 sträckning som i stora delar sker över grundvattenförekomsten Värnamo-Ekeryd som är den förekomst som försörjer stora delar av Värnamo kommun med dricksvatten utgör en särskilt betydande risk.

6.6 Översvämning/erosion/skred

Risken för ras och skred förekommer huvudsakligen inom områden med finsediment (i silt- och framförallt lerjordar) och i anslutning till sjöar och vattendrag men även faktorer som lutning och växttäckelse spelar in. Klimatet och människans ingrepp i naturen förändrar också markens stabilitet och under årens lopp kan därför säker mark bli osäker.

För Värnamo kommuns del är förutsättningar för att skred och erosion ska ske främst utmed Lagan och Vidösterns stränder. Stora delar av strandlinjen är även bebyggt vilket innebär ökade konsekvenser vid eventuella ras och skred. Värnamo kommun saknar en sammanhängande kartering för kommunen och för Värnamo stad som fastställer förutsättningarna för ras och skred. Det finns geotekniska undersökningar av olika kvalité och detaljnivåer för stora delar av Värnamo stad. Dessa är inte digitaliserade.

Läs om kommunens ställningstaganden kring översvämning, erosion och skred i planeringsstrategin, Miljö & hälsosäker kommun sid 92.

Fem olika svenska myndigheter har samordnad information om ras, skred och erosion. Statens geotekniska institut (SGI), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Lantmäteriet (LM) tillsammans tagit fram vägledning för bedömning av risker för skred, ras och erosion och flera webbaserad karttjänster.

Lagans flöde berör stor del av kommunens vattendrag och sjöar då dessa är sammanlänkade i ett system. Ett dammbrott norr om kommunen eller stora flöden, exempelvis ett så kallat 100-årsflöde (100-årsflöde inträffar i genomsnitt en gång vart hundra år) påverkar därav många av kommunens sjöar och översvämningsrisken utmed dessa stränder. Hotkartor för olika dimensionerade flöden i Lagans vattensystem har tagits fram av MSB som visar hur stor del av marken som blir översvämmad vid olika flöden, bland annat ett så kallat 100-årsflöde. Dessa kartor finns förutom för Vidösterns stränder även för Furen, Flåren och Bolmen.

Värnamo stad har vid några tillfällen drabbats av betydande marköversvämnings på grund av höga vattennivåer i Lagan. Den senaste översvämnings inträffade i samband med en period med betydande nederbördsmängder under sommaren 2004. Tidigare översvämnings har inträffat under vår och snösmältningsperiod. Även efter 2004 har Lagans nivå vid några tillfällen varit i närheten av den s k kritiska nivån. Flera åtgärder har genomförts för vattendragets väg genom staden vilket påskyndar passagen. Vallar har byggts och likaså backventiler.

EU antog 2007 ett översvämningsdirektiv vars syfte är att medlemsländerna ska arbeta för att minska de negativa konsekvenserna av översvämnings och på så sätt värna om människors hälsa, miljön, kulturarvet och ekonomisk verksamhet. MSB är den myndighet som har ansvarat för arbetet, länsstyrelsen har tagit fram riskhanteringsplaner och aktuella kommuner har den främsta rollen för genomförandet.

MSB (myndigheten för skydd och beredskap) har 2015, första cykeln, genomfört en kartläggning, översvämningskartering för Värnamo som är ett av 18 områden i Sverige där risken för negativa konsekvenser på grund av översvämnings är stor.

Hotkartorna är utdrag ur karteringen för Lagan och visar översvämningens utbredning och vattendjup för ett klimatanpassat 100-årsflöde. Värnamo har bedömts inte vara aktuell för att vara med under nästkommande cykel.

Historiskt sett finns det även kännedom om att både Storån genom Forsheda tätort samt att bäcken genoms Bors tätort har svämmat över. Det saknas översvänningskartering över dessa vattendrag men hänsyn bör tas till översvänningsriskerna vid ny bebyggelse.

6.7. Markföroreningar

Olika typer av verksamheter har gett upphov till att föroreningar spridits till omgivningen. Förorenade områden kan vara mark, grundvatten, ytvatten, sediment men även byggnader och anläggningar. Genom länsstyrelsens inventering av potentiellt förorenade områdena har många objekt i kommunen registreras. Att objektet registrerats behöver inte betyda att området är förorenat utan endast att verksamhet pågår eller har bedrivits där som kan medföra föroreningar.

Alla potentiellt förorenade och/eller förorenade områden finns registrerade i en databas hos länsstyrelsen. Den uppdateras efter undersökningar, åtgärder eller då klassningen ändras av annan anledning. Av de 534 stycken registrerade potentiella markföroreningar i kommunen har det för 8 % (44 stycken) gjorts en riskbedömning. Riskbedömning av förorenade områden genomförs enligt en nationell metodik som resulterar i en riskklassning, MIFO (Metodik för Inventering av Förorenade Områden). Bedömningen görs i två faser: fas 1 omfattar endast en sammanställning av känd kunskap medan fas 2 också innebär att undersökningar och analyser, ofta i flera steg, genomförs. I båda faserna görs en sammanvägd bedömning av föroreningarnas farlighet för hälsa och miljö, hur förorenat objektet är, hur snabbt föroreningar kan spridas, risken att människor utsätts för föroreningarna och områdets skyddsvärde. Bedömningen resulterar i en riskklassning i fyra klasser, från riskklass 1 – mycket stor risk till riskklass 4 – liten risk.

I kommunen finns det flera platser där man inom MIFO metoden har gått vidare till fas 2 och där man genom undersökningar och analyser har kunnat konstatera markföroreningar.

Läs om kommunens ställningstaganden kring markföroreningar i planeringsstrategin, Miljö & hälsosäker kommun sid 92.

Naturvårdsverket har genomfört en branschkartläggning där gemensamma branschklasser infördes som baserades på bedömningar av det aktuella objektet utan utifrån bransch. I och med branschkartläggningen har de mest farliga områdena/ branscherna identifierats där man kan anta att ett efterbehandlingsbehov kan vara stort. I branschkartläggningen gjordes en riskklassning, benämnd BKL, branschklass. I Värnamo står metallindustrisektorn för störst antal objekt och sektorn domineras av verkstadsindustrier som kan använt sig av klorerande lösningsmedel samt anläggningar för ytbehandling av metaller eller båda verksamheter samtidigt.

I Värnamo kommun bedöms följande kända markföroreningar ha en särskild avgörande betydelse i planeringssammanhang då typen av förorening, platsen för den kräver speciell hänsyn och stora resurser för att efterbehandla.

Namn	Fastighet	MIFO	Riskklassning	VSO	Övrigt
Värnamotvätten	Sarven	0	0	Ja	Pågående sanering
Härenfors	Kärda 2:14	0	0	Nej	Pågående undersökning
Trelleborg Forsheda AB	Forsheda 5:79	0	0	-	
Kenwi plåtprodukter AB	Bredaryd 41:3	1	1	Ja	
Trelleborg, Norregård	Västhörja 12:27, 12:28, 13:29, 12:30	2	2	Ja	
F.d. Elit metallfabrik AB med flera	Bredaryd 1.150	2	2	Nej	
Bvme invest AB	Bor 1:195	2	2	Nej	
Forshedaverken	Forsheda Kvarnagård 1:7	2	2	Nej	
Carlssons Trä AB	Ingabo 1:12	2	2	Nej	

Kemi-industrisektorn är en annan i antal representativ bransch där bland annat gummifabriker, tillverkning av plaster, färgindustri och kemtvättar igår. Skogsindustrisektorn finns även representerad i kommunen och utgörs av sågverk (doppning av trä och endast sågverk verksamhet) träimpregneringsanläggningar, ytbehandling trä (möbelsnickerier). Andra sektorer av betydelse för kommunen är trafik(drivmedel och bilbård)- och avfallssektorn(bl a deponier).

6.8 Luftkvalitet MKN

Inom EU finns olika regelverk för luftföroreningar och luftkvalitet som ska tillämpas i medlemsländerna. Miljökvalitetsnormerna utgår från EG-direktivet om luftkvalitet och renare luft i Europa. Detta direktiv har i Sverige införts genom miljöbalken och luftkvalitetsförordningen. I Sverige är inte problemen med bristande luftkvalitet så stort. Miljökvalitetsnormer för kvävedioxid och/eller partiklar PM 10 överskrids emellertid (eller har överskridits) i ett 20-tal tätorter i landet. Bland dessa finns inte Värnamo. Luftsituationen i Värnamo är generellt sett god och miljökvalitetsnormerna för luft riskerar inte att överskridas i dagsläget.

Den dominerande källan till luftföroreningar är vägtrafiken. Trånga gaturum med omgivande hög och tät bebyggelse kan medföra dålig ventilation av gaturummet och därmed lokalt höga föroreningshalter. Andra källor är panncentraler och småskalig vedeldning. Utsläppen från uppvärmning i kommunen är små eftersom stora delar av tätorterna idag värms med fjärrvärme eller värmepumpar.

Kvävedioxid är i sig en hälsoskadlig förening men den är även en viktig markör för andra luftföroreningar från till exempel bilavgaser. Partiklar är en av de luftföroreningar som medför störst hälsoproblem i svenska tätorter. Partiklarna i luften har varierande storlek och form olika kemisk sammansättning, och kommer från olika källor. Ett vanligt partikelmått är PM10, som förenklat uttryckt är massan av hälsovådliga partiklar per kubikmeter luft.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring luftkvalité i
planeringsstrategin, Miljö &
hälsosäker kommun sid 92.

6.9 Klimatanpassning

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring klimatanpass-
ning i planeringsstrategin, En
klimatanpassad kommun sid
89.

Senare justeringar av plan- och bygglagen har inneburit ett ökat kommunalt och statligt ansvar att ta hänsyn till klimatrelaterade risker vid planläggning och tillståndsgivning. Risker för olyckor orsakade av ett förändrat klimat är viktiga allmänna intressen att ta hänsyn till. Den kommunala fysiska planeringen är ett viktigt redskap i processen att planera och anpassas samhället till ändrade klimatförhållanden. Klimatanpassning i den fysiska planeringen handlar bland annat om att i nya planer hantera frågor som rör lokalisering och utformning av bebyggelse.

I ett mycket långt perspektiv är förändringar av jordens klimat inget nytt. Det som är nytt är den påverkan vi ser idag och som de flesta forskare är överens om att människan har orsakat. Fram till år 2100 beräknas temperaturen stiga med 1,5–7 grader och nederbörden öka med 10–20 procent. Även mindre förändringar får omfattande följdverkningar. Den höjda temperaturen kommer ge tidigare vårflod och en längre vegetationsperiod. Som en följd av den ökade nederbörden väntas vattentillgången öka i stora delar av landet, med undantag för de sydöstra delarna där man istället kan förvänta sig perioder med torka. Detta är exempel som kommer påverka vårt nutida samhälle och ge bland annat stora ekonomiska och ekologiska konsekvenser.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har låtit göra en klimatanalys som beskriver en möjlig utveckling av klimatet i länet baserat på olika utsläppsscenarier. Analysen och rapporten har tagits fram av SMHI.

I och med att klimatet förändras kommer värmeböljor bli allt vanligare, både globalt och i Sverige. Värmeböljorna kommer dessutom att bli kraftigare och längre vilket ställer högre krav på samhället, både vad gäller förebyggande anpassningsåtgärder och krisberedskap. Ett varmare klimat ger även en ökad risk för smittspridning. Perioder av torka kommer påverka kommunen bland annat avseende dricksvattenförsörjningen eftersom grundvattennivåerna i perioder kan komma att sjunka.

En stor del av den ökning av nederbörd som man ser att klimatförändringarna kommer ge upphov till kommer inträffa under vinterhalvåret och nederbörden kommer i de södra delarna

av Sverige falla i form av regn och inte snö. Flöden och nivåer i våra vattenförekomster kommer påverkas ytterliga då avdunstning är mindre under vintern och då vegetationen har slutat att ta upp vatten. Översvämningsproblematiken förväntas i och med detta öka främst under vintern.

I förorenade mark- och vattenområden kan förändrade flöden och grundvattennivåer innebära att rörligheten hos föroreningarna ökar. Både ökad och minskad nederbörd kan således leda till att föroreningar som idag ligger bundna i marken, eller där det idag endast pågår en begränsad utlakning, blir mer rörliga. De riskerar då att hamna där det finns människor och växt- och djurliv som kan skadas. Högre medeltemperaturer tenderar också att öka föroreningars rörlighet, bland annat genom att perioderna med tjäle i marken minskar.

Ökad spridning av föroreningar i mark och sediment kan även ske på grund av att det inträffar fler ras och skred när vattennivåer och flöden förändras. Föroreningarna kan då antingen transporteras till större områden eller bli mer tillgängliga genom att det skyddande markskiktet försvinner.

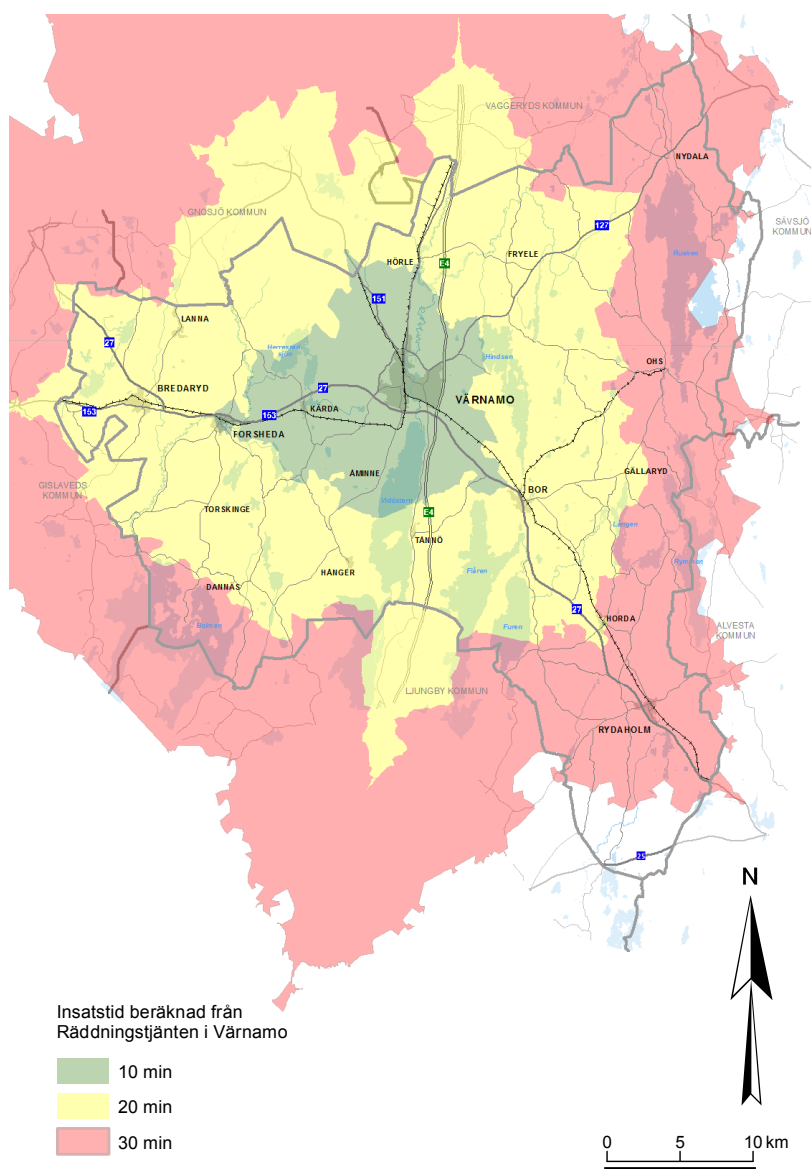
Länsstyrelsen har publicerat en rapport, Klimatpåverkan på förorenade områden och miljöfarlig verksamhet i Jönköpings län. I rapporten har man använt geografiska informationssystem för att se vilka objekt i länet som tros kunna drabbas av översvämnning, skred eller skyfall och bland annat vilka områden och verksamheter som skulle kunna bli påverkande i Värnamo kommun.

Kraftig nederbörd i form av skyfall kommer i framtiden bli mer frekvent förekommande. Dessa kan komma innebära att översvämnningar av vattendrag men framför allt marköversvämnningar i lågpunkter. Konsekvenserna av marköversvämnningar påverkar olika beroende på var de inträffar, inom tätbebyggda områden kan konsekvenserna bli stora men även för jordbruksmark eller för infrastruktur såsom väg och järnvägar. Länsstyrelsen i Jönköping har tagit fram en skyfallskartering som registrerar var lågpunkterna finns i landskapet och som vid händelse av skyfall skulle översvämmas.

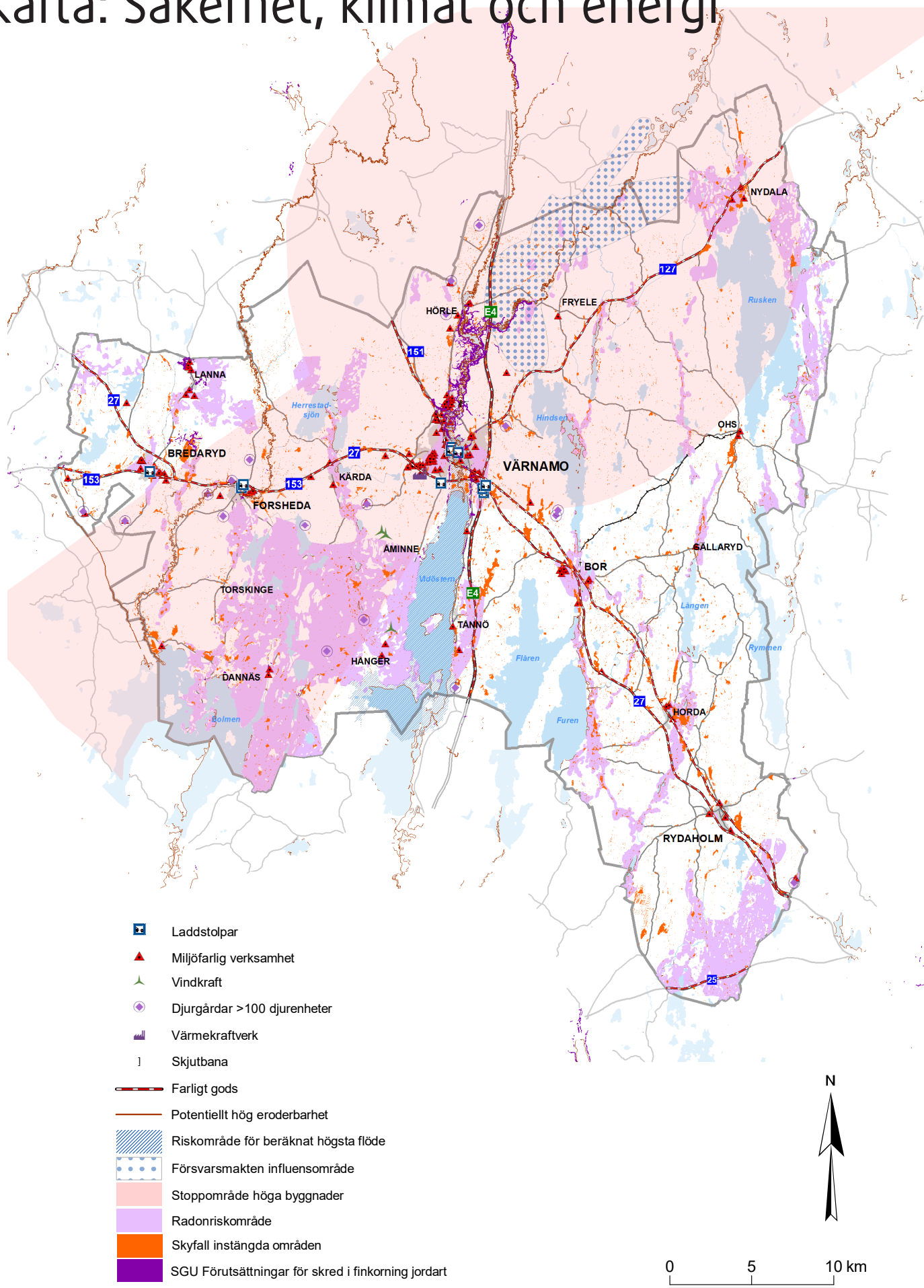
6.10 Räddningstjänsten

I kommunen finns det 4 brandstationer, i Värnamo finns en heltidsanställd arbetsstyrka, och i övriga orter Bredaryd, Bor, Rydaholm finns deltidsanställda arbetslag. Utöver dessa resurser ingår kommunen i ett brett samarbete bland annat med övriga kommuner i länet, RäddSam F. Samverkan möjliggör för mer utbildningsinsatser för personalen men även att hjälp finns att tillgå vid behov.

Responstid, den tid det tar från larm inom vilken räddningstjänstens olika enheter kan nå olika delar av kommunen. I dessa tider ingår den samlade förmågan som finns med både kommunens, länets och angränsade kommuners resurser. Responstiden utmed tätortsbandet, väg 27 ligger i allmänhet mellan 0-10 minuter medan det för kommunens sydvästra delar, för området kring Bolmen är responstiden mellan 20-30 minuter. Likaså är responstiden för området väster om Rusken och norrut mot kommungränsen bland de längre i kommunen, 20-30 minuter.

Karta: Säkerhet, klimat och energi

7. Näringsliv/handel

7.1 Näringslivet i Värnamo kommun

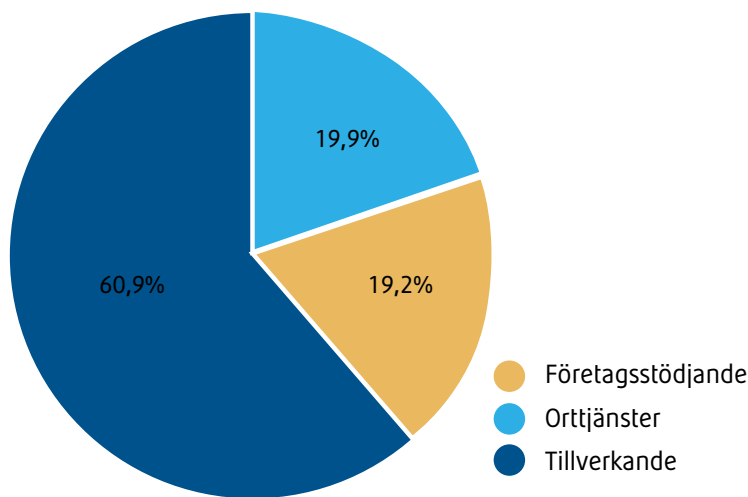
De största branscherna i Värnamo näringsliv finns främst inom den tillverkande industrin som utgör basen i Värnamo näringsliv idag. Företagsstödjande företag – branscher som bland annat stödjer de tillverkande företagen utgör en mindre del i kommunen. Branscher som är beroende av hur många som bor i kommunen, så kallade ortstjänster utgör en ungefär lika stor andel som de företagsstödjande branscherna. Forskning visar att en jämn fördelning mellan dessa branscher gynnar näringslivsutvecklingen som mest.

De största branscherna till antalet anställda är metallindustrin följt av detalj- och partihandel i kommunen. Värnamo kommun har en mycket stark handelstradition som avspeglar sig i näringslivsstrukturen, där detalj- och partihandeln utgör ett starkt och växande inslag i kommunens näringsliv.

Sysselsättningen inom tillverkningsbranschen minskar generellt medan den ökar för tjänstesektorn. Starka tekniktrender där en framtid av smarta, automatiserade fabriker är en viktig grund för tillväxt är en orsak till detta och där Värnamo kommun har kommit långt. Generellt finns en bred spridning inom kommunen mellan flera och olika branscher även inom den tillverkande industrin vilket ger en minskad sårbarhet.

Relativt rikssnittet har kommunen idag en något mindre andel nystartade företag per invånare, 9,1 per 1000 invånare relativt rikssnittet på 11,8 per 1000 invånare. Andelen nystartade företag i kommunen är flest inom branschen för fastighet-, företagsservice-, och detaljhandel och till antalet anställda är branscherna besöksnäring-, detaljhandel och företagstjänster de dominerande. I Gummifabrikens lokaler finns science-park:s verksamhet som har funktionen av inkubator för nystartade företag.

Näringslivet blir allt mer kunskapsberoende och kompetensbrist är det tillväxthinder som idag utgör företagets största

Diagrammet visar fördelningen för Värnamo kommun, 2015

Läs om kommunens ställnings-taganden kring näringslivet i planeringsstrategierna, Plats & näring till näringslivet sid 114, Livsarenan Värnamo kommun sid 124 och Ett starkt kommun-centra, en stark kommun, sid 131.

utmaningar. Gnosjö, Gislaved, Värnamo och Vaggeryds kommuner ligger långt framme med teknikutvecklingen vilket därmed också ökar efterfrågan på kunskapsbaserade tjänster i kombination med avancerad teknik. Gummifabriken fyller även här en viktig roll för näringslivsutveckling i kommunen i och med de utbildningar som Campus Värnamo erbjuder för att tillgodose arbetsmarknadens behov av kompetensförsörjning.

Kommunen arbetar idag aktivt med att stärka näringslivet bland annat genom det delvis kommunalägda bolaget Värnamo näringsliv AB, VNAB vars huvuduppgift är att verka för samverkan mellan näringsliv och offentlig verksamhet. VNAB har även en roll som paraplyorganisation för övriga näringslivsföreningar i kommunen. Business Gnosjöregion AB samt GGVV(Gnosjö, Gislaved Värnamo och Vaggeryd) är andra exempel på samverkansformer för näringslivet i regionen där Värnamo kommun deltar.

7.2 Service- och tjänstenärings

Viktiga branscher och företag för den här delen av näringslivet i kommunen är bland annat logistik och transportföretag. Företagstjänster och företag som arbetar med företagsservice är mindre men betydelsefulla branscher för kommunen.

Läs om kommunens ställningstaganden kring besöksnäring i planeringsstrategin, Besöksvänliga Värnamo kommun sid 126

7.4 Besöksnäring

Besöksnäringen har en viktig och ofta undervärderad roll för att skapa sysselsättning, locka boende och vitalisera och bredda näringslivet. Besöksnäringen är till antal verksamheter räknat den bransch i kommunen där nyföretagande är som störst idag. Utvecklingspotentialen för natur- och kulturturism för kommunen bedöms som stor. Största företag i kommunen återfinns idag inom hotell- och restaurangnäringarna.

Läs om kommunens ställningstaganden kring handel i planeringsstrategin, Plats för & näring till näringslivet sid 114.

7.5 Handel

Detalj- och partihandeln i kommunen är betydelsefulla branscher för kommunen både för nyföretagandet och för sysselsättningen. Till de större företagen för detaljhandel i kom-

munen räknas företag som sysslar med bilförsäljning och stormarknadsföretag. Fastighetsägarna i centrum har tillsammans med handlare och Värnamo kommun ett gemensamt bolag, Värnamo City AB. Värnamo City AB har som främsta uppgift att marknadsföra Värnamo City som en attraktiv handels och mötesplats.

7.6 Areella näringar

Läs om kommunens ställningstaganden kring de areella näringarna i planeringsstrategin, Plats för & näring till näringslivet sid 114.

Jordbruk skogsbruk och fiske har stort värde för kommunen, båda som näringar och som rekreativa miljöer för boende och besökare i kommunen. Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som använder biologiska och naturgeografiska resurser på land och vatten. Utifrån ett kommunövergripande planeringsperspektiv är de areella näringarna betydelsefulla bland annat då de använder stora ytor. Många av översiktsplanens ställningstagande påverkar direkt eller indirekt näringarna.

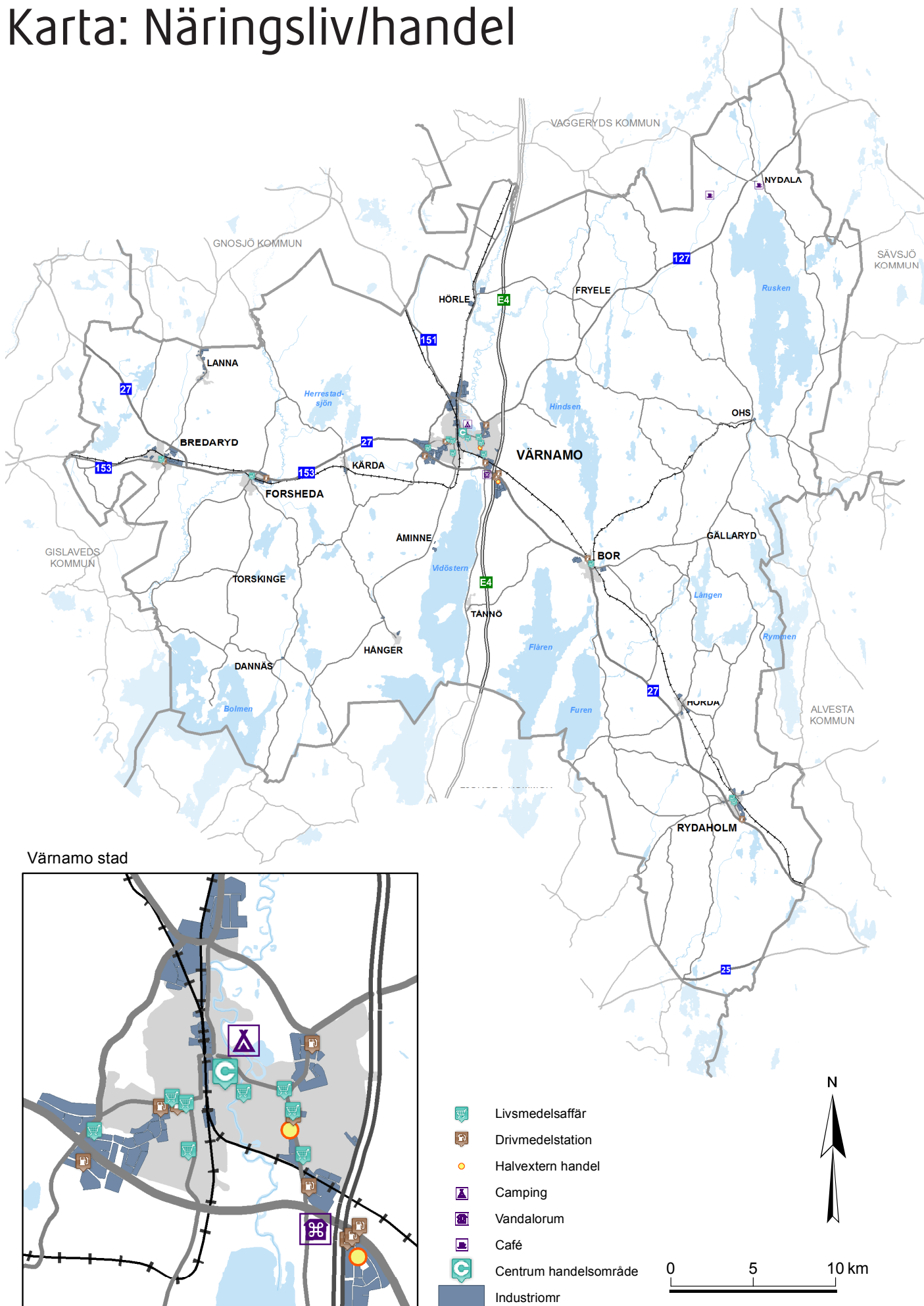
Fiskenäringen brukar delas upp i yrkesfiske och fritidsfiske. I Värnamo bedrivs i dagsläget endast fritidsfiske. Fritidsfiske är en av de vanligaste och mest uppskattade friluftaktiviteterna och har därmed stor betydelse för besöksnäringen i kommunen.

Jordbruksnäringen i kommunen har en stor betydelse för att trygga livsmedelsförsörjning, och behovet av att kunna odla livsmedel är något som spås en ökad betydelse i takt med klimatförändringar och en ökad befolkning. Jordbruksnäringen har även en stor roll i biologisk mångfald som i många fall kräver betande djur och för kommunens öppna landskap.

Storskaligt jordbruk bedriv idag på flera plaster runt om i kommunen. Jordbruksnäringen för länet och för Värnamo kommun är i huvudsak inriktad på kött- och mjölkproduktion. I länet liksom i Värnamo kommun föreligger det idag ett stort antal nötkreatur. Det stora djurantalet är en naturlig följd av de förutsättningar som finns i länet med stora betesmarksarealer och ett klimat som passar sämre för spannmålsodling än för vallodling. Länets mjölk- och köttproduktion var 2010 ungefär dubbelt så stor som länsinneväanarnas konsumtion, vilket innebär att länets produktion i stor utsträckning säljs till andra delar av landet. I Värnamo kommun är ca 3% av dagbefolkningen sysselsatta inom jord- och skogsbruket vilket är något mer än rikssnittet.

Skogsbruksnäringen är den till areal mätt största areella näringen i Sverige och är också en viktig inkomstkälla för många av kommunens invånare, antingen som huvudsyssla eller som bisyssla. Många andra näringar, är beroende av skogsbruket såsom sågar samt träindustri.

Karta: Näringsliv/handel

8. Bebyggelse och offentlig service

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring bebyggelseut-
veckling i planeringsstrategin,
Attraktiv & hållbar bebyggelse-
utveckling sid 19.

8.1 Tätortsstruktur

Värnamo är kommunens centralort och är belägen invid Lagan strax norr om Sjön Vidöstern. Som boplatz har staden långa anor och har varit centrum för handel sedan tidig medeltid. Idag har Värnamo ca 18700 invånare och fungerar fortfarande som regional handelsort. Bebyggelsen vi ser idag har företrädesvis tillkommit under 1900-talet och det är sedan 1960-talet den stora tillväxten har skett.

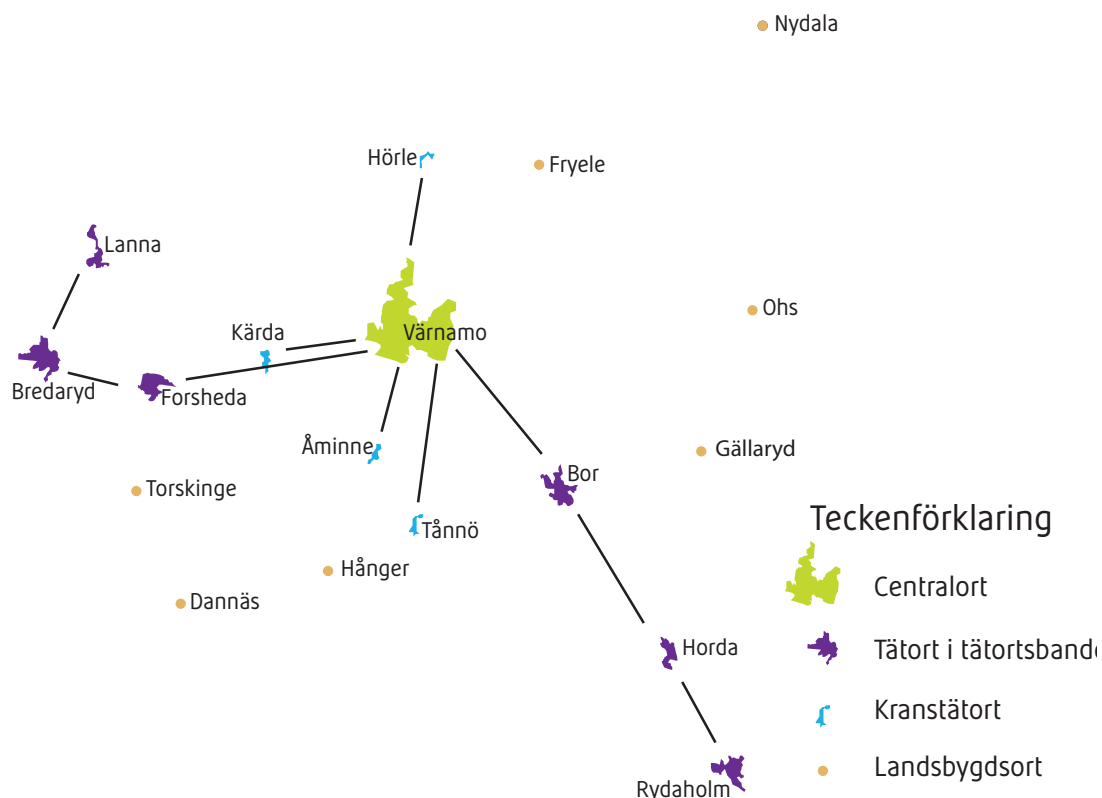
Värnamo har en relativt låg stadssiluett även om den topografiska skillnaden (Strandbergskulle) mellan öster och väster är stor. Stadsbilden är varierad och småskalig. I de äldsta centrala delarna invid Lagan har bebyggelsen punktvis vuxit fram under lång tid vilket skapat en organisk och delvis heterogen stadsdel. Tidigare var centrum beläget kring gästgivargården (Gästis), gamla tingshuset och kyrkan på östra sidan av Lagan. Centrum har sedan förskjutits mot stationsområdet väster om Lagan. Med undantag från centrum har övriga bebyggelseområden en mer sammanhängande bebyggelsestruktur med tydliga årsringar som följer Värnamos utveckling.

De större barriärerna i staden utgörs av järnvägen med intilliggande industriområden, ån Lagan och parkområdet Apladalen.

Värnamo är ett utpräglat villa- och industrisamhälle. Småhusens utformning har följt rådande arkitekturideal och har med tiden därmed fått stor variation både inom och mellan kvarteren. Den friliggande villan är den vanligaste hustypen följt av radhusbebyggelse och mindre flerfamiljshus. Bland de mindre flerbostadshusen är de med fyra lägenheter i två plan den vanligaste typen.

De större flerbostadshusområdena är tillkomna mellan år 1950 och 1970, bland annat kv. Doktorn, Rörstorp och Högaloft. I huvudsak utgörs dessa områden av lamellhus i tre till fyra våningar med stora öppna gårdar. På doktorsområdet (sydväst) ligger på höjden tre stycken 8-våningshus. Byggnaderna är genom gestaltning, placering och skala bra exempel som visar på de idel som rådde i Sverige omkring år 1970.

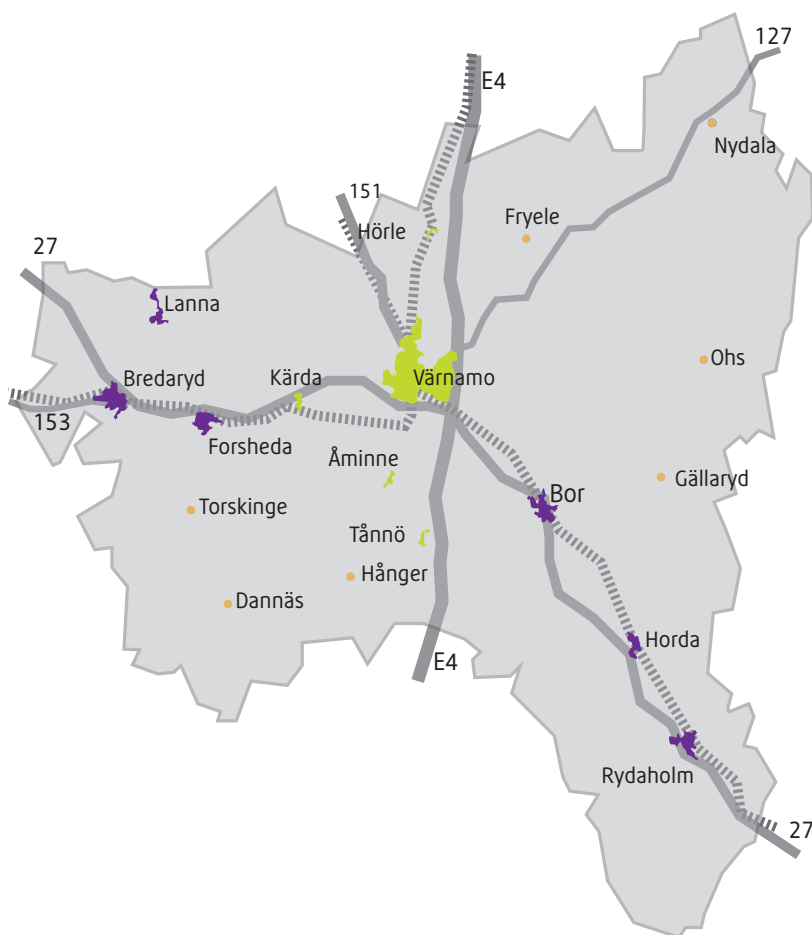
Verksamhetsområden har lokaliserats till platser som är välexponerade och som ger transportmässigt goda förutsättningar, dvs. intill de större vägarna och järnvägen. Det senaste verksamhetsområdet är Bredas-tensområdet (sydsvenska krysset) som är beläget intill väg 27 och E4.

Kärda, Tännö, Åminne och Hörle utgör kranstätorter till Värnamo stad och omkring 1000 av kommunens invånare är bosatta här. Samtliga orter ligger ca 10 km från Värnamo. Hörle och Åminne är bägge bruksorter och har historiskt haft tillgång till järnvägen varför bebyggelsestrukturen huvudsakligen har koncentrerats kring dessa verksamheter. Tännö och Kärda är bägge kyrkbyar med historia från tidig medeltid och bebyggelsen har därför lokaliserats i omlandet kring kyrkan. Kärda har även järnvägen som passerar i den södra delen av samhället varför bebyggelseutvecklingen under senare tid har förskjutits söderut. Bortsett från Hörle, vars två mindre bebyggelseenklaver delas av ån Lagan, har kranstätorterna en sammanhängande men gles bebyggelsestruktur. I orternas utkanter övergår den relativt täta bebyggelsen till landsbygd, ofta med djurhållning och jordbruk i nära anslutning.

Gemensamt för kranstätorterna är karaktären av småskaliga villasamhällen med inslag av mindre flerbostadshus som exempelvis fyrfamiljshus. Till största delen är bebyggelsen som finns på orterna idag tillkommen under 1900-talet andra hälft. Tännö och Åminne är idag mer rena bostadsorter medan Hörle har en industri och Kärda har ett aktivt småföretagande och viss service.

I tätortsbandet med Värnamo som centralort ingår även Bor, Rydaholm, Horda, Forsheda, Bredaryd och Lanna. I orterna i tätortsbandet bor ca 25 000 av kommunens invånare (varav ca 18 700 i Värnamo). Bortsett från Lanna, som är beläget ca 4 km

Kartan visar tätortsstrukturens förhållande till kommungränsen och till de större vägar och järnvägarna i kommunen.

norr om Bredaryd är samtliga orter belägna utmed väg 27.

Gemensamt har dessa orter karaktären av småskaliga villa- och industrisamhällen med inslag av mindre flerfamiljshus. Samtliga orter med undantag av Lanna har växt fram kring järnvägsläget och större delen av bebyggelsen är tillkommen under 1900-talet andra hälft i takt med industrins expansion. Bebyggelsestrukturen är gles och delvis sammanhängande, småhus är den vanligaste byggnadstypen. De stora barriärerna i samhällena utgörs av järnvägen och de större vägarna. Tomterna är stora och luftiga med lummiga trädgårdar. Utmed centrala gator finns mindre hyreshus med affärslokaler i bottenvåningen. Verksamhetsområdena är till största del belägna i orternas utkanter.

Rydaholm/Horda som ort består historisk av två byar, Nederled och Rydaholm, som bägge utvecklats kring den medeltida kyrkan och den förhistoriska farleden. Järnvägen, som invigdes 1902 har sedermera gett förutsättningar för orten att utvecklas till ett industrisamhälle. Det finns flera exempel på välbevarad sekelskiftesbebyggelse som tillkommit i samband med järnvägen. Som kommunens största socken har också flera centrala funktioner som exempelvis, bank, vårdcentral och bibliotek lokaliserats hit. Horda blev genom anläggande av järnvägssträckningen ett järnvägs- och industrisamhälle och denna karaktär är till stor del bevarad. Inte minst genom sekelskiftesbebyggelsen utmed Järnvägsgränd som också inspirerat till nytänkande på andra platser runt om i Horda. Det finns också flera välbevarade modernistiska byggnader.

Bors utveckling har skett kring järnvägsläget som kom 1902 men den huvudsakliga utvecklingen har skett i takt med industrins utveckling på orten under senare delen av 1900-talet. Kyrkan är belägen i Voxtorp ca 2 km väster om samhället. Förskjutningen av samhället i förhållande till kyrkan hör till att Bor historisk varit en knutpunkt kring viktiga kommunikationsleder. Detta visas bland annat genom att här

funnits flera gästgiverier kring genomfartsleden. Det finns även här bevarade sekelskiftesvillor.

Forsheda har växt fram kring Storån och består i två huvudsakliga delar. Den äldre sockenkärnan kring kyrkan söder om järnvägen samt järnvägs- och industrisamhället norr därom. Forsheda har flera kulturhistoriskt intressanta industrimiljöer som även har en koppling till tidstypisk egnahemsbebyggelse.

Bredaryd/Lanna har som industriorter i nära koppling till varandra haft sin stora tillväxt under 1900-talet och verksamhetsgraden är mycket stor i förhållande till orternas storlek. Bredaryds högt belägna kyrka ersatte under 1800-talet den tidigare medeltida kyrkan och det är kring kyrkplatsen och järnvägen samhället har centerats. Lanna var fram till år 1900 ren jordbruksbygd som utvecklats till en växande industriort.

Till landsbygd med landsbygdsorter hör **Nydala, Ohs, Gällaryd, Fryele, Hånger, Dannäs, Torskinge**, övrig landsbygd med enskilda hus, sammanhållen bebyggelse och byar. Inom denna kategori bor ca 8000 av kommunens invånare. Landsbygden är glest befolkad med huvuddelen lokaliserad kring sjöar och vattendrag. Det karaktäristiska är dels det småbrutna skogslandskapet med inslag av mindre öppna bebodda områden, och dels den större sammanhängande jordbruksmarken och till dem tillhörande bebyggelse. I jordbruk- och betesmarken återfinns bebyggelsen med en lång kontinuitet med bevarad äldre agrar bebyggelse som karakteriseras av exempelvis radbyar och skiftesgårdar samt herrgårds- och säterimiljöer. I kommunen finns också goda exempel på klungbyar (Vissö) med bevarade ekonomi- och mangårdsbyggnader. Den stora andelen småhus på landsbygden har dock tillkommit under 1900-talet.

Bebyggelsestrukturen i landsbygdsorterna kännetecknas med undantag från Ohs som kyrkbyar. Ohs har sin huvudsakliga tillväxt kring bruksverksamheten och byggde sin kyrka så sent som år 1930. Kring kyrkorna finns bebyggelse som minner om byns betydelse som centralplats såsom, lanthandel, skola, sockenstuga och liknande byggnader. Den centrala bostadsbebyggelsen består i småhus. I orternas utkanter övergår sedan bebyggelsen till landsbygd, ofta med djurhållning och jordbruk i nära anslutning och såväl med mindre som större lantbruksenheter.

Några orter har också aktiva verksamheter såsom sågverk, bruksmuseum, industri, skola och barnomsorg samt café och liknande småföretagande. Det sistnämnda oftast i anslutning till bostaden.

Det senaste årtiondet har ca 60 procent (ca 210 stycken) av de nybyggda småhusen uppförts på landsbygden. Den största andelen uppförs sjö- och tätortsnära och inom ca 15 km från Värnamo stad. Bebyggelseutvecklingen har till stor del följt rådande ideal över tid vilket har bildat den stora variation av hustyper vi ser idag.

8.2 Offentlig service

Läs om kommunens ställningstaganden kring offentlig service i planeringsstrategierna, Med fokus på skola & utbildning sid 36 och Omsorgsfull, trygg & hälsosam kommun sid 38.

I Värnamo kommun finns fyra **vårdcentraler** och 3 stycken filialer. Avonova apladalalen vårdcentral i Värnamo med filial i Forsheda, Rydaholms vårdcentral, Vråens vårdcentral, Västers vårdcentral och två filialer i Forsheda och Bredaryd.

Värnamo kommuns mål är att alla så länge som möjligt ska kunna bo kvar i sitt hem. **Särskilt boende** kan bli aktuellt när omvårdnad i eget boende, med insatser som hjälp i hemmet, inte längre anses tillräckligt. I Värnamo kommun finns särskilda boenden i centralorten och i de större tätorterna. Alla drivs i kommunal regi. Särskilt boende är ett samlingsnamn på olika boendeformer anpassade för personer som har stort omsorgsbehov, till exempel äldre, demenssjuka, personer med en utvecklingsstörning eller psykiskt funktionsnedsättning eller personer med behov av tillfällig hjälp.

I Värnamo stad finns fem stycken **äldreboenden**. Det finns även äldreboenden i Rydaholm, Forsheda och Bredaryd. Utöver äldreboenden finns demensboende, grupp- och servicebostäder samt korttidsvistelse. Dessa finns fördelade i ovan nämnda tätorter samt en servicebostad i Horda.

Värnamo sjukhus är ett akutsjukhus beläget i sydvästra delen av Värnamo stad. Sjukhuset är ett länsdelssjukhus i Jönköpings läns landsting. Runt 85 000 personer bor i sjukhusets upptagningsområde. Det består av kommunerna Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo. Värnamo sjukhus har en så kallad länsverksamhet inom njursjukvård. Det innebär att alla

personer som får njursten och bor någonstans i Jönköpings län tas emot och behandlas på Värnamo sjukhus. Värnamo sjukhus är ett utbildningssjukhus vilket innebär att varje termin tas praktikanter emot i form av studenter och elever som utbildar sig till olika vårdyrken.

8.3 Skolor (för-, grund-, gymnasie- och övrig utbildning)

Förskola är en egen skolform med egen läroplan för barn mellan 1-5 år, den regleras av skollagen och arbetar utifrån en egen läroplan. Förkoleklassen är en egen skolform för barn som fyller 6 år, den regleras av skollagen och arbetar utifrån den läroplan som även gäller för grundskolan. Grundskolan omfattar årskurs 1-9, barn/elever i åldern 7-16 år. Fritidshem kompletterar utbildningen och erbjuder de barn i åldern 6-13 år som har omsorgsbehov, en möjlighet till lärande, rekreation och en meningsfull fritid.

I Värnamo kommun förekommer det kommunala, självständiga entreprenader och privata förskolor. Utöver i Värnamo stad och de större tätorterna Rydaholm, Bor, Forsheda och Bredaryd förekommer förskolor i tätorterna, Lanna, Fryele, Gällaryd, Horda, Hånger, Kärda, Tännö och Åminne.

I Värnamo kommun finns 19 **grundskolor** och en grundsärskola som är spridda geografiskt över hela kommunen. Det finns 6 stycken grundskolor i Värnamo stad och i varje större tätort. I hög grad relativt andra kommuner har även många av de mindre landsbygdssorterna i kommunen en grundskola, i översiktsplanen kallade landsbygdsskola. I Tännö, Kärda, Hånger, Horda Gällaryd samt Fryele finns landsbygdsskolor. Utöver i Värnamo stad finns högstadieskolor även i Bor och i Forsheda.

Värnamo kommunens gymnasieutbildningar finns på Finnvedens **gymnasium**. Här studerar närmare 1 200 elever både från Värnamo kommun men även från grannkommunerna. Det finns sex olika högskoleförberedande program och yrkesprogram där teori varvas med praktik ute på företag.

I gummifabrikens lokaler bedriver **Campus Värnamo** sin

Läs om kommunens ställningstaganden kring offentlig service i planeringsstrategierna, Med fokus på skola & utbildning sid 36 och Omsorgsfull, trygg & hälsosam kommun sid 38

verksamhet. Utbildningarna som erbjuds här är på högskole- eller yrkeshögskolenivå. År 2017 gick 350 studenter de 9 utbildningar som erbjuds med ambitionen om att det i framtiden både ska bli fler studenter och fler utbildningar. Alla kurser och utbildningar som finns styrs av efterfrågan och bygger på nära samverkan mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor.

I Värnamo finns även en **folkhögskola**. Värnamo folkhögskola erbjuder kurser på grundskole-, gymnasie- och eftergymnasial nivå. Folkhögskolan har plats för cirka 200 studenter på fem olika kurser.

8.4 Kulturmiljöer

Kulturmiljöernas värden i kommunen har en stor spännvidd. Värnamo ligger i en gammal kulturbygd som är rik på fornlämningar, värdefulla odlingslandskap och kulturhistoriskt intressanta bebyggelsemiljöer.

Värnamo kommun har en kulturmiljöinventering från 2000, Värt att värna. Kommunen tar för närvarande fram en Kulturmiljöplan och intentionen är att inventeringen kommer att biläggas planen. Kommunens landskapskaraktärisering som kortfattat finns beskrivet i detta underlags kapitel 2 Utgångspunkter och Möjlighet, 2.8 Värnamos delar, kan med fördel användas som ett underlag vid planering och lovgivande utifrån kulturmiljöperspektiv.

Det finns ett 12 områden av **riksintresse för kulturmiljö-vård** i kommunen. Det är riksantikvarieämbetet (RAÄ) som avgör vilka områden som är av riksintresse. Finnvedens folkland, Hindsen och Källunda-Åminne samt Rydaholm är de riksintressen som berör stora ytor i kommunen. Getaryggarna är ett långsträckt intresse, en gammal väg med tillhörande bebyggelse. Se kapitel Riksintressen för beskrivning av respektive riksintresse.

Fornlämningar har ett starkt kulturhistoriskt skydd i svensk lag sedan 1600-talet. Fornlämningar definieras som lämningar efter människors verksamhet under forna tider som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt

Läs om kommunens ställnings-taganden kring kulturmiljöer i planeringsstrategin, Bevara & utveckla kulturmiljön sid 32.

övergivna. Det är förbjudet enligt lag att utan tillstånd ändra eller skada en fornlämning. Länsstyrelsen beslutar om möjligheten att göra ingrepp i fornlämningar efter arkeologisk undersökning och dokumentation. Ett fornminnesregister har kontinuerligt förts av Riksantikvarieämbetet, där nya fornlämningar registrerats. Registret används av kommunen som planeringsunderlag.

Det finns tre **byggnadsminnen** utpekade enligt kulturminneslagen i kommunen. Hörle herrgård, Eds herrgård och Moens gård är byggnader med synnerligen kulturhistoriskt värde.

Regionalt kulturminnesvårdsprogram, är bland annat en kommunvis inventering av kulturmiljöer av regional betydelse framtagen av länsstyrelsen i Jönköpings län 2001. Kulturhistoriska industrimiljöer i Jönköpings län är ett annat planeringsunderlag för bland annat kommunerna i länet utgivet av länsstyrelsen i Jönköping, 1998.

8.5 Övrig kulturell bebyggelse

Gummifabriken har flera olika funktioner och en av dessa är som kommunens kulturhus och biograf. Vandalorum som ligger strax sydost om Värnamo stad är ett museum för regional, nationell och internationell samtidskonst och design.

I Värnamo stad finns Stadsbiblioteket som är förlagt till Gummifabriken och biblioteket på Vrån. I kommunen finns även bibliotek i Bor, Bredaryd, Forsheda och Rydaholm. Utöver dessa finns det även ett mobilt bibliotek, bokbussen som kör enligt en turlista runt till olika orter i kommunen.

8.6 Regleringar

I huvudsak är alla större och mindre tätorter och landsbygdsorter detaljplanelagda med många **detaljplaner (DP)** i olika omfattning och ålder. Det finns tre mindre orter i kommunen som inte är detaljplanelagda, Fryele, Gällaryd och Ohs. Detaljplanelagd mark förekommer även på landsbygden och då främst i samband med större sjöar och med bostad- eller fritidshusbebyggelse som ändamål. Sådana detaljplaner förekommer invid Ruskens östra strand, Hindsens östra strand, Hindsekind, Furens östra strand Lagmansryd, utefter Vidösterns stränder samt invid Annebergs-sjön.

För Värnamo stad förekommer i centrala lägen en äldre stadsplan från 1924, gamla 3:an. På grund av planens strategiska läge föreligger det ett stort behov att se över den.

Områdesbestämmelser (OB) föreligger för Kulturmiljövårdsriksintresset för Hindsen, planen berör ett större område nordväst om sjön Hindsen, uppdelat i två och reglerar framför allt ny bebyggelse. Det finns även områdesbestämmelser för området, Stomsjö deponi och motorsportbanan, söder om 27:an och strax sydväst om Värnamo stad.

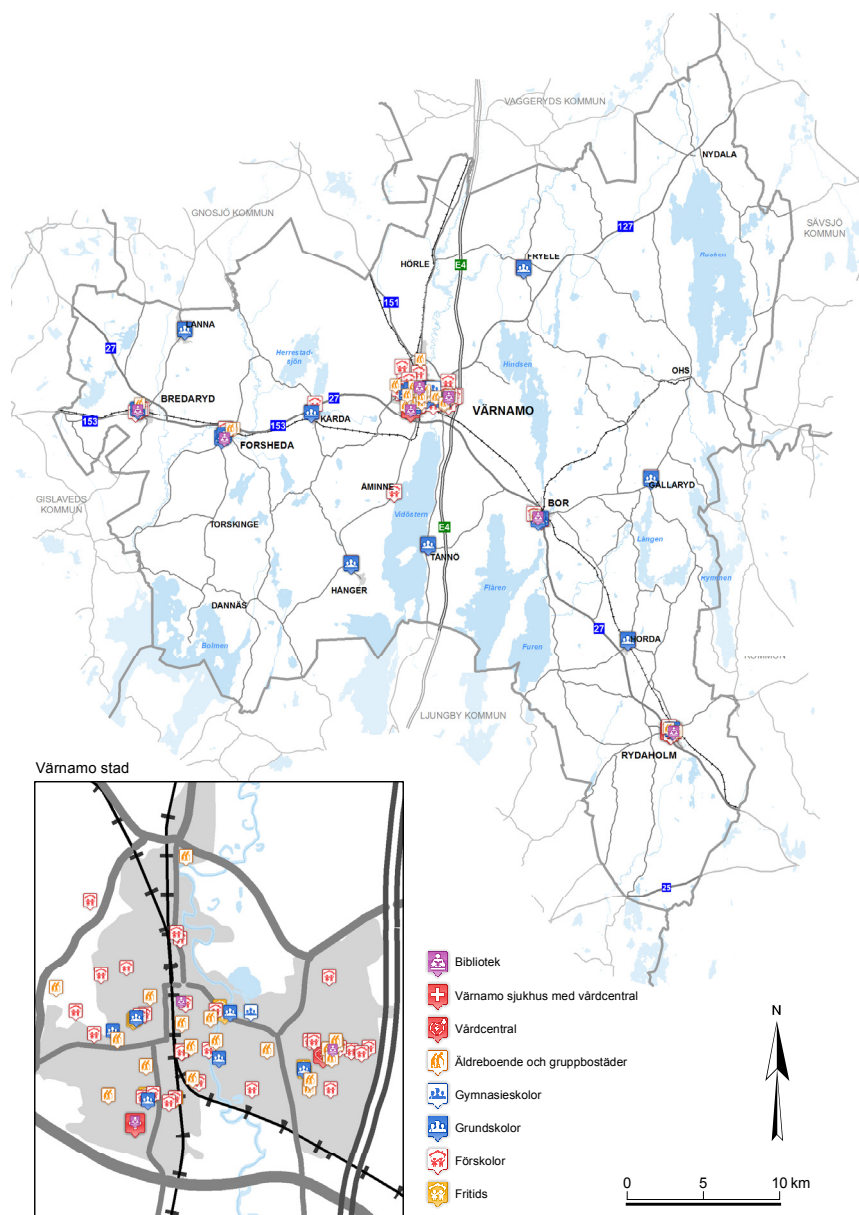
Fördjupade översiktsplaner (FÖP) antagna i kommunfullmäktige efter 1970 finns för Värnamo, Bor, Bredaryd, Forsheda, Horda, Hånger, Lanna, Nydala och Ohs. För Rydaholm saknas idag gällande FÖP. För de större tätorter, Rydaholm med Horda, Bor och Bredaryd med Lanna har samråds- och i vissa fall utställningshandlingar tagits fram under åren mellan 2000-2012 men planprocessen har avstannat och dessa är inte antagna.

För Rydaholm och flera mindre orter har koncept för fördjupning av översiktsplanen och områdesplaner upprättats men inga är antagna i kommunfullmäktige. För tätorterna Forsheda och Lanna föreligger det mer moderna fördjupningar antagna i kommunfullmäktige, från 2009 för Forsheda och för Lanna från 2000. Den fördjupade översiktsplanen för Värnamo stad är ifrån 2006 och det föreligger stora behov av att aktualisera den bland annat på grund av det rådande bebyggelsetrycket och då staden i många delar har ”växt ur” planen.

I förarbetena till plan- och bygglagen framgår det att vid en bedömning av vad som ingår i begreppet **sammanhållen bebyggelse** måste hänsyn tas till flera faktorer, t ex antal hus, deras storlek, användning och gruppering, miljöns kulturhistoriska värde samt måste brand- och säkerhetsrisker vägas in. Möjligheten till befrielse från bygglov är något begränsad inom sammanhållen bebyggelse där grannintressen eller allmänna intressen kan behöva beaktas.

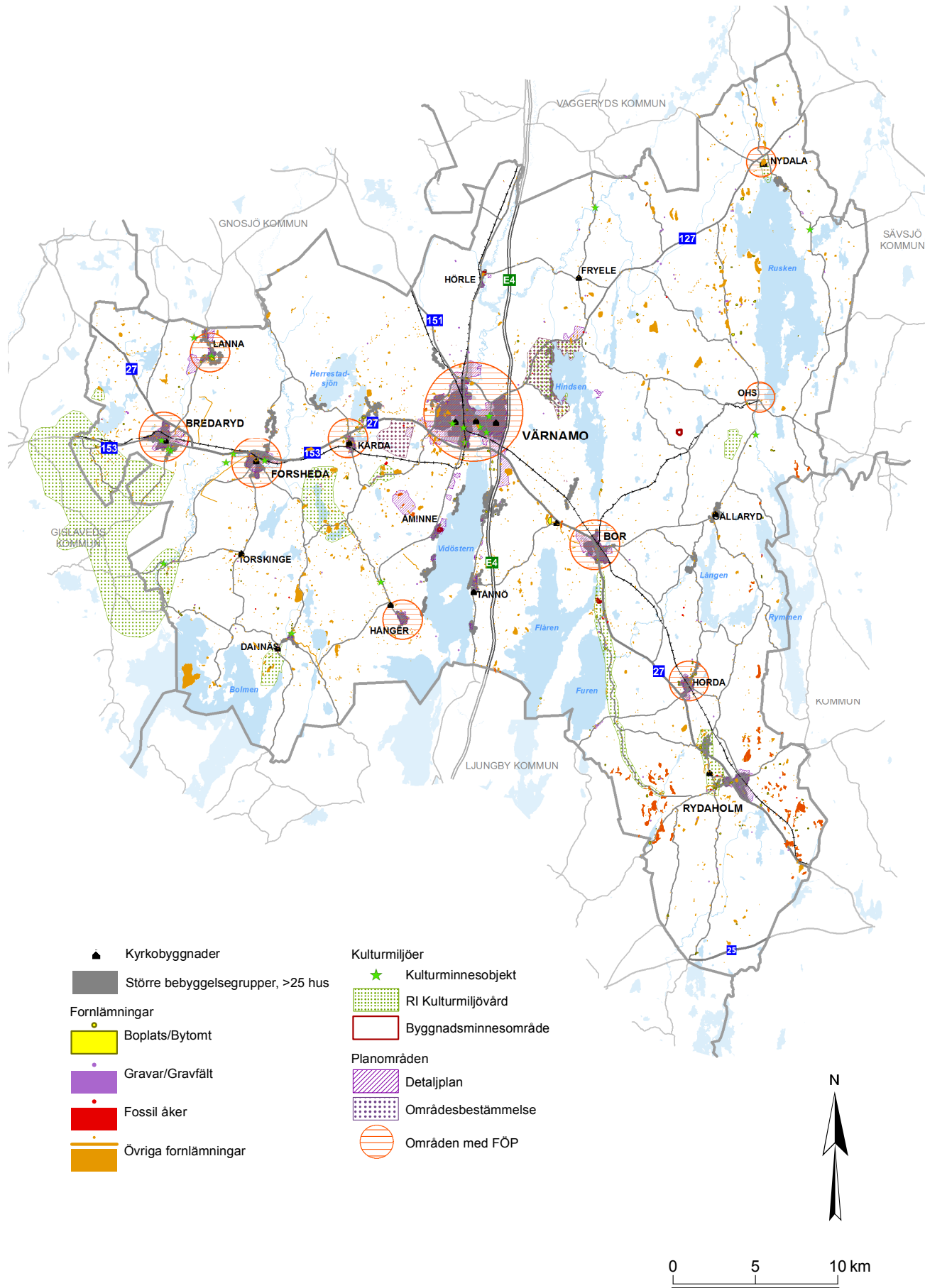
Tillämplig av sammanhållen bebyggelse är en tolkningsfråga. I Jönköping har tolkning av sammanhållen bebyggelse gjorts av en kommunövergripande grupp. Sammanhållen bebyggelse utgörs i regel av 10-20 hus, men även områden med minst tre hus på två tomter kan utgöra en sammanhållen bebyggelse.

Värnamo kommuns tolkning är att bygglovsplikt inom sammanhållen bebyggelse ska tillämpas vid generellt 10 bostadshus eller flera, samt att inom sammanhållen bebyggelse, som omfattas av färre bostadshus, där det finns förhöjd brand- och säkerhetsrisk samt allmänna intressen som hänsyn till landskapsbilden eller omgivande miljön (kulturhistoriskt värdefulla miljöer etcetera), kan bygglovsplikt inträda utifrån dess omfattning och art.

Kartan visar läget av offentlig service i kommunen.

Karta: Kulturmiljöer, fornlämningar & regleringar

9. Kommunikation

Läs om kommunens ställningstaganden kring kollektivtrafik i planeringsstrategin, Ett balanserat trafiksystem sid 57.

9.1 Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken inom Värnamo kommun utgörs av ett system av tåg- och busstrafik. För den regionala kollektivtrafiken ansvarar Jönköpings Länstrafik AB (JLT). Länets kommuner och Region Jönköping är ägare till länstrafikbolaget och samverkar med bolaget vid planering av trafiken.

Utöver tåglinjer, regionalbussar, snabb-bussar, stadsbussar erbjuder även JLT så kallad anropstyrd trafik, närtrafik. Om du bor på landsbygden utanför en tätort och har längre än 1 km till närmaste hållplats för linjetrafik kan man vara berättigad att nyttja närtrafik för vissa resor.

De mest trafikerade regionala busslinjerna är, R 201 Gislaved-Värnamo och R 202 Gislaved-Gnosjö-Värnamo. R 133 trafikerar linjen mellan Jönköping och Värnamo och R 273 Värnamo Ljungby. Dessa två sträckor trafikeras även av snabb-buss, R 873 till Ljungby och R 520 till Jönköping. R 270 trafikerar linjen mellan Värnamo och Rydaholm.

Vissa av busslinjerna, har låg kostnadstäckning på grund av ett litet underlag och har av lönsamhetsskäl ifrågasatts under lång tid. Busslinjen till Ohs har lagts ner men även R 275 Värnamo-Dannäs är nedläggningshotad av denna anledning.

Kommunen trafikerar av tre olika tåglinjer; Jönköping-Värnamo-Växjö, Nässjö-Värnamo-Halmstad, och Göteborg-Kalmar och Karlskrona (Kust- till kustbanan). SJ AB trafikerar Göteborg-Kalmar och Karlskrona. På linjens sträcka mellan Värnamo-Växjö tillkommer även tågtrafik för JLT. Regionaltrafik och länstrafikbolagen, däribland JLT trafikerar sträckorna Jönköping-Värnamo(Vaggerydsbanan) som är en del av linjen Jönköping-Värnamo-Växjö och Nässjö-Värnamo-Halmstad. Regionaltrafiken som trafikerar dessa linjer ingår i de så kallade Krösatågen.

Läs om kommunens ställningstaganden kring gång och cykeltrafik i planeringsstrategin, Ett balanserat transportsystem sid 57.

9.2 Cykel- och gångväg

Rydaholm, Bor, Värnamo, Bredaryd, Lanna, Kärda och Forsheda har i större och mindre utsträckning utbyggda cykel- och gångvägar. Utanför tätorterna är utbyggnadsgraden liten. Det finns idag utbyggd cykelväg till Tännö och i stora delar till Åminne

och Hånger.

Jönköping Region har för ambition att lyfta cykelvägsfrågan genom att ta fram en regional cykelplan som ska ligga till grund för kommande investeringar i den regionala transportplanen. Inför det arbetet har regionen låtit ta fram ett underlag som beskriver nuläget samt lämpliga vägsträckor där investeringar i infrastruktur kan ge största möjliga nytta, Underlag till Cykelplan Region Jönköping. I underlaget pekas sträckor i regionen med potential för cykelväg utmed statligt vägnät ut. För Värnamo kommuns del är sträckorna Värnamo-Hörle, Värnamo-Bor, Värnamo Forsheda och Forsheda-Bredaryd utpekade.

9.3 Järnväg

I Värnamo möts tre järnvägslinjer, två länstrafikjärnvägar som bland annat förbinder Värnamo med Jönköping, Halmstad och Nässjö, och en stomnätsjärnväg som förbinder Värnamo med Göteborg i väster och Karlskrona och Kalmar i öster. Den sistnämnda är en viktig matar bana för södra stambanan och i knutpunkten Alvesta når Värnamo den norr- och södergående tågtrafiken på stambanan. Därav är kommunens järnvägsförbindelse till grannkommunen Alvesta av stor betydelse.

Trafikverket är mycket restriktiv när det gäller ny exploatering intill järnvägar. Ett generellt byggnadsfri zon på 30 meter från spårmitte gäller. För byggnation och ytor där människor vistas tillfälligt (exempelvis parkering, garage, park eller grönområde) kan ett avstånd på 15 meter från spårmitte godtas.

Det är enbart kust- till kustbanan som idag trafikeras med transporter av farligt gods.

De järnvägar som går genom kommunen är följande:

Läs om kommunens ställningstaganden kring järnväg i planeringsstrategin, Utveckla noder och stråk sid 66.

Järnväg	Sträcka	Stop i kommunen	Övrigt
Länsjärnväg	Halmstad-Nässjö (HNJ)	Värnamo, Forsheda och Bredaryd	-
Länsjärnväg	Värnamo-Jönköping (Vaggerydsbanan)	Värnamo	Riksintresse
Stomnätsjärnväg	Göteborg-Kalmar/Karlskrona (Kust till kustbanan)	Rydaholm, Bor, Rörstorp och Värnamo station	Riksintresse, enkelspår, elektrifierat. Farligt gods.

I Regional transportplan, Jönköpings län 2014-2025 redogörs sammanfattande beskrivningar av de åtgärder som berör länet. Åtgärder finns omnämnda för banan mellan Jönköping och Värnamo vilka ska leda till minskad restid och ökad trafikförutsättning. Bland annat en hastighetshöjning till 140 km/h mellan Vaggeryd och Värnamo.

Sveriges första höghastighetsjärnväg ska gå från Stockholm till Göteborg, två timmar och från Stockholm till Malmö på två och en halv timme är målet. Den nya järnvägen är viktig för de tre storstäderna, men den kommer också att leda till ökat bostadsbyggande och tillväxt i många kommuner längs sträckningarna där Värnamo kommun är en av de berörda kommunerna. Sverigeförhandlingen har regeringens uppdrag att möjliggöra ett snabbt genomförande av projektet och att ta fram förslag till principer för finansiering, en utbyggnadsstrategi samt hitta lösningar för spår och stationer. Sverigeförhandlingens uppdrag ska vara slutfört och redovisat vid utgången av år 2017. I Sverigeförhandlingen har Värnamo avtalat om en perifert stationsläge öster om staden samt om en utbyggnad av 1770 bostäder fram till 2035.

Trafikverket har i uppdrag av regeringen att planera för utbyggnad av höghastighetsjärnväg på sträckorna, Stockholm–Göteborg och Stockholm–Malmö. För sträckorna har två åtgärdsvalsstudier (ÅVS) gjorts i enlighet med Sverigeförhandlingens utpekade stationsorter. Trafikverket genomför för närvarande en ÅVS gällande den för Värnamo aktuella sträckan och denna förväntas att bli klar under 2018. Om regering och riksdag fattar beslut om att gå vidare med hela eller delar av höghastighetsjärnvägen i, Nationell plan för transportsystemet 2018-2029, så startar Trafikverkets arbete med järnvägsplaner. I remissen för den nationella planen så är inte delsträckan mellan Jönköping–Hässleholm prioriterad och med den finansieringsmodellen och den utbyggnadsordning man föreslår kan det komma att dröja många år innan höghastighetsbanan byggs ut för den för Värnamos del avgörande sträckan.

9.4. Väg

Beroende på väghållaransvaret indelas vägarna i allmänna och enskilda vägar. För de allmänna är det staten och i vissa fall kommunen som är väghållare. Väghållare för enskilda vägar kan vara kommunen, vägföreningar/vägsamfälligheter eller fastighetsägare. Gatunätet i Värnamo stad ansvarar kommunen för medan i övriga tätorter i kommunen ansvarar olika vägföreningar.

Viktiga vägar för kommunen är:

Vägnamn	Sträcka	Byggnadsförbud	Primär väg farligt gods	Riksintresse	Funktionellt prioriterat vägnät	Övrigt
Europaväg 4 (E4)	Malmö-Stockholm	Utökat 50 m	Ja	Ja	Ja	
Riksväg 25	Halmstad-Kalmar	30 m	Ja	Ja	Ja	Berör endast i liten utsträckning kommunen
Riksväg 27	Karlskrona-Göteborg	30 m, på delar av sträckan bl a förbi Värnamo stad, utökat till 50m	Ja	Ja	Ja	Tangerar eller har sin sträckning genom de flesta större tätorter i kommunen. Förbifart Bor. Väg omfattas av Trans SEB, internationellt samarbete kring kommunikation.
Väg 127	Värnamo-Sävsjö	30 m	Ja	Ja	Ja	
Väg 151	Värnamo-Gnosjö	30 m			Ja	
Väg 152	Bredaryd-Skillingaryd	12 m			Ja	
Väg 153	Bredaryd - Smålandsstenar	30 m	Ja		Ja	
Väg 846	Värnamo-Jönköping	12 m			Ja	

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att uppföra byggnader, göra tillbyggnader eller utföra andra anläggningar/åtgärder som kan inverka menligt på trafiksäkerheten inom ett givet avstånd från vägområdet, enligt väglagen §47. Generellt förbudsområde är 12 meter. Länsstyrelsen kan, om det är nödvändigt med hänsyn till trafiksäkerheten, föreskriva att avståndet ökas, dock högst till 50 meter. För rådande avstånd rörande Värnamo kommun se tabell ovan.

Riksväg 27 sträcker sig mellan hamnstäderna Karlskrona och Göteborg och är ett viktigt transportstråk som knyter samman de sydöstra och västra

Läs om kommunens ställningstaganden kring vägar i planeringsstrategin, Utveckla noder och stråk sid 66.

delarna av Sverige. Arbetspendlingen är omfattande, mellan Värnamo och omgivande tätorter och ett ökande pendlingsutbyte med Växjö. Vägen passerar genom Bors samhälle och förbi Voxtorps kyrka vilket medför störningar i boendemiljön, en barriär för tätorten. I Regional transportplan, Jönköpings län 2014-2025 ingår förbifart Bor och 147 miljoner har avsatts för åtgärden, vidare nämns i planen att man under planperioden får svårt att både inrymma återbetalning av förskotteringen av väg 151 samt ett färdigställande av riksväg 27 förbi Bor under planperioden. Under perioden 2017-2019 kommer Trafikverket att upprätta en vägplan för väg 27 förbi Bor. Syftet med vägplanen är att planera vägens utformning med de försiktighets- och skyddsåtgärder som behövs med hänsyn till vägens påverkan på omgivningen. Planen planeras att fastställas under 2019. Förbifarten planeras väster om Bor och öster om Voxtorps kyrka.

9.5. Flygtrafik

Höga objekt kan påverka flygsäkerhet och tillgänglighet kring flygplatser men även påverka navigationsanläggningar för luftfarten i områden långt från flygplatsen. Innan ett högt objekt uppförs ska alla berörda inom luftfarten ges möjlighet att yttra sig. Detta gäller för både fasta objekt såsom byggnader, master, vindkraftverk och tillfälliga föremål, till exempel byggnadskranar. Som högt objekt räknas föremål som är 20 meter eller högre.

Det som kan komma att ha synpunkter på ett högt objekt i relation till luftfart är för Värnamo kommuns del Luftfartsverket (LFV), Trafikverket och Försvarsmakten. Värnamo kommun är dessutom berörd av MSA-ytorna för Växjö och Jönköpings flygplatser varvid dessa även ska höras vid planering av höga byggnader eller anläggningar. I de fall det förekommer behov av flyghinderanalys ska en sådan genomföras och skickas till berörda flygplaster.

9.6. Tele- och datakommunikation

I framtiden kommer många av våra välfärdstjänster att vara beroende av den digitala infrastrukturen. Till exempel kommer sannolikt en stor del av vården att ges på distans. Regeringen har 2016, formulerat en bredbandsstrategi, Sverige helt

Läs om kommunens ställningstaganden kring tele- och datakommunikation i planeringsstrategin, Kapacitetsstark, tillförlitlig och väl utbyggd kommunikation sid 55.

uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi, som handlar om tillgång till bredband både i och utanför hemmet och arbetet, för alla.

I regeringens nya bredbandsstrategi finns tydliga mål för alla medborgare och företag i Sverige. De viktigaste målen i strategin är följande:

- År 2020 bör 95 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.
- År 2023 bör hela Sverige ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet.
- År 2025 bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband.

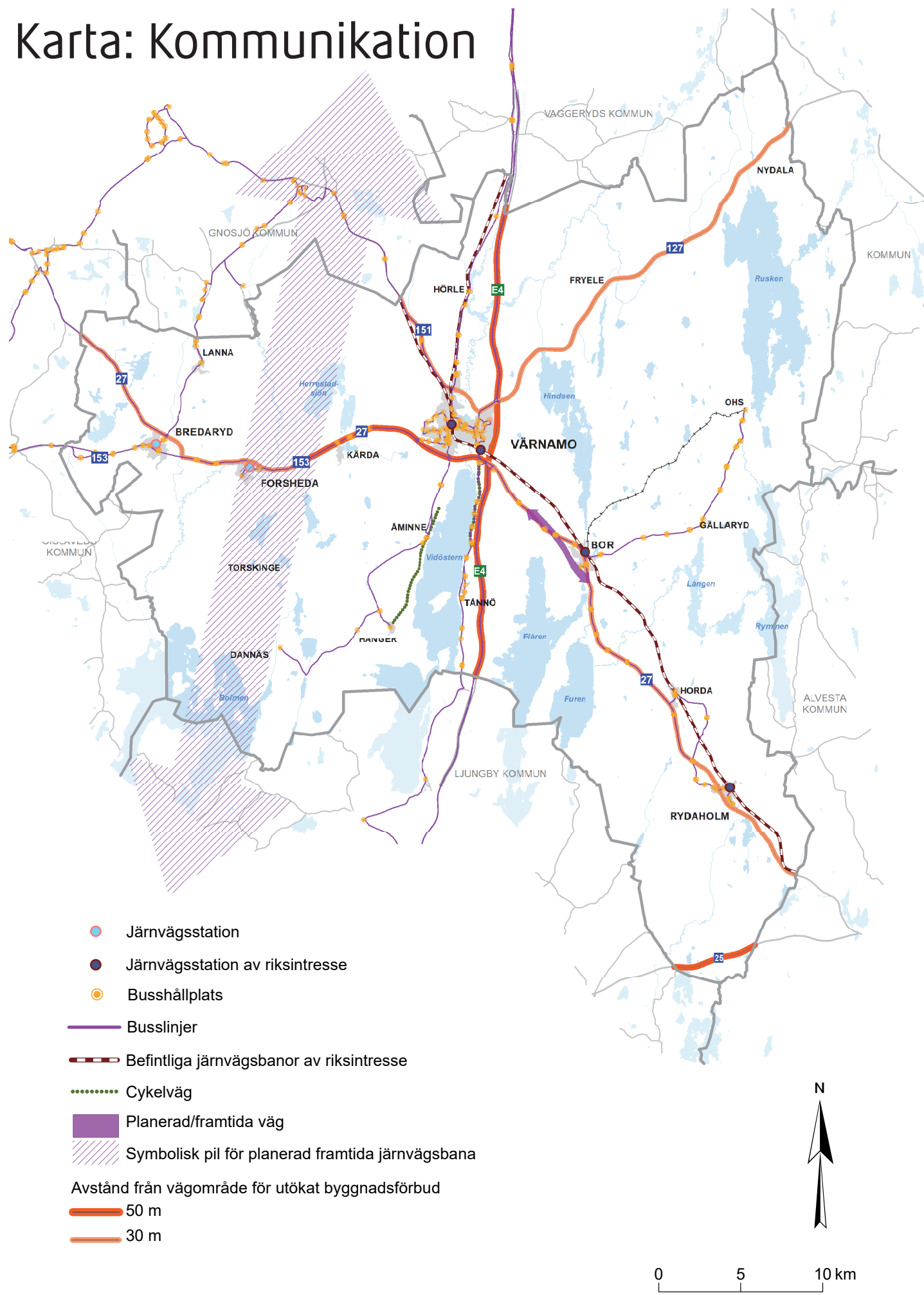
Tele- och datakommunikation tillhandahålls främst av privata företag. Elektroniska kommunikationer (bredband) är samtidigt ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen. Tillgången till elektroniska kommunikationstjänster blir allt viktigare och är en förutsättning för delaktighet i samhället och den digitala infrastrukturen är lika viktig för samhällets utveckling som övrig infrastruktur. För de personer eller företag som finns på landsbygderna är tillgången till fiber minst lika viktig som i tätorterna. Att ha tillgång till bredband som är snabbt och pålitligt är således oundgängligt för landsbygdernas utveckling och attraktivitet.

Tele- och datakommunikation genom fiber i Värnamo kommun tillhandahålls främst av det kommunägda bolaget Värnamo energi AB. Värnamo energi AB fibernät ägs av bolaget vilket gör att kommunen har god kontroll över nätet. Det finns även andra privata fibernätsägare såsom Telenor, Telia och IP-only, verksamma i kommunen men dessa förser främst några specifika och egna anläggningar.

För den mobila bredbandstäckningen, 3G och 4G i kommunen svarar ungefär 9 olika operatörer. Telia Sonera AB har aviserat att kopparnätet på landsbygden ska läggas ned. Den fasta telefonin försvinner och därmed även bredbandsanslutning via ADSL. Utbyggnaden av 4G-näten har gått snabbt och i dag kan nästan alla i Sverige få bredband via 4G-näten. Det finns dock platser där det är särskilt viktigt med mobilitet men där täckningen i dag är bristfällig i kommunen.

Utbyggnaden av fibernätet har kommit långt i Värnamo kommun relativt andra likvärdiga kommuner. I Post och Telestyrelsens, PTS senaste mätning 2017-03-20 når fiberutbyggnaden i kommunen 84,2 % av alla hushåll och arbetsställen, för tätorterna är utbyggnadsgraden cirka 91% och cirka 46% utanför tätort samt för småorter.

Karta: Kommunikation

10. Riksintressen

Mark- och vattenområden som är av nationell betydelse kan pekas ut som riksintresse. Områden som är av riksintresse ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada deras värden eller försvåra möjligheterna att använda områdena för avsett ändamål. Hushållningsbestämmelserna samt riksintresseanspråken ska tillämpas vid tillståndsprövning enligt miljöbalken. Även vid prövning i mål och ärenden enligt andra lagar som plan- och bygglagen ska hushållningsbestämmelserna tillämpas. De avgränsningar och värdebeskrivningar som har tagits fram inför detta beslut ska vara till stöd vid dessa prövningar.

Hushållningsbestämmelser har emellertid direkt verkan enbart vid prövning av exploateringsföretag, som innebär en ändrad markanvändning. Vid fortsatt markanvändning av hittillsvarande slag har bestämmelserna endast en rådgivande funktion. Miljöbalkens 1 kapitel anger i vilka fall hushållningsbestämmelserna är tillämpliga. I en del fall räcker varken dessa bestämmelser eller andra generella regler (till exempel riktlinjer i kommunala översiktsplaner) för att tillgodose skyddsbehovet i ett område som förklarats vara av riksintresse. I sådana fall kan det bli aktuellt att skydda området med stöd av miljöbalkens kapitel 7, det vill säga att avsätta området som exempelvis naturreservat.

Naturvårdsverkets kartverktyg skyddad natur redogör för vilka riksintressen, natura 2000 områden och naturreservat med mera som berör Värnamo kommun.

Läs om kommunens ställningstaganden kring riksintressen för kulturmiljövård i planeringsstrategin, Bevara & utveckla kulturmiljön sid 32.

10.1 Riksintresse för kulturmiljövård

Kulturmiljöer som bedöms innehålla specifika, nationellt, värdefulla värden regleras av miljöbalken som riksintresse för kulturmiljövården. Enligt miljöbalken har riksintressen företräde framför lokala och allmänna intressen i den fysiska planeringen, vilket bl. a innebär att ett riksintresses värden eller betydelser inte påtagligt får skadas eller förändras. De flesta riksintressen har även kulturvärden av flera kategorier, ex. fornlämningar, kulturlämningar, äldre byggnader och kulturlandskap.

Riksantikvarieämbetet har ansvaret för att besluta om områden av riksintresse för kulturmiljövården och följande 12 områden i kommunen har bedömts vara av riksintresse.

1. Dannäs, värdebeskrivning: Herrgårdsmiljö kring Dannäs säteri och sockencentrum med Bolmenbygdens äldsta kyrka samt fornlämningar som tyder på en kontinuitet av bebyggelse sedan yngre järnåldern.

2. Finnvedens folkland, värdebeskrivning: Centralbygd och kärnområde i ett småländskt folkland med en tingsplats. Öppet odlingslandskap med påtaglig koncentration av fornlämningar, stenåldersboplatser (länets tätaste förekomst), högggravfält och enstaka större högar. Ortnamn tyder på en centralortsfunktion. Byar med välbevarade 1800-talsbebyggelser samt ett tidigare säterier med medeltida anor.

3. Getaryggarna, värdebeskrivning: Kommunikationsmiljö, vägsträckning på s.k. getryggås med fornlämningar och byar. Getryggås med rester av skilda tiders vägsträckningar, omgivande odlingslandskap samt byarna Slättöbrohult och Botilsbo med 1800-talsbebyggelse.

4. Hindsen, värdebeskrivning: Herrgårdslandskap med koncentration av fornlämningar kring sjön Hindsen. Öppen odlingsmark med skilda fornlämningstyper från bronsålder och järnålder. Herrgårdarna Hindskind och Närbyholm med bebyggelse från 1700- och 1800-talet.

5. Källunda – Åminne, värdebeskrivning: Herrgårdslandskap kring Källundasjön med fornlämningar, gårdar av medeltida ursprung samt lämningar efter Åminne bruk från 1800-talet. Området karaktäriseras av odlingslandskapet kring gårdarna Schdingsnäs, Åminne, Hökhult och Källunda med omgivande ekbevuxta hagmarker och bokskogar samt flera områden med fossil åkermark.

6. Nya Åminne, värdebeskrivning: Bruksmiljö, järnbruk baserat på sjömalm från den närbelägna sjön Vidöstern med behållen karaktär från 1900-talets början då anläggningen uppfördes. Länets enda helt bevarade masugn med tidstypiska gjuteribyggnader av tegel. Våghus, samtida bebyggelse av kollada av trä samt disponentsvillan ingår bruksmiljön.

7. Nydala kloster, värdebeskrivning: Unik klostermiljö, ruinerna efter Sveriges (jämte Alvastra) äldsta cisterciens kloster med ursprung från 1110-talet. Nydala kloster är unikt eftersom det anlades fullständigt enligt ordensstiftelsens intention i ett

område avskilt från bebyggda trakter. Ruiner efter konventsbyggnader, kyrkstall, kapell och två stenhus från medeltiden. Nydala herrgård, med huvudbyggnad från 1790, skapades ur delar av klostergodset.

8. Nästa – Kärda, värdebeskrivning: Fornlämningsmiljö, koncentration av fornlämningar från bronsålder och järnålder vilket manifesterar Kärda som länets högrikaste socken samt en koncentration med 1800-tals bebyggelse. Fornlämningsbygd mellan Nästasjön sjön Gunnen med flera höggravar från järnåldern, bronsåldersrösen och stenåldersbosättningar. Kyrkomiljö med kyrka, prästgård, skolor och tiondebod från 1800-talet, kyrkstall och sockenstuga från år 1900.

9. Rydaholm, värdebeskrivning: Centralort i tioräddars lagsaga med ett på lämningar efter skilda tiders brukningsmetoder rikt odlingslandskap. 1700-talskyrka med bland annat märkligt medeltida försvarstorn från 1100-talet och en medeltida vapensynplats ”Stora hålan” samt fornlämningar. I området finns gårdstomter, halvågar, odlingsrösen, terrasserings och fossila åkrar på olika tidsepokers markanvändning medan ett totalt gravfält tyder på en kontinuitet av bebyggelse från järnålder till nutid.

10. Södra Vissö by, värdebeskrivning: Bymiljö med samlad och välbevarad bebyggelse från 1800-talets senare del. Odlingslandskapet är präglad av 1800-talets metoder av att bedriva jordbruk. Bebyggelse med klungbytyp med man- och fägarbyggnader av timmer. Välbevarade hagmarker och slätterågar. Skiftena omgärdas av välhållna stenmurar.

11. Sötåsa by, värdebeskrivning: Bymiljö, rik på agrarhistoriska lämningar, representativ för den småländska boskapsskötseln med få motsvarigheter i länet. Inägomark som i storlek och utbredning motsvarar det tidiga i 1800-talets ensädesåkrar. Lövågar och breda stengårdesgårdar som avdelar skiftena av odlingsmarken. Opåverkade av senare tiders odlingar finns sju parcelindelade åkerytor.

12. Vallerstad, värdebeskrivning: Herrgårdsmiljö med anor från 1300-talet och enhetligt byggnadsbestånd från 1800-talets senare del intill fornlämningar av järnålderstyp. Äldre kulturpräglad vägsträckning i området.

10.2 Riksintressen för naturvården

Områden av riksintresse för naturvård utgörs av ett urval av de bästa exemplen på landskapstyper, naturtyper och andra naturvärden som är karakteristiska för landets naturgeografiska regioner. Naturvetenskapliga fakta och värderingar ska ligga till grund för urvalet av områden. Avvägningar mot andra markanvändningsintressen eller andra strategiska/politiska avvägningar görs inte vid urvalet.

I Värnamo kommun finns 17 markområden, vilka är klassade som riksintressen för naturvården enligt miljöbalken.

1. Dala mosse och Knekta mosse, värdeomdöme: Dala mosse är genom sin speciella flora skyddsvärd. Det värdefulla myrkomplexet består av högt värderade sluttande mossar och svagt välvda mossar. Dala mosse innehåller dessutom olika miljöer av laggar, kärr och smågölar som tillsammans utgör ett sammanhängande område med mycket stora naturvärden. På vissa håll finns värdefull kombination av fastmarkskog och myr. Samtidigt som myren är representativ hyser den rariteter som dytåg och myggblomster. Området har även ornitologiska värden.

2. Draven, värdeomdöme: Sjön Draven utgör en mycket viktig fågellokal. Här häckar ett flertal sjöfågelarter främst änder, vadare och sothöns. Som rastlokal har Draven regional betydelse. Draven har en kombination av slättsjöarter och nordliga fågelarter som är unika. Vid sjön finns ett representativt och välbevarat odlingslandskap med sötvattenstrandäng och naturbetesmark i form av annan öppen utmark och blandlövhage. Art- och individrika växtsamhällen med arter som blåsuga, knägräs, borsttåg, nål- och loppstarr förekommer. Vid Draven finns också värdefulla kärr av olika typer som till största delen är soligena.

3. Färjansö – Hångerlandet, värdeomdöme: Det äldre odlingslandskapet inom området finns representerat genom smala åkertegar, slätterängar och hagmark/utmark. Detta har särskild betydelse för förståelsen av odlingslandskapets utveckling. Skogarna, strandsnåren och vassarna är enastående viltbiotoper och torde ha få motsvarigheter. Bokskogarna är värdefulla som rester av ett större sammanhängande

Läs om kommunens ställningstaganden kring riksintressen för naturmiljövård i planeringsstrategin, Naturmiljön som resurs sid 104.

bokområde. Strandskogen på Hångerlandet är botaniskt värdefull liksom beståndet av dvärgnäckros i Gorrsundet.

4. Gallnås, värdeomdöme: Representativt och välbevarat odlingslandskap med slätterkärr och hackslättermark. Naturbetesmarker finns i form av björkhage, öppen hagmark och annan träd- och buskbärande hagmark. Art- och individrika växtsamhällen med arter som slättergubbe, svinrot, jungfrulin, kattfot, ängsskallra och stagg.

5. Hindsen, värdeomdöme: Hindsen har ett högt naturvärde med växter som globalt är sällsynta. Sjön har en hög vattenkvalité även om en viss försurningspåverkan skett. Hindsen är intressant ur hydrologisk och limnologisk synpunkt då den är representativ för den oligotrofa klarvattensjön. Vid Hindsens sydände ligger ängs- och hagmarksobjektet Vika och Ingabo med ett representativt och välbevarat odlingslandskap med annan öppen äng och naturbetesmarker i form av öppen hagmark och blandlövhage. Intill sjön finns också ängs- och hagmarksobjektet Rusarebo med representativ löväng. Objekten har art- och individrika växtsamhällen med arter som smörboll, stor blåklocka, slättergubbe, backsippa, backnejlika och jungfrulin. Store mosse, norr om Hindsen, utgörs i huvudsak av välvda mossar. Bland annat finns här högt värderade plåtåformigt välvda mossar.

6. Hemmershult och mader vid Ruskån, värdeomdöme: Utmed Ruskån finns värdefulla kärrmader. Vid Hemmershult finns ett representativt och välbevarat slätterkärr och öppen hagmark. Art- och individrika växtsamhällen förekommer med arter som slättergubbe, spikblad, jungfrulin, darrgräs, starrarter och slätterfibbla.

7. Hjälsänga, värdeomdöme: Vid Hjälsänga finns ett representativt och välbevarat odlingslandskap med hackslätt och naturbetesmarker i form av blandlövhage, öppen hagmark och ekhage. Art- och individrika växtsamhällen med arter som darrgräs, solvända, smörbollar, svinrot och grönvit nattviol.

8. Högakull, värdeomdöme: Välbevarad löväng. Art- och individrika växtsamhällen med arter som svinrot, solvända, ängsskallra och darrgräs.

9. Källunda – Åminne, värdeomdöme: Området

Källunda-Åminne har höga bokskogs- och sumpskogsvärden. Förekomsten av nyckelbiotopstypen grova ädellövträd med en värdefull kryptogamflora är stor i området. Genom den höga variation och mångformighet som finns i området lever många växt- och djurarter här. Området är med sina bokbestånd, gamla ekar och sin kulturhistoriskt intressanta bygd ett vackert område med stora värden som strövområde.

10. Labbramsängen, värdeomdöme: Området domineras av en stor alsumpskog med inslag av gran och björk. I sumpskogen förekommer en serie källkupoler uppbyggda av järnockra.

11. Lagan nedströms Hörledammen, värdeomdöme:

Lagans meandrar och delta utgör ett exempel på en pågående landskapsbildande geologisk process. Här finns både erosions- och ackumulationsformer genom meanderbildning på ett flodplan samt en deltabildning. Området är också av vikt för tolkningen av isavsmältningen genom sandurbildning och dödislandskap. Lagans meandrande lopp har också stor betydelse för landskapsbilden.

12. Loftås, värdeomdöme: Representativt och välbevarat odlingslandskap med hackslåttermark och naturbetesmarker med öppen hagmark och blandlövhage. Art- och individrika växtsamhällen med arter som svinrot, slåttergubbe, ängsskallra, granspira, stagg, ormrot och knägräs.

13. Slättö sand, värdeomdöme: Slättö sand är ett av södra Sveriges mest intressanta område med inlandsdyner. Området är förhållandevis stort och välbevarat. I området finns flera ovanliga och sällsynta insektsarter (ex. *Lestica subterranea* och *Methoca ichneumonides*) som man annars finner vid kusternas sanddynstränder. Området har stor betydelse för faunan och är också geologiskt intressant.

14. Stammaderna, värdeomdöme: Stammaderna utgör ett värdefullt våtmarksområde i form av mad vid vattendrag.

15. Store Mosse, värdeomdöme: Store mosse nationalpark är Sveriges största högmosse och landets största myrmarksområde söder om Lappland. Myrkomplexet består av högt värderade mossekomplex, svagt välvda mossar, sluttande mossar, plåtåformigt välvda mossar. Stora arealer täcks också av värdefulla topogena kärr samt en del bevuxen sjö. Store mosses

storlek, mångformighet och omväxlande karaktär av högmosse, kärr och öppna vattenytor gör området ytterst betydelsefullt för florán och faunan. Området är botaniskt, geologiskt, hydrologiskt, limnologiskt och ornitologiskt intressant. Store mosse har troligen Sveriges tätaste population av trana. Komplexiteten ger sammantaget mossen stora ekologiska värden.

16. Sötåsa, värdeomdöme: Sötåsa har ett småskaligt odlingslandskap som visar på äldre tiders brukningsmetoder. De äldre odlingslandskapen utgör en viktig del i vår historia och är viktiga för förståelsen av landskapets utveckling. Sötåsa är också intressant för studier av äldre jordbruks ekologi. I Sötåsa finns representativa och välbevarade hackslåttermarker och lövängar. Almlav förekommer. Naturbetesmarker finns i form av björkhage, blandlöv-hage och öppen hagmarker. Art- och individrika växtsamhällen med arter som stor blålocka, slåttergubbe, svinrot, slåtterfibbla, prästkrage och jungfrulin.

17. Ingabomossen, Älmhultamaden och våtmark Os, värdeomdöme: Ingabomossen med omgivande myrar är värdefullt som topogent kärr och svagt välvd mosse. Området har höga värden på grund av ostördheten och orördheten i området. Älmhultamaden består av breda högt klassade mader kring bäcken.

18. Trälsbomossen, värdeomdöme: Mosaikartat och mångformigt våtmarkskomplex bestående av sluttande och svagt välvda mossar, sumpskog och topogent kärr.

10.3 Naturreservat

Läs om kommunens ställningstaganden kring skyddad natur i planeringsstrategin, Naturmiljön som resurs sid 104.

I Värnamo finns 19 stycken områden som utgörs av naturreservat. 18 stycken naturreservat förvaltas av länsstyrelsen i Jönköpings län och så finns även ett kommunalt naturreservat, Lundsbo som ägs och förvaltas av Värnamo kommun.

1. Bodaberg i Hånger, värdebeskrivning: Risskog med raviner. I Bodaberg finns flera arter av mossor och lavar. Terrängen är kuperad med flera raviner i området.

2. Bokedungen i Dannäs, Värdebeskrivning: Bokskogsområde med riktigt gamla och grova bokar,

medelgamla bokar till unga bokplantor. I området finns rödlistade signalarer av lavar och mossor. Här finns flera arter av fladdermus, även den ovanliga fladdermusarten barbastell.

3. Brunnstorp i Nydala, värdebeskrivning:

Äldre herrgårdslandskap med åkerlyckor, betesmarker. Ädelskog med inslag av jätteträd och grova ekar.

4. Draven i Bredaryd, delas med Gislaved och Gnosjö, värdebeskrivning:

Fågelsjö med strandängar. Sjön är en viktig häcknings- och rastlokal för en lång rad fåglar.

5. Färjansö, i Tånnö, delas med Ljungby, värdebeskrivning:

Mad, bokskog och klibbalstrandskog. Friluftsliv i området med bad, båtsport och naturupplevelser. På ön i sjön Vidöstern finns även ett rikt fågelliv och flera gamla ängslador med högt kulturvärde.

6. Gåeryds rasbranter i Nydala, värdebeskrivning:

Området består av en rasbrant med ädellövskog. Reservatet är rikt på örter och fåglar.

7. Högakull i Gällaryd, värdebeskrivning:

Området domineras av ängsmarker och är rikt på örter och fågelarter.

8. Kroppsjön i Rydaholm, värdebeskrivning:

Igenväxande våtmark. Sjön är nu kraftigt igenvuxen men det finns beslut att området ska restaureras för att åter bli en viktig fågelsjö.

9. Labbramsängen i Rydaholm, värdebeskrivning:

Labbramsängen utgör en av de sista större sumpskogarna som bevarats i länet. Marken består av mineralrika jordar som på flera håll genomsilas av vatten. Artrik flora med fler krävande arter av mossor och svampar. Ett ovanligt inslag är de välvda källkupolerna.

10. Moens naturskog i Gällaryd, värdebeskrivning:

Natururskog, i naturreservatet får skogen sköta sig själv. När ett träd faller omkull av ålder och vind tas det om hand av skogens egna nedbrytare.

11. Rusarebo i Voxtorp, värdebeskrivning:

Rusarebo löväng vid stranden på östsluttningen till sjön Hindsen. Inslag

av ädellövskog. Äldre inägomark med en torplämning. Delar av reservatet sköts genom årlig slåtter.

12. Skilsnäs i Tännö, delas med Ljungby,

värdebeskrivning: På halvön Skilsnäs växer ädellövskog i olika åldrar och nedbrytningsstadier. Här finns ett rikt fågelliv och området är värdefullt för lavar, mossor, insekter och svampar.

13. Slättö sand i Torskinge, värdebeskrivning: Reservatet utgör ett av Sveriges största flygsandfält i inlandet. I området finns sällsynta arter av insekter och svampar.

14. Stora Grönlid i Rydaholm, värdebeskrivning:

Ädellövskog med inslag av jätteträd av ek och bok finns fortfarande kvar från en mer öppen period med slåtter- och betesmarker. På marken växer ovanliga mossor och lavar. I området finns även flera skyddsvärda fågelarter.

15. Södrabo bokskog i Voxtorp, värdebeskrivning: De östra delarna är bevuxna med gamla bokskogar med förekomst av stående och liggande död ved. Den västra delen av reservatet har tidigare varit inägomark, åker, äng eller hagmark. I västra delen av reservatet finns även en registrerad fornlämning.

16. Vinsta i Dannäs, värdebeskrivning: Frodig äldre lövskog vid Bolmens strand. Det finns grova träd, gamla träd, hålträd, träd som tidigare har varit hamlade samt död ved, värdefulla för insekter och fåglar. Här finns flera arter av fladdermus, även den ovanliga fladdermusarten barbastell.

17. Åminne i Kärda, värdebeskrivning: Fornåkermarker och äldre bebyggelselämningar, mellan sjöarna omges finns spår av äldre odlingsmark, våtmarker, löv- och blandskog. I området finns flera fornlämningar.

18. Årån i Voxtorp, värdebeskrivning: Å med forssträckor och kvillområden. De variationsrika vattenmiljöerna längs Årån skapar livsrum för mängder av växter och djur.

19. Lundsbo bokskog i Voxtorp, kommunalt

naturreservat, värdebeskrivning: Bokskog med stora värden för rödlistade arter av lavar och insekter. Kulturmiljö med torp, inägomark och ett biologiskt kulturarv.

10.4 Natura 2000

Natura 2000 är EU:s nätverk av värdefull natur. I Värnamo finns 22 stycken områden som utgör riksintressen för Natura 2000. För en beskrivning av vilka de är och i vilket syfte de är skyddsvärda följer en liten beskrivning för varje enskilt område.

Läs om kommunens ställningstaganden kring skyddad natur i planeringsstrategin, Naturmiljön som resurs sid 104.

1. Dala- och Knekta mosse, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till en storslagen öppen högmossen med dess olika naturtyper och rika fågelliv. Dala- och Knekta mosse bidrar på bästa sätt till gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå för förekommande naturtyper och arter.

2. Draven, bevarandesyfte: Området är en viktig och artrik fågellokal som hyser hög biologisk mångfald. I Draven finns ett stort antal fåglar upptagna i EU:s fågeldirektiv och området har betydelse för det långsiktiga bevarandet av dessa arter.

3. Drömminge, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till slåtterängar i låglandet, vilken är en naturtyp med stor betydelse för hotade artgrupper såsom slåttergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin. I ängen växer även den rödlistade granspiran.

4. Färjansömaden, bevarandesyfte: Området har mycket höga naturvärden knutna till fuktäng.

5. Gallnås, bevarandesyfte: Odlingslandskapet i och kring Gallnås är troligtvis länets säkraste lokal för barbastell, som är rödlistad inom EU såväl som nationellt och endast har få kända lokaler i länet. Området har även mycket höga värden knutna till naturtyperna silikatgräsmark, fuktängar, trädklädd betesmark och slåtterängar i låglandet. Silikatgräsmark är en prioriterad naturtyp inom EU och ett hotat markslag även inom landet. Slåtterängar låglandet är värdefulla för många hotade artgrupper, t.ex. slåttergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin. Hävdade fuktängar är betydelsefulla för ett flertal arter t.ex. den rödlistade granspiran som är funnen i området. Trädklädd betesmark med äldre solbelysta ekar och hamlade träd är viktiga för den biologiska mångfalden av en stor mängd arter, inklusive barbastell.

6. Gåeryd, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till slåtterängar i låglandet, vilken är en naturtyp med stor betydelse för hotade artgrupper såsom slåttergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin.

7. Gåeryds rasbranter, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till naturtyperna nordlig ädellövsskog, ädellövskog i branter och näringsfattig bokskog. Skogarna har en hög biologisk mångfald av arter, bland annat finns en rik kärlväxtsflora med arter såsom långsvingel, trolldruva och myskmadra.

8. Hemmershaga, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till slåttermark (slåtterängar i låglandet, fuktängar) och till de olika typerna av betesmark (stagg-gräsmarker, silikatgräsmarker). Slåtterängar av sidvallstyp är mycket ovanliga inom länet. De är värdefulla för sin artrikedom såväl som de utgör ett levande exempel av odlingslandskapets kulturhistoria. Stagg- och silikatgräsmark är prioriterade naturtyper inom EU viktiga för bland annat hotade kärlväxter.

9. Hindsen, bevarandesyfte: Området har höga värden knutna till naturtypen näringsfattiga slättsjöar. Sjön har god ekologi med avseende på fisk, växtplankton och bottenfauna. Hindsen är även värdefull för ett flertal rödlistade arter, t.ex. sjöhjortron, skaftslamkrypa och klotgräs.

10. Hjälsänga, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till områdets betesmarker (silikatgräsmark, fuktängar, trädklädd betesmark). Silikatgräsmark är en prioriterad naturtyp inom EU och värdefull för bland annat hotade kärlväxter. Hävdade fuktängar är betydelsefulla för många arter, t.ex. den rödlistade granspiran som finns i området. Trädklädd betesmark med äldre solbelysta ekar är viktiga för den biologiska mångfalden inom ett flertal artgrupper, exempelvis lavar, mossor och insekter.

11. Högakull, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till naturtyperna lövängar, trädklädd betesmark, silikatgräsmark och fuktängar. Lövängar och silikatgräsmark är prioriterade naturtyper inom EU och hotade markslag även inom landet. Trädklädd betesmark och fuktängar är viktiga för den biologiska mångfalden inom flera hotade artgrupper av exempelvis mossor, lavar, insekter och fåglar.

12. Kroppsjön, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till fågelsjön med dess rika fågelliv. Kroppsjön bidrar på bästa sätt till gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå för förekommande arter.

13. Labbramsängen, bevarandesyfte: Labbramsängen har en av länets sista stora bevarande lövsumpskogar. Området har unika källor och mycket höga hydrologiska värden. Höga värden finns även knutet till naturtyperna taiga, skogsbevuxen myr och öppna mossar och kärr.

14. Liljenäs, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till de olika typerna av betesmark (silikatgräsmarker, fuktängar, trädklädd betesmark). Silikatgräsmark är en prioriterad naturtyp inom EU och betydelsefull för bland annat hotade kärlväxter. Hävdade fuktängar är viktiga för artrikedomen inom flera artgrupper, t.ex. fjärilar, fåglar och vildbin. Den trädklädda betesmarken med dess värdefulla, vidkroniga äldre ekar är viktiga för många insekter, lavar och mossor. Källan och det omgivande rikkärret är artrika miljöer, tillsammans med den öppna myren bidrar de till en ökad diversitet av naturtyper vilket är viktigt för den biologiska mångfalden inom Natura 2000-området. Vid myren finns även den rödlistade klockgentianan.

15. Moens urskog, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till naturtypen taiga. Skogen präglas av naturlig dynamik och rik tillgång på död ved. Den hyser också en hög biologisk mångfald knuten till bland annat lavar, mossor, vedsvampar och fåglar.

16. Rusarebo, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna slåttermarker i låglandet, lövängar och till reservatets bok- och ädellövskogar. Lövängar är en prioriterad naturtyp inom EU och betydelsefull för många hotade arter, t.ex. den rödlistade lunglaven som finns här. Hävdad slåttermark är mycket värdefull för hotade artgrupper, t.ex. slåttergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin. Bok- och ädellövskogarna som omger ängsmarkerna har gott om död ved och hyser en stor artrikedomen. Många signal- och rödlistade arter har hittats i skogarna, vilket visar på en hög biologisk mångfald knuten till äldre ädellövskog.

17. Rönnhult, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till slåttermark och de olika typerna av betesmark (silikatgräsmarker, fuktängar). Slåttermark har stor betydelse för hotade artgrupper såsom slåttergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin. Silikatgräsmark är en prioriterad naturtyp inom EU och ett hotat markslag även inom landet. Hävdade fuktängar är viktiga för den biologiska mångfalden inom flera artgrupper t.ex. fjärilar, fåglar och vildbin.

18. Skilsnäs, bevarandesyfte: Området utgörs av en skogsbeklädd halvö med omgivande öar i sjön Flåren. Skilsnäs har mycket höga värden knutna till naturtypen näringsfattig bokskog och till arten hårrklomossa. I skogarna finns senvuxna grova träd, död ved och en rik biologisk mångfald knuten till fåglar, insekter och kryptogamer. Den rödlistade hårrklomossan har troligtvis länets bästa förekomst i Flåren.

19. Stora Grönlid, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till områdets lövskogar (nordlig ädellövskog, lövsumpskog) och till öppen myr. Skogarna har en hög biologisk mångfald knuten till krävande mossor, lavar och svampar såväl som till det lundartade fältskiktet. Inslaget av öppen myr bidrar med en ökad diversitet av naturtyper vilket gynnar den biologiska mångfalden inom Natura 2000-området.

20. Stora Fällan, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till slåtterängar i låglandet och till silikatgräsmarker. Hävdade slåtterängar är värdefull för hotade artgrupper, t.ex. slåttergynnade kärlväxter, fjärilar och vildbin. Silikatgräsmark är en prioriterad naturtyp inom EU och ett hotat markslag även inom landet.

21. Åminne, bevarandesyfte: Området har mycket höga värden knutna till trädklädd betesmark, näringsfattig bokskog och lövsumpskog. I betesmarken finns grova, vidkroniga ekar vilka är viktiga för hotade lavar och svampar. Bokskogen har en rik biologisk mångfald knuten till rödlistade och krävande mossor och lavar.

22. Årån, bevarandesyfte: Området har mycket höga naturvärden knutna till vattendraget med dess kantzon av olika skogstyper och utter. Årån är ett artrikt vattendrag med inslag av värdefulla strömmande sträckor och det omges av en skyddad kantzon. I vattendraget finns även uttern.

10.5 Riksintresse för friluftsliv

Det förekommer tre riksintressen för friluftslivet i kommunen. Nedan finner ni en redogörelse vari områdenas skyddsvärde ligger.

1. Bolmen Värdebeskrivning: Bolmen med sitt fina vatten och bra stränder har särskilt goda förutsättningar för bad, båtsport, kanotning, fritidsfiske m m. Även förutsättningarna för landbaserat friluftsliv, natur- och kulturstudier är goda med hänsyn till den förhållandevis låga exploateringsgraden och den orörda naturen som finns. Bolmen är södra Sveriges största insjö. Stränderna består av klappersten och sand eller grus och goda förutsättningar för bad finns på en rad platser i sjön. Vattnet är mycket rent och lämpat för fiske, med bl. a rikliga gös- och gäddbestånd.

2. Store Mosse Värdebestämning: Store mosse är Sveriges största högmosse och landets största myrmarksområde söder om Lappland (över 8000 ha). Storleken och mångformigheten gör att mossen har områden som är botaniskt, geologiskt, hydrologiskt, biologiskt, limnologiskt och ornitologiskt intressanta. Komplexiteten ger stora ekologiska värden. Mossens växlande karaktär och mångformighet ger särskilt goda förutsättningar för positiva upplevelser, naturstudier och vandring. I och med att mossen med olika åtgärder gjorts tillgänglig för allmänheten är den av största intresse för friluftslivet.

3. Vidöstern Värdebeskrivning: Vidöstern har ett rikt fiskebestånd varav gösbeståndet är särskilt värdefullt. Fiskeristyrelsen anger att sjön är av riksintresse för friluftslivet. Området ger även möjlighet att andra fritidsaktiviteter såsom bad, båtsport, fågel- och andra naturstudier. I sjön finns särskilt goda förutsättningar för flera friluftsverksamheter samtidigt. Vidöstern har ett rikt fiskbestånd, varav gösbeståndet är särskilt värdefullt. Fiskeristyrelsen anger att sjön är av riksintresse för fritidsfisket. Området ger även möjlighet till andra fritidsaktiviteter såsom bad, båtsport, fågel- och andra naturstudier.

Läs om kommunens ställnings-
taganden kring friluftsliv i plane-
ringsstrategin, Naturmiljön som
resurs sid 104.

10.6 Riksintresse för vattenförsörjning och för fiske

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) tar fram områden som myndigheten bedömer vara av riksintresse för vattenförsörjningen enligt miljöbalken. Bergåsens dricksvattenanläggningar utgör mark- och vattenområden som HaV bedömer vara av riksintresse för anläggningar för vattenförsörjningen. Bergåsens grundvattenförekomst och vattentäkt ligger i Ljungby kommun, där sjön Vidöstern mynnar i Lagan. Vattentäkten försörjer i dagsläget både stora delar av Alvesta kommun och Växjö kommun med dricksvatten. För Värnamo kommuns del berör riksintresset kommunens södra del utmed riksväg 25 i form av överföringsledning med tillhörande tryckstegringsstation.

HaV har från och med myndighetens inrättandes ansvaret för områden av riksintressen för yrkesfisket. Riksintressena för yrkesfiske redovisas i Fiskeriverkets rapport 2006:1: Det föreligger ett intresse för yrkesfiske i kommunen, sjön Bolmen. Idag utgår inga fiskare från Värnamo kommun.

Fritidsfiske ingår i riksintresset för friluftsliv vilket medför fritidsfiske för Värnamo kommun sjöarna Bolmen och Vidöstern.

10.7 Riksintresse för vindbruk

Energimyndigheten har uppdraget av regeringen att ta fram områden på land och till havs med särskilt goda vindförutsättningar som ska vara av riksintresse för vindbruk. Den senaste uppdateringen genomfördes år 2013 och ett tilläggsbeslut togs i maj 2015 för ett mindre antal områden. Angivna riksintresseanspråk är framtagna med hänsyn till försörjningstrygghet och ur ett energisystemperspektiv.

Värnamo kommun är berörd av ett område som bedöms vara av riksintresse för vindbruk. Området är beläget mellan sjöarna Furen och Flåren samt sträcker sig öster ut mot riksväg 27.

10.8 Riksintresse för totalförsvaret

Områden av betydelse för totalförsvarets militära del pekas ut av Forsvarsmakten som också är den myndighet som är ålagd att bevaka dessa.

Riksintresset för totalförsvarets övningsflygplats Hagshult ligger inom kommunen samt riksintresset influensområde, -område 27. Riksintresset är beläget i kommunens nordöstra del, 14 km nordost om Värnamo tätort och 1-2 km från närmsta mindre ort Fryele. Influensområdet är avseende buller, säkerhet och annan aspekter och alla plan- och bygglovsärenden inom områdena ska remitteras försvarsmakten. Risker för att påverka riksintresset består främst i att olämplig lokalisering av störningskänslig bebyggelse på sikt kan innebära begränsningar och verksamheten på flygplatsen. Detta gäller även höga objekt såsom vindkraftverk eller master som kan utgöra flygsäkerhetsrisk vid placering inom de angivna områdena för hindersfrihet, stopp-område för höga objekt samt influensområde för luftrum.

Vad gäller planering och exploatering av höga objekt, 20 meter och högre utanför samlad bebyggelse (enligt definition för flyghinder) och över 45 meter inom samlad bebyggelse, är hela landets yta influensområde och höga objekt ska remitteras till totalförsvaret.

10.9 Riksintresse för kommunikation

Trafikverket beslut om vilka vägar och järnvägar/stationer som är av riksintresse enligt 3 kap miljöbalken. Dessa nät har sådana speciella funktioner för transportsystemet att de mark- och vattenområden som berörs är av riksintresse för kommunikationsanläggningar. Det är funktionen som genom riksintresset bevakas och inte själva transportlederna. Riksintresset gäller både befintligt väg/järnvägsnät såväl som planerat sträckning. Den planerade höghastighetsjärnvägen (HHJ) vars dragning Europabanan från Jönköping till Helsingborg/Malmö och vidare mot Köpenhamn är en planerad järnvägsbana och ett framtida riksintresse som kommer gå i en

Läs om kommunens ställnings- taganden kring riksintresse för totalförsvaret i planerings- strategin, Kommun med plats för vindkraft sid 84 & Miljö och hälsosäker kommun, sid 92.

Läs om kommunens ställnings- taganden kring riksintressen för kommunikation i planerings- strategin, Utveckla noder och stråk sid 66.

nord-sydlig riktning genom kommunen. Följande kommunikationsanläggningar, planerade eller befintliga bedöms vara av riksintresse för Värnamo kommun:

Väg 25 Halmstad Kalmar, ingår i det nationella stamvägnätet som riksdagen fastställt. Vägarna i det nationella stamvägnätet är av särskild nationell betydelse. Väg 25 är en viktig tvärförbindelse mellan vägarna E6, E4 och E22 i södra Sverige samt förbinder Halmstad med Växjö och Kalmar.

Väg 27 Karlskrona-Göteborg, utgör förbindelse mellan regionala centra, vilket innebär att vägen är av särskild regional betydelse. Väg 27 sträcker sig mellan Karlskrona och Göteborg och utgör en viktig tvärförbindelse mellan sydöstra och västra Sverige.

Väg 127 Vetlanda och Värnamo, utgör särskild betydelse för regional eller interregional trafik. Väg 127, mellan Värnamo och Vetlanda, är en viktig transportled som länkar samman en del av de funktionellt prioriterade stråken som lyfts fram i den regionala systemanalysen för östra Götaland, som E4, väg 30 och väg 31.

Väg E4 Helsingborg-Haparanda, ingår i det av EU utpekade Trans European Transport Network, TEN-T. Vägarna som ingår i TEN-T är av särskild internationell betydelse. Väg E4 sträcker sig genom hela Sverige, från Helsingborg till Haparanda, och är en viktig väg för långväga transporter av såväl gods som personer.

Väg planerade förbifart Bor, Väg 27 utgör förbindelse mellan regionala centra, vilket innebär att vägen är av särskild regional betydelse. Väg 27 sträcker sig mellan Karlskrona och Göteborg och utgör en viktig tvärförbindelse mellan sydöstra och västra Sverige.

Järnväg Halmstad-Nässjö-Järnväg (HNJ), är delvis utpekad som riksintresse. Av betydelse för Värnamo är att delen Vaggeryd till Värnamo är av interregional betydelse för trafiken mellan Jönköping och Växjö. Övriga delar är dock inte av riksintresse. Banan används för gods- och persontransporter.

Järnväg sträckan Jönköping-Vaggeryd, är en viktig länk i

den interregionala trafiken Jönköping-Växjö.

Järnväg kust- till kustbanan, är av interregional betydelse. Banan sträcker sig från Göteborg till Kalmar samt Karlskrona via bland annat Borås, Värnamo och Alvesta. Banan trafikeras av gods- och persontåg.

Järnväg planerad Europabanan, är en tänkt framtida höghastighetsjärnväg från Jönköping till Helsingborg/Malmö och vidare mot Köpenhamn.

Järnvägsstationer, av riksintressen i kommunen är följande stationer: Rydaholm, Bor, Rörstorp och Värnamo järnvägsstation.

Karta: Riksintressen

